

Tarsus Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Tarsus University
Journal of The Faculty of Economics
and Administrative Sciences

Yıl: 2023 Cilt / Vol: 4 Sayı / Issue: 1

TARSUS ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

TARSUS UNIVERSITY

JOURNAL OF THE FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Sahibi / Owner

Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adına / On Behalf of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences

Dekan Prof. Dr. Ali DERAN

alideran@tarsus.edu.tr

Editör / Editor

Doç. Dr. Orhan Veli ALICI

orhanvelialici@tarsus.edu.tr

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Dr. Öğretim Üyesi Halil KANADIKIRIK

halilkanadikirik@tarsus.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Murat GENÇ

muratgenc@tarsus.edu.tr

Yabancı Dil Editörü / Foreign Language Editor

Öğr. Gör. Dr. Cumali URİ

cumaliuri@tarsus.edu.tr

Sekretarya / Secretariat

Arş. Gör. Ahmet Melihşah ÇEVİLİK

melihshahcevlik@tarsus.edu.tr

Arş. Gör. Başak İŞILDAKLI

basakisildakli@tarsus.edu.tr

Arş. Gör. Mehmet Said KAYA

msaidkaya@tarsus.edu.tr

Arş. Gör. Sidar AĞDUK

sidaragduk@tarsus.edu.tr

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ali DERAN

Türkiye / Tarsus Üniversitesi

Dr. Tehseen NISAR

İtalya / LUISS Guido Carli University

Doç. Dr. Orhan Veli ALICI

Türkiye / Tarsus Üniversitesi

Dr. Mohammad Rahim UDDIN

Bangladeş / International Islamic University

Chittagong

Doç. Dr. Tuğba YOLCU

Türkiye / Tarsus Üniversitesi

Dr. Seyil NAJIMUDINOVA

Kırgızistan / Kyrgyz Turkish Manas University

Doç. Dr. Pınar ÖZKURT

Türkiye / Tarsus Üniversitesi

e-ISSN: 2757-5357

Alan Editörleri / Field Editors

Siyaset Bilimi / Political Sciences

Doç. Dr. Tuğba YOLCU-Tarsus Üniversitesi
Associate Prof. Tuğba YOLCU-Tarsus University
tugbayolcu@tarsus.edu.tr

Kamu Yönetimi / Public Administration

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet YAMAN-Tarsus Üniversitesi
Assistant Prof. Ahmet YAMAN-Tarsus University
hmetyaman@tarsus.edu.tr

İşletme / Business

Prof. Dr. Sezen BOZYİĞİT-Tarsus Üniversitesi
Prof. Sezen BOZYİĞİT-Tarsus University
sbozyigit@tarsus.edu.tr

Maliye / Finance

Prof. Dr. Zeynep HATUNOĞLU-Tarsus Üniversitesi
Prof. Zeynep HATUNOĞLU-Tarsus University
zhatunoglu@tarsus.edu.tr

İktisat / Economy

Dr. Öğretim Üyesi Özlem İPEK-Tarsus Üniversitesi
Assistant Prof. Özlem İPEK-Tarsus University
ozlemipek@tarsus.edu.tr

Yönetim Bilişim Sistemleri / Management Information Systems

Doç. Dr. Pınar ÖZKURT-Tarsus Üniversitesi
Associate Prof. Pınar ÖZKURT-Tarsus University
pinarmic@tarsus.edu.tr

Uluslararası İlişkiler / International Relations

Dr. Öğretim Üyesi Tuğba AYDIN HALİSOĞLU-Tarsus Üniversitesi
Assistant Prof. Tuğba AYDIN HALİSOĞLU-Tarsus University
taydin@tarsus.edu.tr

Bu Sayının Hakemleri / Academic Referees of This Issue

- Prof. Dr. Hüseyin GÜL*Süleyman Demirel Üniversitesi*
Prof. Dr. Selma KARATEPE *Emekli Öğretim Üyesi*
Doç. Dr. Ahmet GÜVEN*Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*
Doç. Dr. Aygül KILINÇ*Gaziantep Üniversitesi*
Doç. Dr. Sezai ÖZTOP*İstanbul Medeniyet Üniversitesi*
Doç. Dr. Pelin ŞENTÜRK*Karadeniz Teknik Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Osman KARACAN*Kastamonu Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Cansu GÖK KISA*Hitit Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Samed KURBAN*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Adem ESEN	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Barış ÖZDAL	<i>Bursa Uludağ Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Bülent ŞEN.....	<i>Tarsus Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Cem KARADELİ.....	<i>Ufuk Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Cemal ALTAN.....	<i>Mersin Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Derda KÜÇÜKALP	<i>Bursa Uludağ Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ganite KURT	<i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Hacı KURT	<i>Mersin Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Haydar AKYAZI.....	<i>Karadeniz Teknik Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Hüseyin Kamil BÜYÜKMİRZA	<i>Atılım Üniversitesi</i>
Prof. Dr. İlhan EGE.....	<i>Mersin Üniversitesi</i>
Prof. Dr. M. Fatih Bilal ALODALI.....	<i>Necmettin Erbakan Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Muharrem GÜNEŞ.....	<i>Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Murat TEK	<i>Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN	<i>Başkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Uğur YAVUZ.....	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Yakup BULUT.....	<i>Gaziantep Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Zeki DOĞAN	<i>Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi</i>

İletişim / Contact

iibfdergisi@tarsus.edu.tr

http://iibfdergisi.tarsus.edu.tr/tr

*Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi aşağıdaki indeksler tarafından taranmaktadır.
Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences is indexed by the following
indexing services.*

ESJI
Eurasian Ecientific Journal Index

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

EuroPub
Directory of Academic and Scientific Journals

DRJI Directory of
Research Journal
Indexing

JOURNALS
DIREKTORY

ASOS
indeks

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Yıl (Year) 2023 Cilt (Vol.) 4 Sayı (No) 1

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayfalar / Pages : 1-26

Kamil ÖZASLAN ve Abdurrahman Muhammet BANAZILI

Belediyelerde Stratejik Göç Yönetimi: Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin Mukayeseli Analizi

Strategic Migration Management in Municipalities: Comparative Analysis of Hatay, Adana and Mersin Metropolitan Municipalities

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayfalar / Pages : 27-42

Esra DİK

İran İslam Cumhuriyeti'nde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Alanındaki Reform Girişimleri

Reform Initiatives in the Field of Information and Communication Technologies in the Islamic Republic of Iran

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayfalar / Pages : 43-69

Fahrettin GÜLLÜCE ve Ertuğrul Selçuk GÜLDÜLER

Kent Konseylerinin Yerel Kamu Politikalarının Oluşumuna Etkisi: İstanbul Ölçeğinde Nitel Bir Değerlendirme

The Effect of Citizens Assemblies to the Formulating of Local Public Policies: A Qualitative Evaluation on the Scale of Istanbul

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayfalar / Pages : 70-84

Emre Kadir ÖZEKENCİ

AHP-TOPSIS YÖNTEMİNE DAYALI LOJİSTİK MERKEZ KURULUŞ YERİ SEÇİMİ: ÇUKUROVA BÖLGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

The Selection of Logistics Center Location Based on AHP-TOPSIS Method: A Study on Çukurova Region

BELEDİYELERDE STRATEJİK GÖÇ YÖNETİMİ: HATAY, ADANA VE MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN MUKAYESELİ ANALİZİ

Strategic Migration Management in Municipalities: Comparative Analysis of Hatay, Adana and Mersin Metropolitan Municipalities

Dr. Kamil ÖZASLAN

Beşiktaş Belediyesi
kamil.ozaslan@hotmail.com
0000-0003-1295-9502

Dr. A. Muhammet BANAZILI

Bağımsız Araştırmacı
a.muhammetbnzl@gmail.com
0000-0002-5088-9587

Makale Türü :Araştırma
Makale Gönderim Tarihi :27.01.2023
Makale Revizyon Tarihi :05.04.2023
Makale Kabul Tarihi :06.04.2023

Atıf/Citation: Özaslan, K. ve Banazılı, A. M. (2023). Belediyelerde stratejik göç yönetimi: Hatay, Adana ve Mersin büyükşehir belediyelerinin mukayeseli analizi. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 1-26.

Doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1243395

Öz

Bu çalışma belediyelerde göçün stratejik yönetimine ilişkin faaliyetlerin analizini amaçlamaktadır. Bu amaca uygun olarak aynı coğrafi bölgenin hem kendi hem de ikamet eden Suriyeli nüfusu bakımından birbirine yakın üç kenti olan Hatay, Adana ve Mersin tercih edilmiş, bu üç büyük kent özelinde belediyelerin göç konusunu stratejik olarak nasıl ele aldıkları ve bu kapsamda ne tür politikalar üretmeye çalıştıkları incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda konuya ilişkin ulusal ve uluslararası literatür taranmış, her üç belediyenin stratejik planları üzerinden içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda üç büyükşehir belediyesinin stratejik planlarında hizmet sunulacak kesimin yerel vatandaşlar olduğu vurgusunun öne çıktığı; stratejik amaçların mekânsal ve toplumsal boyuta ilişkin olduğu; misyon, vizyon, temel ilke ve değer bildirimlerinin stratejik amaçlarla kısmen örtüştüğü ancak her üç kent yönetiminin stratejik göç yönetimi konusunda tam olarak kurumsallaşmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Belediyeler, Stratejik Göç Yönetimi, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Adana Büyükşehir Belediyesi, Mersin Büyükşehir Belediyesi.

Abstract

This study aims to analyze the activities related to the strategic management of migration in municipalities. For this purpose, Hatay, Adana and Mersin, which are the three cities of the same geographical region that are close to each other in terms of both its and residing Syrian population, were preferred to examine. Document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used in this study. In this sense, national and international literature on the subject was searched, and content analysis was carried out on the strategic plans of all three municipalities. As a result of the study, it is clear that the emphasis in the strategic planning of the metropolitan municipalities is local citizens; it relates to the spatial and social dimension of strategic objectives; It has been reached that the mission, vision, essence principles and value statements partially overlap with the strategic objectives, but three urban administrations could not be completely institutionalized in strategic migration management.

Keywords: Municipalities, Strategic Migration Management, Hatay Metropolitan Municipality, Adana Metropolitan Municipality, Mersin Metropolitan Municipality.

GİRİŞ

Göç insanlığın ilk gününden beri var olan ve günümüze kadar dünya tarihini şekillendirebilmiş ender olgulardan biridir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avustralya ya da Yeni Zelanda gibi günümüzün birçok gelişmiş ülkesinin göçlerle kurulduğu; bir bölgede ortaya çıkan medeniyet unsurlarının, hatta bazı bitki türlerinin dahi diğer bölgelere yine göçlerle taşınmış olduğu bilinmektedir. Göç sadece insanlara has bir olgu değildir ancak etkisi ve sonuçlarıyla öne çıkan göç, yer değiştirme eylemini gerçekleştiren öznenin, bizzatı insan olduğu göçtür. Bu nedenle ki, göç en yalın ve yaygın haliyle “beşerî ve coğrafi nüfus hareketi” olarak tanımlanabilir.

İnsanların sahip oldukları şeyleri arkalarında bırakarak farklı coğrafyalara göç etmelerine neden olan gerekçeler ise çok çeşitlidir. Göç insanın kendi özgür iradesi ile gerçekleştirebileceği gibi savaş başta olmak üzere siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve/veya çevresel sorunların ortaya çıkardığı zorlayıcı sebeplerle de meydana gelebilmektedir. Göç bireyin başlattığı bir eylem olabileceği gibi binlerce kişinin dâhil olabildiği kitlesel hareketlere de dönüşebilmektedir. Terk edilen yer ile varılmak istenen yer aynı ülke sınırları içinde olabileceği gibi göç ile sınırlar, denizler, hatta okyanus ve kıtalar dahi aşılabilmektedir.

Göçü ortaya çıkaran sebepler gibi göçün türleri de değişebilmektedir. Ulusal ve bölgesel bilinirliği İkinci Dünya Savaşı ile oluşan, küresel bilinirliği ise 21. yüzyıl ile en çok artan göç türü zorunlu şekilde ve kitlesel boyutlarda gerçekleşen, sınır ötesi göç hareketleri olan uluslararası göçtür. Bu şekilde gerçekleşen göçün en açık görünen çıktısı “mülteciler”; mültecilerin en görünür olduğu alanlar az gelişmiş ülkelerde kamplar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise “kentler”dir.

Göçün her bir türünün ve tüm çıktılarının hem ulusal hem bölgesel hem de uluslararası boyutlarda izlenmesi ve takip edilmesi gerekir. Ancak kitlesel boyutlarda gerçekleşen uluslararası göç, özellikle son yıllarda hem menşe hem hedef hem de hedefe gidilirken geçilen ülkede meydana getirdiği sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve psikolojik etkiler ile ortaya çıkardığı olumlu ya da olumsuz çıktılar (sonuçlar) nedeniyle kamu yönetimi tarafından normalden çok daha dikkatli izlenmesi, yönetilmesi ve üzerine politikalar geliştirilmesi gereken en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Bununla birlikte uluslararası göçün hızına ve boyutuna göre etkileri ile çıktıları ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Bu nedenle ki, ulusal göç yönetimlerinde ülkeler arasında farklılıklar görülebilmektedir.

Ulusal düzeyde göç yönetiminin en önemli aktörü tüm ülkelerde merkezî yönetimlerdir. Ancak merkezî yönetimin yereldeki yükünü hafifleten, yerelde yaşayan halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında, varsa sorunların tespit ve çözümünde en etkili kamu kurumları olan yerel yönetimler de göç yönetiminin önemli ve hatta kimi alanlarda çok daha etkili aktörleridir. Benzer durum Türkiye için de geçerlidir. Ancak Türkiye’deki hem göç hem de temel yerel yönetim mevzuatında yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarında yaşayan mültecilere yönelik açık şekilde tanımlanmış görev ve yetkileri bulunmamaktadır. Bununla birlikte özellikle büyükşehir belediyeleri, yetkilerine (ya da yetkisizliğine) ve sınırlı kaynaklarına rağmen mülteci nüfusun ihtiyaçlarına yönelik faaliyetler yürütmeye çalışmaktadır. Nitekim ulusal göç mevzuatında belediyeler göç yönetiminde danışılacak birer kurum olarak görülmekte, ancak uygulamada kentlin göçle

gelen yeni sakinlerinin eğitim ve sağlık hizmetine erişiminden barınma ve istihdamlarına, en temel kentsel hizmetlere erişmelerinden kente ve topluma uyumuna kadar birçok alanda birincil düzeyde sorumlu yönetim birimleri olarak kabul edilmektedir.

Buradan hareketle çalışmada Adana, Mersin ve Hatay Büyükşehir Belediyelerinde mültecilere yönelik belirlenen politikalar ve yerine getirilen uygulamalar stratejik göç yönetimi açısından ele alınmaktadır. Bu kapsamda öncelikle kent, yerel yönetimler ve göç başlığı ele alınarak sıralanan kavramların izahı teorik olarak açıklanmıştır. İkinci olarak görev ve yetkileri açısından belediyelerde göç yönetimi incelenmiştir. Üçüncü olarak Suriye kaynaklı göçün belediyeler üzerindeki yansımaları ve bu kuruluşların karşılaşmış oldukları sorunlar ele alınmıştır. Akabinde Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyelerine ait güncel stratejik planlar (2020-2024) üzerinden her üç belediyenin göç yaklaşımları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise araştırmayla ilgili genel teorik değerlendirmeler yapılarak Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin stratejik göç yaklaşımı bağlamındaki mevcut durumları değerlendirilmiştir.

Türkiye’de zorunlu ve kitlesel göç hareketlerinin özellikle kentlerde en belirgin çıktıları nüfusu milyonları aşan geçici koruma altındaki Suriyelilerdir. Ancak bunların dışında Afganistan, Irak ya da en güncel haliyle Ukrayna uyruklu çok sayıda göçmen de bulunmaktadır. Kentlerde yaşayan mülteciler çalışmanın kapsamını oluştursa da Suriyeli mülteciler dışındakiler kapsam dışı bırakılmış, araştırmanın evreni ve örneklemini belirlenirken Suriyeli nüfusuna ilişkin veriler dikkate alınmıştır. Çünkü Suriyeli mülteci nüfusunun, kentlerde yaşayan mültecilerin tamamına yönelik bir genelleme yapmak için yeterli bir ölçek olduğu değerlendirilmektedir.

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Üniter birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yerel yönetimler, yerinden yönetim yapıları içerisinde en önemli kurumlardır. Yerel hizmet alanlarının tespiti, vatandaş memnuniyetinin tesisi ve merkezî yönetimin sebep olduğu sorunların ortadan kaldırılması gibi çok çeşitli hususta kamu yönetiminin en önemli yapı taşlarından biri olan yerel yönetimler (Örselli ve Bayrakçı, 2016: 23), 1982 Anayasası’nda *“il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri”* (md.127/f.1/f) olarak tanımlanmıştır.

Anayasa’da il, belediye ve köy tüzel kişilikleri yerel yönetimler kapsamında zikredilmekle birlikte, günümüzde yerel yönetimler ifadesi ile kastedilenin daha çok *“belediyeler”* olduğu görülmektedir. Bunu ortaya çıkaran en önemli düzenleme ise 06/12/2012 tarih ve 28489 sayılı Resmî Gazete’de (RG) yayımlanan ve birçok hükmü 2014 yılında yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimleriyle yürürlüğe girmiş olan 6360 sayılı Kanun’dur¹. Şöyle ki, bu Kanun ile birlikte mevcut

¹ 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun için bkz. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi (CBMBS), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (26/10/2022)

16 büyük kentin² yanında nüfusu 750 bini aşan 14 yeni kentte³ daha büyükşehir belediyesi kurulmuş, böylece ülkedeki büyükşehir belediye sayısı 30'a çıkarılmıştır. Buralardaki tüm il özel idareleri kaldırılmış, belde belediyeleri ile köylerin tüzel kişiliklerine son verilerek buralar mahalle olarak kendilerine en yakın ilçe belediyelerine bağlanmıştır. Büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumluluk alanları ise il mülki sınırlarına kadar genişletilmiştir. Böylece nüfusu 750 binin üzerinde olan kentlerde diğer tüm yerel yönetim birimleri kapatılarak ilçe ve büyükşehir belediyesinden oluşan iki basamaklı bir yerel yönetim mekanizması kurulmuştur (Bulut ve Dönmez, 2020: 284). Buna göre 2014 yılıyla birlikte büyükşehir belediyeleri, ülke nüfusunun yaklaşık %78'ine hizmet sunan yerel yönetim birimlerine dönüşürken, toplam nüfusun %93'ünden fazlası da belediye hizmetlerinin sunulduğu ve kent olarak kabul edilebilen alanlarda yaşar hale gelmiştir. Dolayısıyla büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere belediyeler, toplum nezdinde en çok bilinen yerel yönetim birimleri haline dönüşmüş durumdadır.

Belediyelerin sorumluluk alanını oluşturan kentlerse sürekli bir toplumsal gelişim içindedir. Kentin gelişimi kent nüfusunun devinimini etkilerken bu devinimden kent kendisi de etkilenmektedir. Kentlerin nüfus verilerindeki değişimin en doğal nedeni doğum ve ölüm iken, en etkili olanı göçtür. Bu etkileşim birçok göç kuramının çıkış noktasını da oluşturur. Öyle ki, Londra gibi günümüzün en önemli metropol kentlerinin hızla büyümeye başladığı 19. yüzyılın sonlarında Ravenstein'in ortaya koyduğu "Göç Yasaları" (*The Laws of Migration*) kuramına göre (İngiltere'deki) kentlerin gelişimi ile kente göç birbiriyle çok yakın ilişkilidir. Kentin sosyoekonomik açıdan hızla gelişmesi kent çevresinde yaşayanları kente doğru göçe yöneltirken, onlardan geride kalan boşluklar ise daha uzaklardan gelenler tarafından doldurulmaktadır. Kentin çevresindeki basamaklar aşıldıkça kent avantajları daha iyi anlaşılmakta, böylece göçün her bir dalgası diğer bir göç dalgasını tetikleyerek göçün sürekliliği sağlanmaktadır. Kente çok daha uzaklardan yapılan göçü cazip kılan ise kent ekonomik olarak gelişmişliğinin ortaya koyacağı avantajlardır (Ravenstein, 1885: 198-199).

İlhamını Ravenstein'dan alan Lee (1966: 50) de göçü ekonomi temelinde açıklamaya çalışır. Düşük gelirli kırsal bölgelerin itici gücüyle yüksek gelirli kentlerin çekim gücü bireyin kente göç etme tercihini etkileyen iki önemli unsurdur. "İtme ve Çekme Kuramı" adını verdiği bu yaklaşıma göre kente göç kentin çekici faktörlerinin ortaya çıkardığı beklentilerin öne çıkmasıyla gerçekleşir.

Hareket noktası ekonomik kalkınma sürecindeki iş gücü piyasası olan "Neoklasik Ekonomi Kuramı"na göre göçü ortaya çıkaran unsur ise bölgeler arasındaki ücret farklılıklarıdır (Massey vd., 1993: 434). Kentin daha yüksek gelir elde etme imkânı veren istihdam alanlarına sahip olması ücretlerin düşük olduğu bölgelerdeki iş gücünün kente yönelmesine neden olur. Daha birçok kuram kenti ve kent nüfusunu değiştiren beşerî nüfus hareketlerinin nedenlerini açıklamaya çalışmaktadır. *Yeni Ekonomi Kuramı*, *Bölünmüş İş Gücü/Emek Piyasası Kuramı*, *Dünya Sistemleri Kuramı*, *Sosyal Ağlar Kuramı*, *Kurumsal Kuram*, *Kümülatif Nedensellik Kuramı*, *Göç Sistemleri Kuramı* (Özaslan, 2021: 82-99) bunlardan sadece bir kaçıdır. Ancak bunların tümünün burada ayrıntılı incelenmesi çalışmanın özünden çıkmasına neden olacaktır.

² Bunlar; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun'dur.

³ Bunlar; Şanlıurfa, Hatay, Manisa, Balıkesir, Kahramanmaraş, Van, Aydın, Denizli, Tekirdağ, Muğla, Mardin, Malatya, Trabzon ve Ordu'dur.

Kente göçün nedenleri kadar göçün kente ve kentlilere etkileri ile kentte ortaya çıkardığı sonuçlar da önemlidir. Hatta dış göçle gelenlerin kent üzerindeki etkileri ve ortaya çıkardığı sonuçlar iç göçle gelenlerinkinden çok daha büyüktür. Dış göçle gelenler gelişen kentlerin birer parçası haline gelirken kentleri ve kentlileri de etkilemekte, kendileri de bundan etkilenmektedir. Gönüllü ve isteğe bağlı gerçekleşen uluslararası göç hareketlerinde süreç daha kontrol edilebilir yönetilebilmekte ancak zorunlu ve kitlesel şekilde gerçekleşen göç hareketlerinde bunun çok da kolay olmadığı görülmektedir.

Kent yönetimlerinin göçmenlerin daha iyi yaşam koşullarına, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişim kolaylığı ve istihdam fırsatları sunması nedeniyle kentleri dış göçle gelenler için çok daha cazip hale getirmektedir (Amara ve Aljunid, 2014: 2; Pavanello vd., 2010: 7). Planlı ve kontrol edilebilir şekilde yaşanan bir göç kentin gelişimi için oldukça yararlı görülür. Bunun tersi şekilde gerçekleşen göç ise kentte büyük sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Barınma, istihdam, kente ve kentsel yaşama uyum bunlardan sadece bir kaçıdır. Kente ve kentte yaşayanlara yönelik sunulan yerel hizmetlerin yetersiz kalması da göçün olumsuz etkilerinden biridir. Hatta bu olumsuzluk göçün hacmiyle doğru orantılıdır. Şöyle ki, günlük yaklaşık 150 bin kişiye içme suyu tedarik edebilecek bir alt yapıya sahip bir kentin kısa süre içerisinde kendi nüfusunun yarısına yakın göçmenin yer değiştirmesi durumunda alt yapısının yetersiz kalması kaçınılmazdır. Türkiye’de bunun canlı örneklerini yaşayan birçok kent mevcuttur. Özellikle Suriyeli nüfusun yerel nüfusa yaklaştığı veya geçtiği kentlerde kentsel hizmetlerin karşılanmasında belediyelerin kapasiteleri yetersiz kalmıştır (Gültaşlı vd., 2019b: 2-3). Bu yetersizliğin en önemli sebepleri arasında eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim, temiz su arzı ve benzer kamu hizmetlerinin göç öncesi durum göz önünde bulundurularak planlanması yer almaktadır (Banazılı, 2018: 50).

Kesin veriler olmamakla birlikte dünya kaynaklarının dağılımında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki adaletsizliğin kısa vadede ortadan kalkmayacağına yönelik tahminler mevcuttur. Bu nedenle çatışma, iç savaş ya da siyasi krizlerin yahut iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı sorunların azalmadığı ve hatta artarak devam ettiği dikkate alındığında zorunlu ve kitlesel boyutlarda gerçekleşen uluslararası göç hareketlerine dâhil olanların sayısının ve bunların kentlere olan yöneliminin, dolayısıyla etkilerinin azalmayacağını öngörmek mümkündür.

2022 yılı ortası itibarıyla 103 milyona (UNHCR, 2022) ulaşan dünya mülteci nüfusunun %60’ından fazlasının kentlerde yaşadığı (UNHCR, t.y.) düşünüldüğünde bunun ne denli önemli bir konu olduğu daha da ortaya çıkmaktadır. BM verilerine göre dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi durumunda olan Türkiye’deki mültecilerin yaşam alanlarına bakıldığında ise kentlerde yaşayan mülteci nüfusunun dünya ortalamasının çok daha üzerinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de uluslararası göç hareketlerinden en çok etkilenen alanlar kentler, en çok etkilenen kurumlar ise ülke nüfusunun büyük çoğunluğuna hizmet etmekte olan belediyelerdir.

2. GÖREV VE YETKİLERİ AÇISINDAN BELEDİYELER VE GÖÇ YÖNETİMİ

Türkiye’de belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen temel iki mevzuat bulunmaktadır. Bunların ilki 23/7/2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu iken diğeri 3/7/2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’dur. Belediye Kanunu 87 maddeden oluşurken belediye idarelerinin özel bir uygulama şekli olarak karşımıza çıkan büyükşehir belediyelerinin temel mevzuatı durumundaki 5216 sayılı Kanun ise 33 maddeden oluşmaktadır. 5216 sayılı Kanun’un 28. maddesinde Belediye Kanunu ve diğer kanunların Büyükşehir Kanunu’na aykırı olmayan hükümlerinin ilgisine göre büyükşehir ve ilçe belediyeleri içinde uygulanacağı belirtilmektedir. Böylece 5393 sayılı Kanun, her iki belediye mekanizması için de temel belediye mevzuatı olarak öne çıkmaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 3. maddesinde belediye, “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmaktadır. Hükmün lafzından belde sakinlerinin, diğeri bir ifade ile belediyenin görev, yetki ve sorumluluk sınırları içerisindeki kentte yaşayanların ortak ihtiyaçlarının karşılanması belediyelerin asli varlık sebebi olarak kabul edildiği görülmektedir. Öte yandan aynı Kanun’un “hemşehri hukuku” başlıklı 13. maddesinin 1. fıkrasında geçtiği şekliyle “Herkes, ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin belediye hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirilme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakkı vardır.” Aynı maddenin 2. fıkrasına göre ise “Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.”

Buna göre Kanun’un gerek 3. maddesi gerek 13. maddesi ile belediyelerin kentlerinde yaşayan yabancı ülke vatandaşlarının (ya da vatansız) da aynen Türk vatandaşları gibi kentsel hizmetlerden doğrudan ya da dolaylı olarak yararlanabileceği, belediyeler tarafından Türk vatandaşı olmayanlara yönelik doğrudan ya da dolaylı yapılacak harcamaların da belediye giderleri arasında sayılabileceği anlaşılmaktadır. Ancak bunun tersi yönünde görüşler de mevcuttur. Şöyle ki, Belediye Kanunu’nun 14. maddesinin 5. fıkrasında belirtildiği şekliyle “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.” Dolayısıyla, belediye tarafından kentsel hizmetlerin sunulabilmesi için hizmetten yararlananlardan “vatandaşlık” şartı aranmalıdır. Keza, benzer bir bakış açısıyla belde sakini olunabilmesi için “ikamet” şartı aranır. Bu yöndeki bir yoruma göre Türk vatandaşı olmayanların, Suriyelilerde olduğu gibi “geçici koruma” statüsünde bulunanların veya ikamet izni bulunmayanların veyahut kaçak (düzensiz) şekilde yaşayanların o kentin sakini sayılması mümkün değildir.

Benzer durum 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu için de geçerlidir. Kanun’da büyükşehir belediyelerinin kentte yaşayan yabancı ülke vatandaşlarına (ya da vatansızlara) yönelik hizmet sunmayı zorunlu kılan herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Dolayısıyla Türk vatandaşı olmayıp göçle gelip kentlerde farklı statülerde de olsa yaşar hale gelenlere hangi usul ve esaslara göre hizmet sunulacağına ilişkin temel belediye mevzuatında açık bir hüküm veya ifade

bulunmamaktadır. Ancak bu belirsizlik kentlerdeki temel hizmet sağlayıcı konumundaki belediyelerin onlara yönelik hizmet sunma zorunluluğundaki gerçeği ortadan kaldırmamaktadır. Kaldı ki, son yıllarda özellikle ülkede yaşayan göçmen nüfusunun milyonları aşan ölçeğe ulaşmış olması ve bunların neredeyse tamamının kentlerde yaşar hale gelmesi, belediyeleri mevzuattaki belirsizliğe rağmen kentlerin bu yeni sakinlerine yönelik tüm hizmetleri, mevzuatın kıyas yapılması ve onların lehinde yorumlanması suretiyle sunmaya itmiştir. Şöyle ki, kentlerde yaşayan mültecilerin şimdikiyle kıyasla çok sınırlı ölçekte olduğu 2011 öncesi yıllarda belediyelerin göçmenlere yönelik hizmetler için yaptığı harcamaların bir dış denetim birimi olan Sayıştay tarafından gerçekleştirilen denetimlerde yasal dayanağı olmaması gerekçesiyle usulsüz görülerek eleştiri konusu edilirken, göçmen nüfusunun yok sayılamayacak boyutlara ulaşmaya başlamasıyla birlikte (2011 sonrasında) bu yöndeki kurum görüşleri de değişmeye başlamıştır. Örneğin Sayıştay tarafından belediyeler ile bağlı idarelerde yapılan denetimlere ilişkin yayımlanan son denetim raporlarında⁴ mültecilere yönelik yapılan harcamalarla ilgili herhangi bir bulguya yer verilmemektedir. Bu durum belediyeleri de olumlu anlamda etkilemekte, mültecilere yönelik hizmetlerde daha çekinceli duran belediyelerin bile daha rahat hareket edebildiği görülmektedir.

Belediye mevzuatı dışında belediyelerin göç yönetimine ilişkin bir diğer düzenleme ise 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur⁵. Türk mevzuatında göç yönetimini bütüncül bir perspektifte düzenleyen ilk ve temel belge olma özelliği taşıyan bu Kanun Avrupa Birliği (AB) uyum sürecinde hazırlanmaya başlamış ancak 2011 yılıyla birlikte başlayan Suriye kaynaklı göç hareketleri kanunlaşma sürecini planlanandan öne çekmiştir. Amacı "Yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek" (madde 1) olan Kanun'da uluslararası koruma ihtiyacı dolayısıyla ülkeye gelenlere verilebilecek statüler "mülteci", "şartlı mülteci" ve "ikincil koruma" olarak belirlenmiştir. Birbirinden farklılık gösteren bu üç statünün de ortak özelliği bireysel başvurular için geçerli olmasıdır. Bunların yanında Kanun "ülkesinde ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir" şeklindeki düzenlemeyle, yaşanan çatışma veya yaygın şiddet dolayısıyla ülkesinden kitlesel olarak kaçıp Türkiye'ye gelenlere yönelik olarak "geçici koruma" adıyla özel bir statü belirlenmiştir. Aciliyeti dolayısıyla verilmesi ve geçici oluşu bu statüyü diğerlerinden ayıran diğer önemli özelliklerdir.

Uluslararası koruma ihtiyacının bireysel değil de grup temelinde değerlendirilmesine imkân veren bu yeni düzenlemeye ilişkin olarak 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği yayımlanmış, yönetmeliğin geçici 1. maddesi ile Suriye'den kitlesel veya bireysel olarak gelenlerin uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacakları hüküm altına alınmıştır. Böylece yönetmelik kapsamında sınırlara gelen veya sınırları geçen tüm Suriyeliler re'sen geçici koruma statüsü elde etmişlerdir. Öte yandan yönetmeliğin 24. maddesi ile geçici olarak

⁴ T. C. Sayıştay Başkanlığı için bkz. <https://www.sayistay.gov.tr/reports/category/31-belediyeler---bagli-idareler> (03/04/2023).

⁵ Kanun 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak Kanun'un birçok hükmü Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine (CHS) uyum sürecinde çıkartılan yasal düzenlemelerle değişikliğe uğramıştır. Kanun'un güncel hali için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> (03.04.2023).

korunma hakkı elde edenlere geçici barınma merkezleri dışında kentlerde de yaşama hakkı verilmiştir. Tanınan bu hakla birlikte Suriyeli nüfusun büyük bir kısmı hızla başta büyük ve gelişmiş kentler olmak üzere Türkiye'nin adeta tüm kentlerine göç etmeye başlamış, böylece 2022 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 3,6 milyonu bulan (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023) Suriyelilerin %99'u uluslararası literatürde geçtiği şekliyle "kentli mülteci" ya da "kent mülteci" (Altıok ve Tosun, 2018) olarak kentlerde sağlık, eğitim ile sosyal yardım başta olmak üzere her türlü kamusal ve kentsel hizmete erişebilir hale gelmiştir.

Belediyeler 3,5 milyondan fazla Suriyeli – kentli – mülteciye her türlü kentsel hizmeti ulaştırmaya çalışsalar da 6458 sayılı Kanun'da, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, "uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde topluma olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirdikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla" planlayacağı uyum faaliyetlerinde öneri ve katkılarından faydalanılabilecek kurumlardan birisi olarak sayılmıştır (madde 96).

Kanun'da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşunu düzenleyen 103. madde, 09/07/2018 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılmıştır. Ancak 15/07/2018 tarih ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 158. maddesiyle Genel Müdürlüğü'nün yapısı yeniden düzenlenmiş, belediyelerin de aralarında olduğu kamu kurum ve kuruluşların göç alanına yönelik faaliyetlerinin programlanması ve projelendirilmesi, proje tekliflerinin değerlendirilmesi ve onaylanması, çalışmaların izlenmesi ve etkili şekilde yürütülmesine destek vermek Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

6458 sayılı Kanun'dan farklı olarak 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği'nde Suriyelilere tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca imkânlar ölçüsünde hizmet sağlanabileceği ancak koordinasyonun Göç İdaresi Genel Müdürlüğe ait olduğu (madde 26), belediyelerce karşılanamayan iş ve işlemler ile ilgili olarak AFAD tarafından belediyelerin özel hesabına kaynak aktarılabileceği (Geçici 2. madde) hüküm altına alınmıştır.

Dolayısıyla belediye ve göç yönetimine ilişkin temel mevzuatlarda belediyelerin kentlerde yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik görev, yetki ve sorumluluklara ilişkin açık hükümler yer verilmemiş olduğu, bununla birlikte belediyelerin en azından geçici koruma statüsündekilere yönelik sunulacak hizmetlerle ilgili olarak ikincil mevzuatla atıflar alabildiği görülmektedir.

3. BELEDİYELERCE SURİYE KAYNAKLI GÖÇÜN YÖNETİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Değişim talebiyle 2010 yılında Tunus'ta "Arap Baharı" adıyla başlayan, ardından önce Libya'ya, ardından Mısır ve Yemen'e, buradan da Suriye'ye sığınan gösteriler siyasi istikrarsızlıklara ve iç savaşlara dönüşmüş, Suriye dışındaki tüm bu ülkelerde mevcut rejimlerin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. 2011 yılında Suriye'de başlayan gösterilere rejim güçlerinin sert müdahalesiyle kısa süre içerisinde iç savaşa dönüşen olaylar neticesinde BM verilerine göre 6,8

milyondan fazla Suriyeli kendi ülkesi içinde yer değiştirmek, yaklaşık 6,8 milyon Suriyeli de başka ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır (UNHCR, 2023).

Türkiye, Suriyeli göçünün başladığı ilk günden itibaren bu kitlesel göç hareketini bir kriz olarak tanımlamamış ve uyguladığı politika ile sınırı aşan tüm Suriyelilerin insani gerekçelerle ülkeye girişlerine izin vermiştir. Göç literatürüne “açık kapı politikası” olarak giren bu göç politikası ile Türkiye, Suriye’den gelen hiç kimsenin geri dönmeye zorlanmamasını, bireysel statü belirlemenin yapılmamasını, gelenlerin tüm ihtiyaçlarının devlet eliyle giderilmesini temel ilke kabul etmiştir (Orhan, 2014: 11). Türkiye’nin izlediği bu göç politikası birçok çevre tarafından insani bir davranış olarak değerlendirilmiştir. Ancak ilk başlarda geçici barınma merkezlerine alınan Suriyelilerin nüfusunun öngörülemeyen şekilde artması barınma merkezlerinin yetersiz kalmasına neden olmuştur (Bostan, 2018: 67). Böylece açık kapı politikasının uygulanması 2016 yılında son bulurken isteyen Suriyelilerin barınma merkezleri dışına çıkmasına, isteyenlerinse ülke içinde göç etmesine izin verilmiştir. Bu suretle Türkiye, bir yandan öznesini Suriyeli mültecilerin oluşturduğu ülke içi göç hareketini yaşarken, diğer yandan dünyanın en fazla kentli mültecisinin yaşadığı ülke haline gelmiştir.

Suriyelilerin karşılaşmış oldukları sorunlar ve potansiyel sorunların giderilebilmesi amacıyla uzun ve orta vadeli yasal ve idari düzenlemeler yapılarak sağlık, eğitim, barınma, güvenlik, çalışma hakları, sosyal destek, süreç yönetimini geliştirmek için yerel yönetimler ile birlikte çeşitli stratejiler geliştirilmeye çalışılmıştır (The Ombudsman Institution, 2018: 31-32). Ancak yerel yönetimler tarafından göç olgusunun idari, hukuki ve finansal açıdan nasıl yönetileceği konusundaki muğlaklıklar özellikle belediyelerin öngörülerde bulunmasını güçleştirmektedir. Öte yandan göçün yol açtığı başat problemlerin saptanabilmesi belediyelerin göç yönetiminde oluşturacakları politikaların kapsamının şekillenmesini görece kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda belediyelerin göç yönetiminde tespit etmiş oldukları belli başlı sorun alanlarını genel itibarıyla yedi kategori altında toplamak mümkündür (Marmara Belediyeler Birliği, 2015: 7-11):

- Anadil Problemi: Göçmenlerin hem ihtiyaç duydukları hizmetlerin saptanabilmesinin hem de yerel halkla uyumlarının önündeki en önemli sorun dil problemidir. Bilhassa kendi ana dili dışında herhangi bir dil bilmeyen göçmenler karşılaştıkları sorunları ilgili mercilere aktaramamakta, sahip oldukları hak ve sorumlulukları tam anlamıyla bilememektedirler.

- Sağlığa İlişkin Problemler: Türkiye özelinde görülmeyen ancak göçmenlerin geldikleri ülkelerde sıklıkla rastlanan bazı salgın hastalıkların göç yoluyla ülke içine taşınabilmekte, yeni hastalık varyantları ortaya çıkabilmektedir. Özellikle savaş bölgelerinden kaçanlarda psikolojik problemlerin yaygın olması, buna karşın tedavi edebilecek uzman sayısındaki yetersizlik yerelde çeşitli sağlık sorunlarının baş göstermesine neden olmaktadır.

- Eğitime İlişkin Problemler: Göçmenlere sunulacak olan eğitimin kapsamının ne şekilde oluşturulacağı göç yönetiminde belediyelerin karşılaştıkları diğer bir sorun alanıdır. Göçmenlerin eğitim dilinin nasıl olacağına, formasyonlarının ne şekilde yapılacağına, bu eğitimlerin kim tarafından ve nerede verileceğine ilişkin belirsizlikler göçmenlerin eğitimlerinin yönetilmesinde belediyelerin yaşadığı önemli sorunlardır.

•Mali Problemler: Belediyelerin gelir kaynaklarına bakıldığında belediyelerin öz gelirlerinin toplam belediye gelirlerinin %40'ını oluştururken geriye kalan %60'ı ise genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payların oluşturduğu görülmektedir (İpek, 2018: 11). Merkezî yönetim tarafından genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere aktarılacak olan pay ise kentin nüfusuna göre belirlenmekte (Nadaroğlu, 2012: 171), kentte yaşayan göçmenler hesaplama dışında tutulmaktadır. Dolayısıyla belediyeler merkezî yönetimden ilçe nüfusuna göre aktarılan bütçe ile göçmenler de dâhil kentte yaşayanların tümüne hizmet etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan kaynağın bütçelerinde önemli bir kalemi oluşturduğu belediyeler ile mülteci nüfusunun yoğun oldu kentlerde belediyeler açısından önemli mali sorunlara sebep olabilmektedir (Özaslan, 2021: 305).

•Hukuki Problemler: Belediyelerce kentte yaşayan mültecilere sunulacak kentsel hizmetlerin yasal dayanağının hem 5393 hem de 6458 sayılı Kanun'da açık şekilde belirtilmemiş olması en önemli hukuki sorundur. Bu konuda açık ve net olmasa da yönetmeliklerde atıflar yer alsa da özellikle mültecilere yönelik yapılacak önemli harcamaların yasal dayanaktan yoksun kalmasına neden olmaktadır.

•Toplumsal Problemler: Göç mekânsal bir yer değiştirme olayından öte hem göç edenlerin hem de yerli halkın hayatını etkileyen sosyal bir olgudur. Göç edenlerin toplumsal kodları ile yerel halkın kodları arasında farklılıklar başta uyum olmak üzere çok çeşitli sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Sosyal uyumsuzluk ise yerel halk ile göçmenler arasında şiddet olaylarının yaşanmasına ve bir tarafın da toplumsal olarak dışlanmasına yol açabilmektedir (Topgül, 2016: 270). Göçmenler arasındaki yaşlı, engelli, çocuk ve kadınların yer aldığı dezavantajlı grupların kentte karşılaştıkları sorunlar da önemli yer tutmaktadır. Özellikle çocuk emek gücünün istismarı edilmesi (Karataş vd., 2020: 107; Birinci-Gemici, 2016: 239), çocuk yaşta evlenmeler (Gül, 2021: 574) karşılaşılan önemli sosyal sorunlar, bu sorunların çözümünde rol alması gereken en önemli yerel kurumlardan biri ise belediyelerdir.

•Yönetimsel Problemler: Merkezî yönetim ile yerel birimler arasındaki koordinasyon ve iletişim yetersizliği (Erdoğan, 2017: 20) en önemli yönetimsel sorunlardandır. Kurumlar arasındaki sağlıklı iletişim kanallarının oluşturulamaması belediyeleri göç politikalarının belirlenmesi noktasında sınırlandırmakta (Daoudov, 2015: 44-46), bütüncül ve sürdürülebilir bir göç politikasının ve yönetiminin oluşmasını engellemektedir (Özaslan, 2012: 299-302).

Türkiye'de Suriyelilerin yaşamakta oldukları sorunlar ile kent üzerinde siyasal, sosyal, ekonomik, psikolojik ve kültürel etkileri yukarıda açıklananlarla sınırlı değildir. Göçmen nüfusun yoğunlaştığı bölgelerde gayrimenkul ve/veya kira bedellerinin artması, kentsel altyapı hizmetlerinin yetersiz kalması, belediye kaynaklarının dağıtımında yaşanan zorluklar, sağlık sistemindeki aksaklıklar (Kienast-Duyar, 2020: 4-5), ucuz ve kayıt dışı istihdam, ruhsatsız faaliyet gösteren işletmeler gibi daha birçok yeni sorun mevcuttur.

4.STRATEJİK GÖÇ YÖNETİMİ (PLANLAMASI)

Stratejik göç yönetimini (planlamasını) açıklamadan önce stratejik yönetimin ne olduğuna değinmek yerinde olacaktır. Konuyla ilgili literatüre bakıldığında farklı disiplinlerden çeşitli tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin Bryson (1995: 9) stratejik planlamayı, bir örgütün ulaşmak istediği hedef ve amaçlara yönelik "*neden yaptığı*",

“varlığını nasıl sürdürebileceği” ve “nasıl yaptığı” sorularına yanıt aramak için kolektif olarak yürütülen girişimler olarak açıklamıştır. Bramwell’e göre (1997: 171) ise örgütün kendi içerisinde ve dış çevrede meydana gelen değişim ve dönüşümlere kendisini adapte ederek faaliyetlerini değerlendirme ve yönlendirme sürecidir. Dinçer (1998: 35) de Bramwell’e benzer ifadelerle yer vererek stratejik yönetimi, örgütün değişen çevresel dinamiklere karşı mekanik olmayıp, örgütün arzuladığı nihai sonuçlara erişebilmesini hedefleyen bir yönetim biçimi olarak tanımlamıştır.

Stratejik yönetimin (planlamanın) büyükşehir belediyeleri açısından ne olduğu ve nasıl bir fonksiyona sahip olduğuna bakıldığında ise 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda stratejik planlama yaklaşımı üzerinde durulduğu görülmektedir. Şöyle ki, söz konusu Kanun’un 18, 34, 38, 41, 56 ve 61. maddeleri ile 50.000 ve üzerindeki nüfuslu kentlerde belediyelerce stratejik planlamanın yapılması şart koşulmuş; belediye başkanının, belediye meclisinin ve belediye encümeninin stratejik planların hazırlanmasındaki görev ve sorumlulukları belirtilmiştir (Nalcı-Arıbaş, 2013: 86). Stratejik planlama yaklaşımı 5393 sayılı Kanun’un yanı sıra 2560 sayılı Kanun’da da yer almıştır. Kanun’un 7. ve 18. maddeleri büyükşehir belediyelerinin, stratejik planların hazırlanmasından sorumlu olduğuna ve belediyelerin hazırlanan bu planlar doğrultusunda yönetilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Karatepe vd., 2019: 55). Bu kapsamda stratejik yönetimin büyükşehir belediyeleri açısından önemi ve katkıları şu şekilde sıralanabilir (Tortop vd., 2010: 228-229):

- Çeşitlenen ve değişen kamu hizmetlerine karşı kurumun kendisini geliştirmesine olanak tanımaktadır,
- Kurumda yönetim bilincinin olgunlaşmasına imkân tanımaktadır,
- Belediyelerin ortaya koydukları orta ve uzun vadeli hedeflerine ulaşabilmelerini kolaylaştırmaktadır,
- Belediyelerin mali kapasitelerini güçlendirmektedir,
- Belediyelerin mali disiplinle hareket edebilmeleri için etkin ve verimli planlama anlayışının benimsenmesine olanak tanımaktadır,
- Ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlara anlık karşılık vermeye veya sonucu oluşmuş bir durum üzerinden geribildirim yapılmasına katkı sağlamaktadır.

Stratejik yönetimin büyükşehir belediyeleri özelinde yerel yönetimlere sağlamış olduğu katkılar olsa da günümüzde bu yaklaşımın başarılı bir biçimde uygulanıp uygulanmadığı akademik yazında tartışılmaktadır. Bu yönetim anlayışının etkin şekilde işletilememesinin sebepleri altı başlık altında toplanabilir (Öztop, 2007: 55):

- Yerel yönetimlerin kaynaklarının yetersiz olması,
- Kanunların kazuistik olarak, üzerinde düşünülmeden çıkartılması,
- 81 ili kapsayabilecek bütüncül bir modelin geliştirilememesi,
- Stratejik planın hazırlanmasına taraf olan paydaşların tümünün görüşlerinin alınmaması,
- Yerel yönetimlerin karar ve icra organlarında katılımın sağlanamamasıdır.

Stratejik planlamanın uygulanamamasının önündeki bu engellere ek olarak vatandaşların çeşitlenen kamu hizmetlerine karşı beklentilerinin artması ve kentlere doğru yönelen göç akışları da bulunmaktadır. Dolayısıyla

vatandaşların artan beklentilerinin saptanabilmesinde ve dinamik bir biçimde devam eden göç hareketliliğini kontrol altına alınabilmesinde stratejik yönetimin (planlamanın) önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.

Göç olgusunun dinamizmini yitirmeden devam ediyor olması, göçün geniş yelpazeli bir yapıya sahip olması, ülkeler üzerindeki siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik etkilerinden dolayı bu olgunun çözümlenmesini, anlaşılmasını ve ölçülmesini hem teorik hem de pratik açılardan zorlaştırmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 209-210). Tüm bu sorunlu alanlarla baş edebilmek her ülkenin kendisine özgü sosyo-politik, coğrafi ve kültürel faktörler ile bireysel tercihlerin tahmin edilmesindeki zorluklar nedeniyle zor görünse de göçün yönetilmesindeki tüm çabalara ek olarak bu olguya stratejik olarak yaklaşılarak idare edilmesi gerekmektedir.

Göç hareketlerinin planlanarak yönetilmesi oldukça önemlidir. Kitlemel göçlerin gidilen yerler üzerinde sosyo-kültürel çeşitliliği artırması gibi olumlu etkileri bulunsa da plansız ve kontrolsüz bir göç yönetimi hem merkezî yönetim hem de yerel yönetimler üzerinde veri akışlarının kontrol edilememesi, kaynak aktarımının dengeli yapılamaması ve kamu hizmetlerinin tam olarak ulaştırılmamasına neden olabilmektedir. Nitekim planlı ve kontrol edilebilir bir göç politikası yerel sınırlar içerisinde ekonomik dışlanmayı önleyerek finansal kalkınmaya; hangi statüde olursa olsun tüm göçmenlere ilişkin doğru verilerin, farklı paydaşlarında devreye girerek elde edilebilmesine imkân tanıyabileceğinden sağlıklı kent planlanmasına da katkı sağlamaktadır (OECD, 2020: 17). Göçün planlı olarak yönetilmesi, hem kentteki mevcut göç hacmine göre yönetsel düzenlemelerin yapılmasına katkı sağlamaktadır. Diğer yandan kente gelecek olan yeni göç dalgalarına yönelik yerel yönetimlerin proaktif⁶ bir yaklaşımla yeni göçmenlerin ve ailelerinin eğitim, sağlık, barınacak yer, güvenlik, istihdam, kadın ve çocuklara ilişkin özel politikaların uygulanmasında yardımcı olabilecektir (IOM, 2020: 9). Bu kapsamda belediyelerce göçün planlanarak yönetilmesiyle birlikte yereldeki bilgilerin sağlıklı şekilde toplanabilmesine, mahalle bazlı göç profillerinin çıkartılarak göçün yoğun olduğu bölgelere yönelik daha doğru ve etkili politikaların oluşturulmasına imkân sağlanabilecektir.

Diğer stratejik yönetimlerden farklı olan stratejik göç yönetimi diyalektik bir vizyona sahip olmayı gerektirmektedir. Stratejik göç yönetimi, mevcut durumu ve geçmişi göz önünde bulundurarak diyalektik bir süreç içerisinde geleceği öngörerek buna göre önlemlerin alınmasını gerektirmektedir (Öztürk ve Tekiner, 2017: 153). Hazırlanacak yerel politikaların göçü uzun vadede yönetebilir ve belirsizlikleri ortadan kaldıracak olması gerekir (Oomen vd., 2021: 3625). Zira sebep ve sonuçlarının yanında siyasal, çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel yönleriyle karmaşık bir yapısı olan (Özdemir, 2012: 1) göç olgusunun doğru analiz edilip⁷ buna göre stratejik politikaların üretilmesi Türkiye’de göç yönetiminin geleceği açısından önem arz etmektedir (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1589).

⁶ Spencer ve Delvino (2019: 40) göçmenlere yönelik refah arzı (alt-üst yapı hizmetler) sağlanmasında ve alternatif kamu politikaların oluşturulmasında proaktif rol oynayan ve ol(a)mayan yerel karar alıcılar ile kentteki göçmenlerin toplumsal olarak dışlanıp dışlanmadıkları ve kamu hizmetlerinin rasyonel olarak sunulup sunulmadığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

⁷ Stratejik göç yönetiminin analiz edilmesinde bazı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında GZTF (SWOT), risk analizi, q-short analizi ve senaryo analizi yöntemlerinden birisi kullanılarak farklı uygulamalarla kıyaslama (benchmarking) yapılmaktadır. Stratejik göç yönetiminde kullanılan bu analizlerle ulusal ve uluslararası ölçekteki iyi uygulama örneklerine bakılarak kamu politikası karar alıcıları ve politika uygulayıcıları iyi uygulamaları transfer edebilir veya eksik yönlerini tespit edebilmektedir (İrdem, 2018: 196). Bu araştırmada ise ulusal kentler arasında bir tür kıyaslama (benchmarking) yapılarak (Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyesi) yer yer GZTF yöntemiyle (tablo 2) stratejik göç yönetimi ele alınmıştır.

Dolayısıyla stratejik göç yönetimi bürokratik ve kuralcı bir yaklaşımdan rekabet edilebilir, stratejik ve gelişim temelli ilerlemeyi gerektirerek stratejik yönetim sürecindeki aşamalardan istifade edilmesi savında bulunmaktadır. Bu açıklamalar Şekil 1. üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Stratejik Göç Yönetiminin Uygulama Aşamaları

Stratejik göç yönetimin uygulama aşamaları genel itibarıyla beş basamaktan oluşmaktadır (Çelik ve Murat, 2014). İlk aşama, kentin göç alan veya veren bir kent olup olmadığının anlaşılabilmesi için net göç hız oranının tespit edilmesiyle başlamaktadır. Yıllar itibarıyla kentin net göç hız oranı negatif (-) ise kent göç veren, pozitif (+) ise göç alan bir kenttir. İkinci aşama stratejik analiz aşamasıdır. Bu aşamada kentle ilgili ön araştırmalara bakılarak, güncel veri ve raporlar incelenmektedir. Yine bu aşamada kentin Güçlü, Zayıf, Fırsat ve Tehdit (GZFT) özelliklerine bakılmaktadır. Üçüncü aşamada ise kentin misyon, vizyon ve amaç bildirimleri irdelenmektedir. Dördüncü aşamada kentin göç yönetimine ilişkin ortaya koyacağı stratejiler ve alt stratejiler geliştirilmektedir. Böylece göçün yönetiminde hangi boyutun daha önem arz ettiği saptanarak önem derecesine göre bir sıralama yapılabilir. Son aşamada ise kentin yönetiminden sorumlu olan aktörler tarafından, belirlenen öncelikli alanların sevk ve idaresine başlanmaktadır.

5. HATAY, ADANA VE MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE STRATEJİK GÖÇ YÖNETİMİNİN MUKAYESELİ ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın desenine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Önemi ve Yöntemi

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca göç alan bir ülke olmuştur. Ancak özellikle son yıllarda farklı statülerde de olsa ülkeye giren göçmen sayısı 100 yıla yaklaşan tarihi boyunca aldığı toplam göçmen sayısından fazladır. 3,6 milyonunu

Suriyelilerin oluşturduğu resmi olmayan rakamlara göre 5 milyonu aştığı (Aktaş, 2018: 129) tahmin edilen mültecilerin büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşamakta, belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlerce üretilen mahalli müşterek hizmetlerden yararlanmaktadırlar. Hem kentlerde yaşayanların hem de devam eden göç hareketlerinin ölçeği, etki ve sonuçları göç olgusunun belediyelerce stratejik olarak yönetilmesi gereken başat konulardan biri haline getirmektedir. Bu nedenle belediyelerce hazırlanan ve halen yürürlükte olan stratejik planlarda göç olgusunun nasıl ele alındığının tespiti hem diğer kent yönetimlerinin gelecekteki stratejik plan çalışmalarına hem de bu konuda yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Siyaset bilimi ve sosyal bilim araştırmalarının büyük bir kısmı açıkça veya zımni bir şekilde karşılaştırmalı araştırmalara dayanmaktadır. Farklı ülke veya vakaların karşılaştırılması, sorunun altında yatan benzer veya farklı etkenlerin ortaya çıkartılmasına ve anlamlı çıkarımlar yapılmasına olanak sağlamaktadır (Mair, 2015: 217-218). Nitekim bu çıkarımlarda bulunurken yapılan araştırmanın ele aldığı konu, sorunsalı ve ilgili disiplini bakımından nitel veya nicel araştırma yöntemlerinden birisine veya her ikisi birden karma yöntem biçiminde başvurulabilmektedir. Bu çalışma ise daha çok göç olgusu üzerine odaklanması ve verilerin yorumlanmasına dayandığı için (Creswell, 2017: 18) nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

5.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren (*population*) araştırma problemine yanıtlayabilmek ve araştırma sonucunda arzu edilen sonuçlara ulaşabilmek için canlı veya cansız varlıklardan oluşan büyük grupları nitelemek için kullanılmaktadır. Araştırmanın evreni sosyal kurumlar, bireyler, gruplar, olay veya olgular olabilmektedir. Örneklem ise evreni büyük ölçüde temsil edebilecek unsurların veya ögelerin bütünüdür (Baltacı, 2018: 235). Bu kapsamda çalışma yerel yönetimlerde uygulanmakta olan stratejik göç yönetimi yaklaşımlarını irdelemeyi amaçladığından, araştırma evrenini Türkiye'deki belediyeler oluşturmaktadır. Ancak stratejik plan yapmak zorunda olan tüm belediyelere ulaşarak stratejik planlarının analizi teknik olarak mümkün değildir. Bu nedenle hem örneklemin, evrenden farklı olmaması hem de temsil yeteneğinin güçlü olabilmesi için (Liamputtong, 2013) çalışmada Hatay, Adana ve Mersin illeri tercih edilmiştir. Ancak araştırmanın örneklemi belirlenirken tesadüfi yaklaşılmayıp amaçlı örnekleme yaklaşımı kullanılarak belli başlı parametreler göz önünde bulundurulmuştur.

Öncelikle bu üç kent, coğrafi ve sosyoekonomik avantajları nedeniyle dünyanın birçok bölgesinden göç alan Akdeniz bölgesinin birbirlerine yakın nüfusları olan üç büyük kentidir. Akdeniz bölgesine yapılan göçlerin bir kısmı geçici iken diğer kısmı başta Suriyeli nüfus olmak üzere kalıcı nitelik taşımaktadır (Sertkaya-Doğan ve Özdemir, 2021: 14). Bu üç kent de Akdeniz bölgesinin Suriye'ye yakın üç büyük kentidir⁸. Öyle ki, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 06/10/2022 tarihli verilerine göre geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımına bakıldığında Suriyelilerin en fazla Akdeniz Bölgesinde yaşadığı (yaklaşık %30), bu bölgede ise en yoğun buldukları illerin sırasıyla Hatay (363.597), Adana (256.709) ve Mersin (243.190) olduğu görülmektedir. Öte yandan Hatay (%17,61), Mersin (%11,20)

⁸ 2021 yılı verilerine göre Hatay'ın nüfusu yaklaşık 1 milyon 600 bin, Adana'nın nüfusu 2 milyon, Mersin'in nüfusu ise 1 milyon 650 bindir.

ve Adana (%10,03) illeri Suriyeli nüfusun kentini kendi nüfusuna oranları açısından en yoğun illeri olan Kilis (%37,58), Gaziantep (%17,81) ve Şanlıurfa'dan (%14,77) sonra en yoğun üç kentidir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Bu özellikleri ile bu üç büyük kent özelinde elde edilecek verilerin diğer tüm kentler için de bezer şekilde yorumlamaya imkân vereceği değerlendirilmiştir.

5.3. Verilerin Toplanması

Nitel araştırma yöntemlerinde otobiyografiler, mülakatlar, günlükler, hatıra defterleri ve umumi dokümanlar (resmi raporlar, arşivsel materyaller, yazılı tutanaklar) gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılmaktadır (Jr-Singleton vd., 1988: 12). Araştırmada ise umumi dokümanlar içerisinde yer alan resmi raporlar, verilerin toplanıp listelenebilmesi için kullanılmıştır. Bu kapsamda çalışmada Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin (BB) son dönemlerine ait Stratejik Planları (2020-2024) ele alınarak verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

5.4. Araştırmanın Bulguları ve Analizi

Dokümanlar kelimelerden oluştuğu için tipik olarak metin tabanlıdır. Nitel verilerin analizinde hemen hemen tüm yaklaşımların kullanılması mümkündür. Söylem analizi, doküman analizi, hikayeler, görüşmeler ve sözel tarihi içeren yöntemler nitel analizleri içermektedir. Bulguların doğruluğunun sınanabilmesi için dokümanlar araştırmanın doğrudan ulaşmak istediği amaca yönelik elde edilmelidir (Robson, 2015: 432). Doküman analizinde yaygın olarak kullanılan yaklaşımlardan biri de içerik analizidir. Bu yaklaşımda, araştırmanın sorunsalını çözmek ve istenen amaca ulaşabilmek için seçilen dokümanlar üzerinden belli başlı kodlamalar yapılarak analiz için kategoriler belirlenmektedir (Taylor, 2008: 121). İçerik analizi bazı yazılım programlarıyla yapılabileceği gibi, her ne kadar zahmetli ve zaman alıcı bir süreç de olsa elle de uygulanabilmektedir (Creswell, 2017: 195). Çalışma konusuyla ilgili olarak elle yapılan içerik analizi neticesinde birtakım kategoriler oluşturularak aşağıdaki tablolara aktarılmıştır.

Belirlenen büyükşehir belediyelerine ait stratejik metinler, söz konusu belediyelerin göç yönetiminde nasıl bir strateji izlediklerinin ve göçe karşı mevcut kurumsal kapasitelerinin analiz edilip birtakım çıkarımlarda bulunulabilmesi açısından önemli göstergelerdir (Gültaşlı vd., 2019a: 54). Bu doğrultuda her üç belediyenin göçmenlerin tematik bazı kentsel hizmetlere (eğitim, sağlık, ulaşım, barınma, sosyal yardım, entegrasyon, istihdam) ulaşımlarındaki stratejileri ile faaliyetleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Hatay, Adana ve Mersin Net Göç Hızları (2020-2021)

YILLAR	HATAY	ADANA	MERSİN
2020	1.629.320	2.258.718	1.868.757
2021	1.670.712	2.263.373	1.891.145
Net Göç Hızı	+41.392	+4.655	+22.388

Kaynak: (TÜİK, 2021 Verilerinden Araştırmacılar Tarafından Hesaplanmıştır).

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2020 ve 2021 yılı verilerine göre Hatay, Adana ve Mersin pozitif net göç hızına sahiptir. Her üç kent de yoğun bir şekilde göç almakla birlikte Hatay'ın net göç hızı Mersin'e kıyasla yaklaşık olarak iki

kat; Adana'ya göre ise on kat daha fazladır. Kentsel alanlara yönelik bu göçlerin ivme kazanarak yoğunlaşması yerel kamu hizmet kapasitesinin yetersiz kalması başta olmak üzere sosyoekonomik olarak birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir (Öztürk ve Altuntepe, 2008). Dolayısıyla göçün gündelik yaşam üzerinde doğrudan ortaya çıkardığı sorunların bertaraf edilmesi, potansiyel diğer sorunların doğmadan engellenerek alt ve üst yapı kapasitelerinin iyileştirilmesi stratejik göç yönetiminin temel felsefesini oluşturmaktadır.

Tablo 2. Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin GZFT Analizleri

HATAY BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ		MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ		ADANA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ		
GÜÇLÜ-ZAYIF-FIRSAT	TEHDİT	GÜÇLÜ-ZAYIF-FIRSAT	TEHDİT	GÜÇLÜ-ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Vatandaş odaklı yönetim anlayışına sahip olunması Sürdürülebilir Kent ve Kurum Yönetimi	<u>Göçmenlerin</u> neden olduğu sosyoekonomik sorunlar	Kurumsal Yönetişim, Çevre ve Sağlık Hizmetleri, Kültür ve Sosyal Destek Hizmetleri, Sürdürülebilir Kent ve Toplum Düzeni Hizmetleri Yönetimi	Kentin <u>göç</u> almasından kaynaklı sosyo-ekonomik sorunların artması	Kurumsal Yönetişim, Çevre ve Sağlık Hizmetleri, Kültür ve Sosyal Destek Hizmetleri, Sürdürülebilir Kent ve Toplum Düzeni Hizmetleri Yönetimi	Nitelikli <u>göçmenlerin iş</u> piyasasına kazandırılması	Kontrolsüz <u>göçlerin</u> kentte işsizlik oranlarını yükseltmesi, <u>Göçmenler</u> ile yerel halk arasında kültürel adaptasyon sorunun yaşanması, <u>Geçici koruma altındaki</u> kişilerin kentte kamusal güvenliği bozması, <u>Geçici koruma statüsündeki</u> göçmenlerin kent nüfusunun %15'ini oluşturması

Kaynak: (Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyeleri Stratejik Planından Araştırmacılar Tarafından Düzenlenmiştir, 2020-2024).

Kentler, geleceğine ilişkin amaç, hedef ve stratejilerini doğru bir şekilde tespit edebilmek için sahip oldukları mevcut kapasitelerini belirlemeli, varsa eksik kaynaklarını gidermeli ve çevrelerine karşı hassas bir şekilde örgüt dışında yaşanan olumlu veya olumsuz gelişmelere karşı duyarsız kalmamalıdır (Campbell ve Luchs, 2002: 30-32). Bu kapsamda Hatay, Adana ve Mersin BB'lerinin stratejik planlarında yer alan GZFT analizleri irdelendiğinde (Tablo 2) her üç büyükşehir belediyesinde de kurumsal yönetişim, çevre sağlık, kültür ve sosyal destek, sürdürülebilir kent ve toplum düzeni hizmetlerinin asıl temalar olduğu anlaşılmaktadır. Her üç kent yönetimi ortak temalar üzerinde durmuş olsalar da özellikle Hatay BB ile Mersin BB'nin stratejik metinlerinde göçün yönetimine ilişkin oldukça sınırlı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Hatay ve Mersin'e kıyasla Adana BB'nin stratejik metninde göç olgusu ve yönetimi üzerinde oldukça detaylı durulmuş ancak göç daha çok bir "tehdit" olarak görülmüştür. Dolayısıyla bu üç kent yönetiminin güçlü yönlerine göç yönetiminde nitelikli insan kaynağının temin edilmesi ve diğer kurumlarla iletişimlerinin geliştirilmesi; zayıf yönlerine ise göç yönetiminde yetersiz mali imkânlarının iyileştirilmesi, göç yönetiminde diğer uluslararası kuruluşlarla yürütülecek olan projelerin fırsat olarak düşünülmesi, göç ile diğer nüfus hareketlerinin önündeki tehditleri giderecek politikaların saptanarak stratejik planlarda göç yönetimine ilişkin stratejik değişikliklere

yer verilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde Akın ve Güleç de (2003: 436) kentleşme hızının artması, göç olgusunun ivme kazanması, vatandaşların kamu hizmetlerinden beklentilerinin değişmesi ve kaliteli hizmet talebi nedeniyle yerel yönetimlerin stratejik planlamalara başvurmaları gerektiğini, orta ve uzun vadeli hedeflerine ulaşabilmeleri için bu politikalarını değişen şartlara göre revize edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 3. Hatay, Adana ve Mersin BB'lerinin Misyon, Vizyon, Temel İlke ve Değerler Bildirimleri

KENTLER	MİSYON	VİZYON	TEMEL İLKE VE DEĞERLER
HATAY	<i>"Hatay'ın tarihi ve kültürel mirasına sahip çıkarak; kentin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında etkinlik, verimlilik, hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda vatandaş memnuniyetini sağlamak"</i>	<i>"Doğasını, tarihini ve kültürel zenginliğini yaşatarak turizm potansiyelini iyi değerlendiren, çağdaş değerleri benimseyen, refah seviyesini ve eğitim düzeyini destekleyici projelerde yer alan, halkının kendini her bakımdan güvende ve mutlu hissettiği kent olmak"</i>	<i>"İnsan ve çözüm odaklı olmak, Belediye hizmetlerinde kalite, etkinlik ve verimlilik sağlamak, Şeffaf, adil, hızlı ve kaliteli hizmet sunumu, Dezavantajlılara öncelik tanımak, Adalet, hakkaniyet ve dürüstlikle hizmet sunmak"</i>
ADANA	<i>"Çağdaş yerel yönetim anlayışı çerçevesinde Adana'da yaşayan vatandaşlarımızın ortak ihtiyaçlarını kaliteli bir şekilde karşılamak, daha iyi toplum-yaşam-kent ortamı yaratarak şehrimizdeki yaşam kalitesini yükseltmek, katılımcı şeffaf, adil, yenilikçi, üretken, etkin, sosyal demokrat belediyeleşimin en iyi örneklerini vatandaş odaklı bir hizmet anlayışı ile sunan herkese eşit mesafede duran belediye olmak".</i>	<i>"İnsan ve çevre odaklı, şeffaf, katılımcı, yönetimi ve mali yapısı güçlü, değerler üreten marka kentin yerel yönetimi."</i>	<i>"Sosyal Belediyecilik, Katılımcı, şeffaf, etik, hesap verebilir, Kurumlar arası işbirliğine açık belediyecilik, Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı esas alan yönetim, Teknolojiye açık yönetim, Kadın ve çocuk haklarını savunan yönetim"</i>
MERSİN	<i>"Mersinlilere sosyal adalet, sürdürülebilirlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde hizmet sunarak, ilimizdeki kentsel ve kırsal yerleşimlerin niteliğinin ve yaşanabilirlik düzeyinin yükseltilmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmanın desteklenmesi."</i>	<i>"Yaşanabilirlik düzeyi, sosyo-ekonomik refah seviyesi yüksek kentsel ve kırsal yerleşmeleri ile çağdaş dünyanın nitelik düzeyine ulaşmış bir Mersin."</i>	<i>"Bireysel ve toplumsal haklara saygılı, Yerinde, adil ve eşitlikçi yönetim, Dezavantajlı gruplar için fırsat eşitliğini sağlamaya çalışan belediyecilik anlayışı"</i>

Kaynak: (Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planından Araştırmacılar Tarafından Düzenlenmiştir, 2020-2024).

Her üç büyükşehir belediyesinin misyon, vizyon, temel ilke ve değerlere ilişkin bildirimler incelendiğinde (Tablo 3) iki husus öne çıkmaktadır. Bunların ilki hem Hatay hem Adana hem de Mersin BB'lerinin misyon beyanlarındaki "vatandaş olma" vurgusudur. Bu durum 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13 ve 14. maddeleriyle birlikte değerlendirildiğinde göçmenlerin belediyelerce üretilen kentsel hizmetlere yerel vatandaşlar gibi eşit ölçüde yararlanıp yararlanamayacağı hususunu tartışmaya açık hale getirmektedir.

Diğer bir husus ise temel ilke ve değerlere ilişkin yapılan bildirimlerle ilgilidir. Her üç büyükşehir belediyesinde de sosyal belediyecilik anlayışı benimsenmiş ancak Hatay ve Mersin BB'de Adana BB'den farklı olarak dezavantajlı gruplara fırsat eşitliğinin sağlanması öne çıkarılmıştır. Misyon, vizyon, temel ilke ve değerlerin ne geçerlikte yorumlandığı belediye yönetimlerinin stratejik amaç ve hedeflerini de yansıtmakta olduğu (Eryiğit, 2012: 90) dikkate alındığında üç belediye özelinde bu durum Tablo 4'te açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4. Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Amaçlarında Göç Olgusu

KENTLER	STRATEJİK AMAÇLAR (S.A.)
HATAY	<p>S.A.(1). Kültürel ve sosyal hizmetlerin etkin sunumu ile dezavantajlı (kadın, çocuk, <u>göçmen</u>, yaşlı, engelli vb.) kesimlerin güçlendirilerek sosyal hayata katılmalarını artırmak,</p> <p>S.A.(2). <u>Göçün</u> kente etkilerinin belirlemek ve göçmenlerin toplumsal uyumunu sağlamak,</p> <p>S.A.(3). <u>Göç</u> birimi kurmak,</p> <p>S.A.(4). <u>Göçmenler</u> ve özellikle artan <u>Suriyeli</u> nüfusun toplumsal yapıya entegre olması için eğitim ve iş olanakları yaratmak ve planlı yerleşim sağlamak,</p> <p>S.A.(5). <u>Göçmenlerin</u> yaşadığı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sorunların çözümüne ilişkin ulusal ve uluslararası düzeyde iş birlikleri geliştirmek, üretilecek projeler için destek ve kaynak sağlamak,</p>
ADANA	<p>S.A.(1). İl sınırları içerisinde yaşayan <u>göçmenlerin</u> ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumsal entegrasyonlarını sağlayabilmek için 10 yeni proje üretmek ve uygulamak,</p> <p>S.A.(2). <u>Göçle</u> gelen nüfusun kontrollü ve sistematik bir şekilde yönetilebilmesi için merkezi yönetimden ek kaynak talep etmek,</p> <p>S.A.(3). Suriye'den ve başka ülkelerden gelen <u>göçmenlerin</u> ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ekipman-makine sayısı ile nüfus arasında denge sağlayabilecek şekilde güncellemeler yapmak,</p> <p>S.A.(4). <u>Göç</u> yoluyla gelenlerin kent üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmek amacıyla nitelikli bir göç planı oluşturmak.</p>
MERSİN	<p>S.A.(1). Yoğun <u>göç</u> alan bölgelerin kentleşmesi sonucu fiziki alt ve üst yapılarını geliştirmek,</p> <p>S.A.(2). Kırdan kente doğru <u>göç</u> neden olan itici faktörleri azaltmak ve kırsal altyapıyı güçlendirmek,</p> <p>S.A.(3). <u>Göçten</u> olumsuz etkilenen kadın ve çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlamak ve kadın istihdamını teşvik etmek,</p> <p>S.A.(4). <u>Göçmen</u> nüfusa yönelik istihdamın niteliğini ve niceliğini artırmak,</p> <p>S.A.(5). Mevsimlik tarım işçilerinin mekânsal ve toplumsal bütünleşmelerini sağlamak.</p>

Kaynak: (Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planından Araştırmacılar Tarafından Düzenlenmiştir, 2020-2024).

Hatay, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyesinin stratejik planlarında (2020-2024) göç yönetimine ilişkin ortaya koyulan stratejik amaç ve hedeflerin daha çok göçle gelen nüfusun toplumsal ve mekânsal uyumuna ilişkin boyutuyla ele alındığı görülmektedir. Özellikle Adana BB'nin göçü kontrol altına alabilmek için sistematik ve bütüncül bir göç planının stratejik amaçlar içerisinde değerlendirmesi ve belediye bünyesinde Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü'nün kurulmuş olması Mersin BB'si tarafından da bir tür yerel kamu politika transferi olarak bu belediye bünyesine kazandırılması önerilmektedir. Nitekim stratejik göç yönetiminde amaç ve hedeflerin doğru belirlenmesi göç yönetiminde stratejik yönlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi bakımından önemlidir.

Diğer yandan Tablo 3'ten yola çıkarak stratejik amaçların misyon, vizyon, temel ilke ve değerlerle ilgili örtüşüp örtüşmediğine ilişkin de bazı çıkarımlarda bulunulabilir. Örneğin Hatay BB'nin temel ilke ve değerlerinde geçen "dezavantajlı gruplara öncelik tanınması" ifadesinin (S.A.(1)) ile paralellik gösterdiği; Adana BB'nin misyon bildiriminde geçen "...il sınırları içerisinde herkese eşit yaklaşan belediyecilik anlayışı" ile birinci stratejik amacın (S.A.(1)) ile örtüştüğü

anlaşılırken; Mersin BB'nin vizyon bildiriminde geçen "...sosyo-ekonomik refah düzeyi yüksek bir Mersin" cümlesi ile S.A.(4) ve S.A.(5) numaralı stratejik amaçlarla örtüşmektedir.

Nitekim bu unsurlar arasında anlamlı bağlantıların olması stratejik göç yönetiminin dördüncü aşamasını teşkil eden "strateji oluşturma" evresinde kentin göçü önleme stratejilerinin belirlenerek temel stratejilerin ortaya konulabilmesinde önemlidir (Çelik ve Murat, 2014). Dolayısıyla belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarının belediye mevzuatına aykırı olmamak şartıyla stratejilerini oluşturarak fonksiyonlarını yerine getirmesinde stratejik amaçların kurumun ulaşmak istediği nihai sonuçlarla uyumlu olması gerekmektedir (Hatay BB Stratejik Planı, 2020-2024). Göç yönetimine ilişkin belirlenen temel ve alt stratejilerin uygulamak için başta belediye yönetimindeki aktörler ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki paydaşlarla birlikte stratejik yönetim bilinciyle hareket edilerek tüm aktörlerin topyekûn görev ve sorumluluklarıyla birlikte stratejik göç yönetimi sürdürülebilir kılınmalıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye Cumhuriyeti yüzyıla yaklaşan tarihi boyunca selefi Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi çok çeşitli göç hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Bunların tümü planlı bir politika dâhilinde yönetilmiştir. Ancak özellikle son yıllarda yaşanan ve kitlesel boyutlara ulaşan uluslararası göç hareketleri göçün hiç olmadığı şekilde stratejik olarak yönetilmesini gerekli kılmıştır. Stratejik göç yönetimi yabancı göç dalgalarıyla karşılaşan bölgelerdeki yönetim organlarının göçün ortaya çıkardığı sorunların saptanması, sürecin yönetiminde yaşanan eksikliklerin giderilmesi ve ilgili kamu politikalarının buna göre oluşturulmasını kapsamaktadır.

Göçlerin stratejik biçimde yönetilmesinde merkezî yönetim başat aktör olmakla birlikte yerel yönetimlerin de önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bilhassa klasik devlet yapılanması ve yönetim paradigmalarında yaşanan değişim ve dönüşümlerle merkezi yönetim daha ziyade denetleyici ve koordine edici bir aktör olarak görülürken yerel yönetimlere ve özellikle büyükşehir belediyelerine dayalı politikalar odak noktaya alınmaya başlanmıştır (Alıcı, 2013: 129). Ancak gerek belediye gerekse temel göç mevzuatına bakıldığında belediyelerin bu görev ve sorumluluklarının yetkiyle donatılmadıkları ve göç yönetiminin aktif birer aktörü olarak kabul edilmedikleri görülmektedir. Oysa birçok gelişmiş ülkelerde olduğu gibi insanlara en yakın hizmet birimleri olarak belediyelere göçün yönetimi açısından inisiyatif tanınması ve buna ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması gereklidir. Aksi takdirde birer dezavantajlı aktörler olarak göçmenlere yönelik belediyelerce oluşturulan sosyal politikalar ve üretilen hizmetler yasal bir zemine oturamayacaktır. Diğer yandan yerel düzeyde göç politikaları oluşturulurken yönetişim bilinciyle hareket etmek alınacak kararlar öncesinde konuların çok yönlü tartışılmasına imkân tanıyacaktır. Bu nedenle gerek göç politikaları belirlenirken gerek uygulanırken merkezi göç aktörlerinin yanında başta belediyeler olmak üzere üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları orta ve yerel düzeydeki ilgili tüm aktörler sürece dahil edilmelidir. Ancak bu şekilde üretilen göç politikaları başarılı bir şekilde uygulama alanı bulabilecek ve belirlenen amaç ve hedeflere ulaşabilecektir.

Göç konusu hemen hemen tüm kentleri ve doğal olarak tüm kent yönetimlerini etkileme potansiyeline sahiptir. Göç hızının süreklilik arz etmesi ve kent nüfusunun özellikle uluslararası göç hareketleriyle büyümeye başlaması kent yönetimlerinin göç dolayısıyla karşılaşabilecekleri olumlu ve olumsuz etkileri iyi analiz edip değerlendirme yapmalarını,

stratejik göç politikalarını buna göre oluşturmalarını gerektirmektedir. Keza stratejik göç yönetim felsefesinin özünde geçmişteki deneyimler ile güncel durumun analiz edilerek gelecek için sistematik ve diyalektik öngörülere dayanma mantığı yatmaktadır. Bu kapsamda çalışmada Suriyeli göçünün en fazla hissedildiği üç büyük Akdeniz kenti olan Hatay, Adana ve Mersin büyükşehir belediyelerinin stratejik göç yönetimine ilişkin kurumsal kapasiteleri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak bir takım çıkarım ve değerlendirmelerde bulunmak mümkündür.

İlk olarak çalışmada stratejik göç yönetimi analiz edilirken, stratejik yönetim (planlama) aşamasındaki süreçler (Şekil 1) takip edilmiştir. Bu kapsamda üç büyükşehir belediyesine ilişkin net göç hızları hesaplanmış, GZFT analizleri, misyon-vizyon-temel ilke ve değerleri ile stratejik amaçları stratejik göç yönetimi kapsamında incelenmiştir. Buna göre belediyelerce, hassas konumda olan göçmenlerin ihtiyaçlarının etkili şekilde karşılanabilmesi için bu alandaki birimlerin fonksiyonel olarak genişletilmesi veya mevcut olanların kurumsallaştırılarak daha işlevsel hale getirilmesi gereklidir⁹. Bu yönüyle bakıldığında Hatay BB bünyesinde göç yönetimine ilişkin yeni bir idari birimin kurulması stratejik amaçlar içerisinde yer bulmuştur. Adana BB'nde Göç Şube Müdürlüğü var iken Mersin BB'nde böyle bir hizmet birimine rastlanılmamıştır. Ayrıca bu üç büyükşehirin GZFT analizlerinde görüldüğü üzere göçün yönetimi ve önleme stratejileri farklı yönleriyle geliştirilerek uygulamaya konulabilir. Her üç büyükşehirin temel ilke ve değerler bildirimleri okunduğunda yönetim ilkesine değinildiği görülmektedir. Bu ilkenin göç yönetimi ve politikalarının oluşturulması aşamasında da sürdürülebilir olabilmesi için tüm paydaşları içerisine alan yaklaşımların stratejik planlarına da yansıtılması yararlı görülmektedir.

Stratejik göç yönetim aşamalarının sürdürülebilir olabilmesi için stratejik amaçların da doğru tanımlanmasını gerektirir. Bu amaçlar kentin sahip olduğu demografik, yönetsel ve mali kapasitelerine göre analiz edilerek göç stratejinin temel ve alt stratejilerinin oluşturulmasında yol gösterici olmaktadır. Bu nedenle her üç büyükşehir belediyesinin göç yönetiminde ortaya koyacakları stratejilerde geniş yelpazeli kombinasyonları da dikkate almaları ve yeni proje destekleriyle bu amaçların kapsamalarını genişletmeleri yerinde olacaktır. Bu şekilde göç akışlarının kent üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilebilmesinde bir tür "*göç ana planı*" geliştirilebilecek veya bölgesel düzeyde de olsa belediyelerin kendi aralarında yerel göç yönetim birlikleri kurmak suretiyle göçün çok daha stratejik yönetilmesini sağlanabilecektir.

⁹ Göç yönetiminde kurumsallaşmak yasal ve yönetsel düzenlemelerle mümkün olabilmektedir. Aksi durumda göçün yönetiminin tam anlamıyla kurumsallaştığını öne sürmek kolay değildir. Örneğin bu konuyla ilgili Babaoğlu ve Kocaoğlu (2017: 511) belediye ve göç yönetiminde kaynakların dağıtımına ilişkin eksikliklerin ve boşlukların olduğunu belirterek bu sürecin sürdürülebilir olabilmesi için yeni yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılmasına dikkat çekmişlerdir. Benzer şekilde Kahraman vd., (2019: 57) 6360 sayılı Kanun kapsamında kurulan Hatay Büyükşehir Belediyesinin Suriyeli nüfusun yönetimi konusundaki çalışmalarının yetersiz olduğu, Suriyelilerin yönetilmesinde doğrudan aktör olmaktan ziyade yardımcı/aracı bir aktör olduğu öne sürülmüştür. Ateş ise (2020:8) Türkiye'deki yerel yönetimlerin sığınmacı ve göçmenlerin yönetilmesinde yalnızca kendi vatandaşlarının nüfusu göz önünde bulundurularak planlamaların yapıldığı için göçmenlerin ihtiyaç duydukları alt yapı, imar, ulaşım, entegrasyon ve diğer kamu hizmetlerinin karşılanmasında belediyelerin yetersiz kaldıklarını belirtmiştir. Banazılı (2022: 258-259) İstanbul, Ankara ve Antalya Büyükşehir Belediyeleri üzerinden yapmış olduğu araştırmasında söz konusu kent yönetimlerinin stratejik, performans ve faaliyet raporları kapsamında göç yönetimindeki yetersizliklere ve bu alanda belediyeler tarafından ampirik çalışmaların yetersizliklerine değinilmiştir. Son olarak Öztop ve Namlı (2022: 402-403) stratejik göç yönetimi konusunu Gaziantep Büyükşehir Belediyesi özelinde ele alarak göçün yarattığı sorunlara ilişkin farkındalığın arttığı ve bunun stratejik planlarına ve faaliyet raporlarına da yansıdığı belirtilmesine karşılık merkezi yönetiminin hukuki düzenlemelerle belediyelere yetki, görev, sorumluluk ve kaynak aktarımının uzun vadede yetersiz kalacağına işaret edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akıllı, H. ve Dirikoç, A. (2015). Uydu kent Nevşehir’de göç çocukları. *İdeal Kent*. 17, 252-269.
- Akın, B. ve Güleç, S. (2003, Aralık). Belediyelerde stratejik planlamanın gerçekleştirilebilirliği ve Karaman belediyesinde gerçekleştirilen bir analiz [Tam metin bildiri], *Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi*, (ss. 429-445), Ankara: TODAİE Yayını.
- Aktaş, M. (2018). Türkiye’deki Suriyeliler: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 42, 129-154.
- Alıcı, O. V. (2013). Büyükşehir ilçe belediyelerinin idari ve mali özerkliği, *Yerel Politikalar*. Ocak-Haziran, 127-152.
- Altıok, B. ve Tosun, S. (2018). *How to co-exist? Urban refuges in Turkey: Prospects and challenges*. Yaşar University Policy Brief No 04.
- Amara, A. H. ve Aljunid, S. M. (2014). Noncommunicable diseases among urban refugees and asylum-seekers in developing countries: a neglected health care need. *Globalization and Health*. 10(24), 1-15.
- Ateş, K. (2020). Göç yönetiminde yerel yönetimlerin rolü, *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5, 23-40.
- Aygün, B. ve Memişoğlu, F. (2021). Mültecilere yönelik yerel entegrasyon politikalarında çok düzeyli yönetim uygulamaları, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 60, 119-143.
- Babaoğlu, C. ve Kocaoğlu, M. (2017). “Kentli” sığınmacılar meselesi ve belediyeler, *Türk İdare Dergisi*, 485, 497-518.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Banazılı, A. M. (2018). Göç ve mülteci yönetimi: Türkiye’deki Suriyeliler üzerinden bir değerlendirme, *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*. 10(37), 47-54.
- Banazılı, A. M. (2022). Yerel yönetimlerde göç yönetimi ve göç politikaları, Hamza Ateş (Ed.), *Dirençli şehirler için vizyoner yönetim*, (ss. 247-261), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Birinci-Gemici, N. (2016). Çalışma hayatında dezavantajlı bir grup: Göçmenler. *İş ve Hayat*. 2(4), 239-261.
- Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskan sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 38-88.
- Bramwell, B. (1997). Strategic planning before and after a mega-event. *Tourism Management*. 18(3), 167-176.
- Bryson, M. J. (1994). *Strategic planning for public and non-profit organizations*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bulut, Y. ve Dönmez, D. (2020). Türkiye’de büyükşehir yönetimlerine ilişkin değişim ve dönüşüm. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. 3(2), 283-297.
- Campbell, A. ve Luchs, K.S. (2002). *Temel yetenek tabanlı strateji*, (Çev. E. Sungur), İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni*, (Çev. S. Beşir Demir), Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakırer-Özservlet, Y. (2015). Modern göçebeler olarak göçmenler, mekân ve şehre uyum, *Sosyoloji Divanı*, 3(6), 41-54.
- Çakırer-Özservlet, Y. (2016). Uluslararası göç, yerel yönetimler ve toplumsal uyum. *TBB İller ve Belediyeler Dergisi*, 813, 48-55.
- Çelik, N. ve Murat, G. (2014). Türkiye’de iç göç sorununa yeni bir yaklaşım: Stratejik iç göç yönetimi, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 25(76), 1-23.
- Çezik, A. (1982). *Kentleşme-yerleşme sektör raporu (Beşinci beş yıllık kalkınma planı hazırlık çalışmaları)*. Ankara: DPT Sosyal Planlama Başkanlığı.
- Daoudov, M. (2015a, Kasım). Göç politikasında söylem-eylem dönüşümü ve belediyeler. [Tam metin bildiri]. *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Kent ve Göç Konferansı*. (ss. 1-16). 14 Kasım, Kadiri/Osmaniye.
- Daoudov, M. (2015b). Türkiye’de yabancıların uyumunda yerel yönetimlerin rolü, Yakup Bulut (Ed.). *Uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü*, (ss. 36-64), Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye’nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5(9), 23-62.

- Dinçer, Ö. (1998). *Stratejik yönetim ve politikası*. (Genişletilmiş 5. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erdoğan, M. M. (2017). "*Kopuş*"tan "*uyum*"a kent mültecileri Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Eryiğit, B. H. ve Kızılboğa-Özaslan, R. (2017). Türk belediyeçilik sisteminde uygulanan hükümet sistemi ve bir model önerisi. *Strategic Public Management Journal*, 3(6), 116-123.
- Eryiğit, B.H. (2012). Belediyelerde stratejik planlama sürecinde dikey ve yatay entegrasyon: İstanbul örneği. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, kentleşme ve göç: Sorunlar ve çözüm önerileri, *Journal of Social Policy Conferences*, 0(48), 205-248.
- Es, M. ve Menteşe, B. (2018). Yerel yönetimlerde dezavantajlı gruplara yönelik uygulanan sosyal politikalar: Şanlıurfa büyükşehir belediyesi örneği. *Emek ve Toplum*. 7(19), 525-551.
- Gül, M. (2021). Göç sürecinde erken yaşta evlilikleri Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocuklar özelinde düşünmek. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 573-588.
- Gültaşlı, M., Özden, M. S., Sezgin, E., Çopuroğlu, M. A. ve Tuçaltan, G. (2019a). *Göç karşısında rezilyans değerlendirmesi: Yerel yönetimler için el kitabı*. Ankara: SKL International AB.
- Gültaşlı, M., Özden, M. S., Sezgin, E., Tosun, Z., Çopuroğlu, M. A. ve Tuçaltan, G. (2019b). *Göç ana planı: Göçle karşı karşıya kalan belediyeler için planlama*. Ankara: SKL International AB.
- Güven, A. (2016). Kent, kentleşme ve kentsel yönetim ihtiyacı, *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(1), 21-30.
- IOM (2020). *Institutional strategy on migration and sustainable development*. Geneva: IOM.
- İpek, Ş. E. A. (2018). Türkiye’de belediye gelirlerinin değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 20(2), 1-19.
- İrdem, İ. (2018). Türkiye ve Avrupa birliği ilişkilerinde göç ve sınır yönetimi stratejileri. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jr-Singleton, R., Straits, B.C., Straits, M.M. ve McAllister, R.J. (1988). *Approaches to social research*. New York: Oxford University Press.
- Kahraman, S., Taniyıcı, Ş. ve Kutlu, Ö. (2019). Türkiye’de yerel yönetimler ve yabancı göçmenler, *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(10), 44-67.
- Karaoğlu, B. (2022). Göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin rolü. *Journal of Politics, Economy and Management*, 5(1), 17-33.
- Karataş, K., Aslan, H., Öztürk, B. A. ve Albayrak, H. (2020). Cinsel istismara maruz kalan Türk vatandaşı ve mülteci çocukların durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20(4), 107-132.
- Karatepe, S., Banazılı, A. M. ve Ozan, M. S. (2019). Büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarında girişimcilik yaklaşımı: Muğla ve Bursa büyükşehir belediyeleri üzerinden karşılaştırmalı bir inceleme. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2), 51-59.
- Kaya, A. (2020). *Türkiye’de Suriyeli göçü ve belediye deneyimleri: Birlikte yaşam ve sosyal uyum*, Ankara: SKL International AB.
- Kienast-Duyar, U. (2020). *Kamu güvenliği ve halk sağlığında önleyici yaklaşım: Göçten etkilenen belediyeler için kentsel tasarım ve planlama çözümleri*. Ankara: SKL International.
- King, R. (2012). *Theories and typologies of migration: An overview and a primer*. Malmö: Malmö University.
- Kurter, O., Yetkin, M. A. ve Türksöy, B. U. (2021, September). Göç ve göçün stratejik yönetimi: Afgan göçü örneği. [Tam metin bildirir]. *6th International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress*. (ss. 386-393). September 16-18, Aksaray.
- Lee, E. (1966). A theory of migration. *Demography*. 3(1), 47-57.
- Liamputtong, P. (2013). *Qualitative research methods*, (Dördüncü baskı). South Melbourne: Oxford University Press.
- Mair, P. (2015). Kavramlar ve kavram oluşumu, Donetalla della Porta ve Michael Keating (Ed.), *Sosyal bilimlerde yaklaşımlar ve metodolojiler*, (Çev. S. Gürses), (ss. 215-240). İstanbul: Küre Yayınları.

- Marmara Belediyeler Birliği (2015). *Kent mültecilerine hizmette belediyelerin rolü*. Çalıştay raporu. Kasım. İstanbul.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*. 19(3), 431-466.
- Nadaroğlu, H. (2012). Mali tevzin, bazı kamu gelirlerinin paylaştırılması. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*. 9, 171-184.
- Nalacı-Arıbaş, N. (2013). Kamuda stratejik planlamanın “katılımcılık” boyutu. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 4 (1), 80-100.
- OECD (2020). *Local inclusion of migrants and refugees*. U.S.A: UN-Habitat.
- Oomen, B., Baumgartel, M., Mielle, S., Durmuş, E. ve Sabchev, T. (2021). Strategies for divergence: Local authorities, law, and discretionary spaces in migration governance. *Journal of Refugee Studies*. 34(4), 3605-3628.
- Orhan, O. (2014). *Suriye’ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: Bulgular, sonuçlar ve öneriler*. ORSAM Yayını, Rapor No: 189, Ankara.
- Örselli, E. ve Bayrakcı, E. (2016). *Yerel hizmetlerde vatandaş karnesi: Konya örneği*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Özaslan, K. (2021). *Türkiye’nin değişen göç politikası ve belediyeler*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Özdemir, H. (2012). Türkiye’de iç göçler üzerine genel bir değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*, 30, 1-18.
- Öztop, S. (2007). Stratejik planlamanın belediyelerde uygulanması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Öztop, S. ve Namlı, Z. (2022, Aralık). Göç politikalarının yerel yönetim stratejik planlarında yansıması: Gaziantep büyükşehir belediyesi örneği [Tam metin bildiri], *Uluslararası 6. Sivil Strateji Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (ss. 388-406), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Öztürk, C. ve Tekiner, M. A. (2017). Stratejik göç yönetimi çerçevesinde Türkiye’de göç idaresi genel müdürlüğünün konumu, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*. 19(1), 143-159.
- Öztürk, M. ve Altuntepe, N. (2008). Türkiye’de kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumları: Bir alan araştırması. *Journal of Yasar University*. 3(11), 1587-1625.
- Pavanello S., Elhawary S. ve Pantuliano S. (2010). *Hidden and exposed: Urban refugees in Nairobi, Kenya*. KPG Working Papers. London: Overseas Development Institute.
- Robson, C. (2015). İleri veri toplama yöntemleri, Şakir Çınkır ve Nihan Demirkasımoğlu (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (Çev. G. Arastaman), (ss. 427-476), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sertkaya-Doğan, Ö. ve Özdemir, F. (2021). Mersin’de (Akdeniz, Mezitli, Toroslar ve Yenişehir) yaşayan Suriyeliler: Sosyo-kültürel yapı ve entegrasyon. *Coğrafya Dergisi*, 42, 1-15.
- Spencer, S. ve Delvino, N. (2019). Municipal activism on irregular migrants: The framing of inclusive approaches at the local level. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 17(1), 27-43.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2019). *2020-2023 ulusal akıllı şehirler stratejisi ve eylem planı*. Ankara.
- Taylor, Y. (2008). The tip of the iceberg: Working on the victoria climbie data corpus Project. *Qualitative Research*. 8(1), 115-135.
- Tekin, Ö. F., Aslan, S. ve Söylemez, A. (2017). Mültecilerin kente uyumunda belediyelerin rolü: Örnek politika ve hizmetler üzerine bir inceleme, Mahmut Güler ve A. Menaf Turan (Ed.), *Belediyelerin geleceği ve yeni yaklaşımlar*, (ss. 365-376), İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları.
- The Ombudsman Institution (2018). *Syrians in Turkey special report*. Ankara KDK.
- Topgöl, S. (2016). Sosyal dışlanma ve göç: Mülteci işçiler örneği. *Sosyoloji Dergisi*. 33, 270-289.
- Tortop, N., İspir, E. G., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. A. (2010). *Yönetim bilimi*. (8. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, N. (2010). Farklılaştıran ve ayırıtıran bir mekanizma olarak kentleşme, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 250-267.

İnternet Kaynakları

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004).
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

- 5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf>
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>
- Adana Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı (2020-2024). https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/stratejikplani_v/files/2020-2024-adana-buyuksehir-belediyesi-stratejik-plani.pdf
- Hatay Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı (2020-2024). http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Oct9c+Hatay_20-24_SP.pdf
- Mersin Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı (2020-2024). http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/THJOS+MERSIN_BUYUKSEHIR_2019-2023_SP.pdf
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Geçici koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. Sayıştay Başkanlığı. (2021). *Belediyeler-bağlı idareler*. <https://www.sayistay.gov.tr/reports/category/31-belediyeler---bagli-idareler>
- TÜİK. (2021). *İstatistik veri portalı*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>.
- UNHCR. (2022). *Refugee data finder*. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- UNHCR. (2023). *Syria refugee crisis explained*. <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/>
- UNHCR. (t.y.). *Refugee camps*. <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/camps/>

EXTENDED SUMMARY

Migration as a concept, in the most general terms, is the movement of displacement from push factors to attractive factors. When the concept of migration is directed massively from one region or country to another settlement, it turns into a phenomenon in terms of both the action taken and the results it reveals. In this sense, the factors that trigger the concept and phenomenon of migration are similar to the results of political, social, economic, cultural, demographic and psychological dynamics.

Migrations, whether nationally or internationally, are carried out towards urban units almost all over the world. Cities become centers of attraction in terms of migrations due to their infrastructure and superstructure opportunities. However, the accumulation of the immigrant population towards the cities or the inability to control it changes some balances in the city and thus makes it inevitable to manage the migration in a controlled manner. Municipalities, which are the most important of the local government units as well as the central government, have duties, powers and responsibilities in the management of migration and the creation of policies related to it. Similarly, as aforementioned, when it is considered that a large part of the immigrant population lives in cities, the policies and practices of municipalities on migration management gain more importance. In addition, the municipal bodies must approach proactively for the policies and practices to be made to control the concept and phenomenon of migration. Being proactive in migration management will allow the potential recent migration movements to be managed optimally, and the negative effects of migrations on the city and residents living in the city will be eliminated in a short time.

The Republic of Türkiye has been a country of immigration throughout its history. However, especially in recent years, the number of immigrants entering the country, despite different statuses, is more than the total number of

immigrants received throughout its nearly 100-year history. According to unofficial figures, 3.6 million of whom are Syrians, the majority of refugees, estimated to exceed 5 million, live in cities and benefit from local joint services produced by local governments, especially municipalities. The scale, impact and consequences of both urban residents and ongoing migration movements make the phenomenon of migration one of the main issues that should be strategically managed by municipalities. For this reason, it is considered that the determination of how the migration phenomenon is handled in the strategic plans prepared by the municipalities and still in force will contribute to both the future strategic plan studies of other city administrations and the academic studies to be made on this subject.

In this context, this study aims to analyze the activities related to the strategic management of migration in municipalities. For this purpose, Hatay, Adana and Mersin, which are the three cities of the same geographical region that are close to each other in terms of both its and the residing Syrian population, were preferred examined. In the research, "*How are the migration management strategies handled in the strategic plans of the municipalities?*", "*What are the common or disparate approaches of the municipalities in the migration management strategies?*", "*Is the capacity of municipalities on migration management institutionalized in their strategic plans?*", "*What are the deficiencies in the migration management policies of municipalities from a strategic point of view?*" An attempt was made to seek answers to these questions throughout the article. Especially when the national and international literature and library are scanned, the limited number of studies that specifically address migration management with its strategic dimension makes it important to seek answers to the questions posed in this research.

To find answers to the research questions, the analysis technique, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. In this context, national and international literature on the subject was searched, and content analysis was carried out on the strategic plans of all three municipalities. As a result of the study, the institutional capacities of the metropolitan municipalities of Hatay, Adana and Mersin, which are the three big Mediterranean cities where Syrian migration is felt most, were examined and it was understood that all three city administrations could not be wholly institutionalized in strategic migration management.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Kamil ÖZASLAN ve A. Muhammet BANAZILI, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Kamil ÖZASLAN and A. Muhammet BANAZILI who is the authors has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. | *The authors contributed equally to the study.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the authors.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazarlar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedirler. | *The authors declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*

İRAN İSLAM CUMHURİYETİ'NDE BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ALANINDAKİ REFORM GİRİŞİMLERİ

Reform Initiatives in the Field of Information and Communication Technologies in the Islamic Republic of Iran

Öz

Kapalı ekonomiye sahip İran, birçok alanda kendi olanakları ölçüsünde kapasitesini geliştirmeye ve dış dünyaya karşı gücünü pekiştirmeye çalışmaktadır. İran'da bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bu çabaya örnek gösterilebilir. İran, 1970'lerden itibaren bilişim sektöründe planlı bir altyapı geliştirme politikası izlemiştir. Sistematik olarak uygulanan yaptırımlara karşı mücadele etme ve rejimin güvenliğini koruma güdüsü, İran'da ağ tabanlı uygulamaların ulusal ölçekte kurulması girişimlerini desteklemiştir. E-devlet uygulamalarını her sektörde yaygınlaştırmayı hedefleyen Bilgi ve İletişim Teknolojileri Planı (TAKFA), reform girişimlerinden en kapsamlı olanıdır. Bu programı takip eden süreçte Milli İnternet Ağı Projesi (SHOMA) başlatılmıştır. Bugün İran'da uluslararası alanda yaygın kullanılan Facebook, Twitter gibi platformlar yerine ulusal ölçekte geliştirilen alternatif yerli uygulamalar kullanılmaktadır. Bu çalışmada İran'da bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yapılan reformlar, ülkenin kendine özgü politik koşulları ve toplumsal reflexler temelinde analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: İran İslam Cumhuriyeti, E-devlet, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, TAKFA, SHOMA.

Abstract

With its closed economy, Iran has been trying to develop its capacity in many areas within its possibilities and to maintain its power against the outside world. Developments in information and communication technologies in Iran can be cited as an example of this effort. Iran carried out a planned infrastructure development policy in the IT sector after the 1970s. The reflex to combat systematically imposed sanctions and protect the security of the regime has supported national-scale web-based implementation initiatives in Iran. The Information and Communication Technologies Plan (TAKFA), which aims to expand e-government applications in every sector, is the most comprehensive reform initiative. In the process following this program, the National Internet Network Project (SHOMA) was started. In Iran, alternative domestic applications developed on a national scale are used instead of platforms such as Facebook and Twitter, which are widely used internationally. In this study, the reforms made in the field of information and communication technologies in Iran will be analyzed based on the country's unique political conditions and social reflexes.

Keywords: The Islamic Republic of Iran, E-government, Information and Communication Technologies, TAKFA, SHOMA.

Doç. Dr. Esra DİK

Mersin Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
esradik@mersin.edu.tr
0000-0003-0450-5172

Makale Türü :Araştırma
Makale Gönderim Tarihi :04.04.2023
Makale Revizyon Tarihi :19.04.2023
Makale Kabul Tarihi :02.05.2023

Atıf/Citation: Dik, E. (2023). İran İslam Cumhuriyeti'nde bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki reform girişimleri. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1) , 27-42.

Doi: 10.56400/tarsusiibdergisi.1277031

GİRİŞ

1990'lı yıllarda ivme kazanan ağ tabanlı hizmet sunumundaki baş döndürücü teknolojik yenilikler, devletin hizmet üretme biçimini ve toplumun iş yapma alışkanlıklarını kökten değiştirmiştir. Devletlerin bu değişim sürecinde bir kamu politikası olarak benimsediği e-devlet uygulamaları, kamu hizmetlerinin dönüşümünü ve toplumun dijital dünyaya uyumunu hızlandırmıştır.

E-devlet, kamu hizmetlerine ulaşmada bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması sayesinde kurumsal etkinliğin artması ve hizmete erişimin kolaylaşması anlamına gelir. Başlangıçta verimlilik üzerine odaklanan “e-devlet kamu hizmetlerini iyileştirebilir mi?” sorusu zamanla yerini “e-devlet demokrasiyi geliştirebilir mi?” sorusuna bırakmıştır. E-devlet uygulamalarının hükümet ve seçmenler arasındaki demokrasiyi iyileştirdiğini varsayanlar için en büyük umutlardan biri, toplum genelinde katılım süreçlerini iyileştirerek demokrasiyi genişletme olasılığıdır (Reece,2006: 80). Bilgi çağının içinde doğan günümüz kuşağı bilgiye doğrudan erişim ve demokratik süreçlerin işletilmesinde dijitalleşmenin gerekliliğine inanmaktadır. Ancak dijitalleşme sürecinin gelişimi tüm ülkelerde eşit bir şekilde ilerlememektedir. Devletler dijital dönüşüm konusunda istekli olsa da hızlı sonuçlar almaları bazı yapısal eksiklikler nedeniyle mümkün olmayabilir. Kurumsal ve teknik altyapı yetersizlikleri, e-devlet uygulamalarının gelişimine engel olan temel eksikliklerdir. Yine de dijitalleşme adına yatırımların, devletlerin kapasitesini olumlu yönde geliştirdiği söylenebilir.

E-devlet uygulamaları günümüzde sadece hizmetlere erişimin kolaylaşması açısından değil uluslararası ekonomi ve siyasetin çekişmeli doğası içerisinde de tartışılmaktadır. E-devlet kavramını salt teknik olarak ağ tabanlı hizmetlerin işleyişi ya da bu hizmetlerin sunumu olarak kavramamak gerekir. Bu sistem devletin, vatandaşları ile ya da özel sektörle olan ilişkisi yanında devletlerin diğer devletlerle olan ilişkilerini de kapsamaktadır (Yıldız, 2003: 305).

Bazı gelişmekte olan ülkeler uluslararası alana eklenmekten ziyade kendi internet altyapısını kurmaya ve içe dönük bir dijital dönüşüm yaratmaya çalışmaktadır. Bu eğilime ilişkin en özgün örneklerden biri İran İslam Cumhuriyeti (İran)'dır. İran'da bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, uluslararası siyasetin bir konusu haline gelmiştir. Rejimin güvenliği kaygısı ve dış yaptırımların sürekliliği, İran'da internet erişiminin ulusal kaynaktan sağlanması girişimlerini tetiklemiştir. Ülke içinde reformcu-muhafazacı klikler arasındaki politika farkının bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimini etkilediği söylenebilir. İran'da dış dünyaya eklenme ve dış dünyaya karşı direnç oluşturma eğilimleri arasındaki gerilim, internet tabanlı uygulamaların gelişimine doğrudan yansımıştır.

İran'da e-devletin gelişimini araştıran çalışmalar daha çok geliştirilen ölçekler temelinde İran'ın bu alandaki ilerlemesine ve karşılaştığı temel engellere odaklanmaktadır (Rezazadeh ve Hamidi, 2011; Tohidi, 2011; Atashak ve Mahzadeh, 2008). Bu çalışmada konuya farklı bir perspektiften yaklaşılmaya çalışılacaktır. Araştırmanın amacı, İran'ın kendine özgü yapısı içerisinde dijital reform çabalarını nitel araştırma yöntemiyle analiz etmektir. Bu amaçla iki temel reform programı incelenecektir. Bunlardan birincisi İran'da e-devlet reformunun başlangıcı olarak görülen TAKFA programı; ikincisi milli internet ağı girişimi olan SHOMA projesidir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

E-devlet, kamu hizmetlerine erişim ve halka sunumunu geliştirmek için, devlet kurumları tarafından teknolojinin, özellikle ağ tabanlı internet uygulamalarının kullanımına karşılık gelir. Bir başka deyişle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin, kamu hizmetlerinin daha hızlı olarak sunulması adına kullanılmasını ifade eder.

E-devlet kavramı ve içeriği üzerine çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Sadece e-devlet literatürünü inceleyen çalışmalar kavramın gelişim süreci ve dinamiğine ışık tutmaktadır (Bannister ve Connolly, 2015). Bazı çalışmalar e-devlet uygulamalarını devlet, vatandaş ve iş dünyası arasındaki ilişkiler temelinde incelemektedir (Sharifi ve Zarei, 2004: 604). Bu ayırım genelde e-devlet yayılımını anlamak ve geliştirmekte olan ülkelere aktarmak için geliştirilmektedir.

E-devlet uygulamalarının geliştirmekte olan ülkelere transferi konusunda uluslararası kuruluşların geliştirdikleri politika metinleri önem taşımaktadır. 2002 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan “Bench-Marking E-Government: A Global Perspective” başlıklı rapor ve ardından 2003 yılında yayımlanan “Global E-Government Survey” raporu e-devlet analizlerinde temel referans kaynaklarıdır. Bu metinler, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemenin özellikle geliştirmekte olan ülkeler için birer birer (leapfrog) atlayacakları bir sıçrama tahtası olarak görmektedir. Hizmetlerin ölçümü için model üreten ve 191 üye devleti değerlendiren raporlar, e-devletin karşılıklı etkileşimi içeren; devletten devlete (government to government (G2G)); devletten iş dünyasına (government to business (G2B)) ve devletten müşteriye / vatandaşa (government to citizen (G2C)) olmak üzere üç düzlem üzerinden ölçek geliştirmektedir. Bunlara ek olarak “Küresel E-Devlet Anketi” ile karşılaştırmalı olarak ülkeler sıralamasını; hazırlık (altyapı bakımından) ve katılma olarak iki ana göstergeye göre sunmaktadır (2003 UN Global E-Government Survey). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) tarafından 2001 yılında bilgi ve iletişim teknolojileri uygulamalarının gelişimi önündeki sorunları azaltmak için alınan tavsiye kararları da uygulamayı doğrudan etkileyen bir diğer kaynaktır. E-devlete yönelik tehditlerin ortadan kaldırılması adına yayınlanan bu kaynakta sorunlarla başa çıkmaya yardımcı olacak somut tavsiyeler sunulmaya çalışılmıştır (Brown ve Brudney, 2004: 97-98). Bu raporları temel alarak karşılaştırmalı analiz yapan çok sayıda araştırmacı bulunmaktadır (Nawafleh vd, 2012; Basu, 2004).

Layne ve Lee (2001) tarafından geliştirilen model literatürü ölçek konusunda yönlendirmiştir. Layne ve Lee, e-devlet analizi için; (1) sınıflandırma (cataloguing), (2) işleme (transaction), (3) dikey entegrasyon (vertical integration) ve (4) yatay entegrasyon (horizontal integration) olmak üzere dört aşamalı bir büyüme modeli önermektedir. Andersen ve Henriksen’in 2006 yılında, Layne ve Lee modelini genişlettikleri “E-Government Maturity Model: Extension Of The Layne And Lee” modeli de e-devlet uygulamalarının genel seviyesinin belirlenmesinde ölçek geliştirmenin yöntemsel çerçevesini oluşturmuştur.

Ölçek geliştirerek ve bazı parametreler saptayarak ülkelerin e-devlet standartlarını belirleyen araştırmaların en büyük handikabı, özellikle geliştirmekte olan ülkelerin özgül koşullarını ihmal etmesidir. E-devlet uygulamalarının önündeki risklerin değerlendirilmesinde; politik anlamda istikrar ve rejimin niteliği, uygun yasal çerçevenin varlığı, hükümete güven, hükümetin kimliği ve ekonomik yapı gibi faktörlerin göz önünde tutulması gerekmektedir (Basu, 2004: 112). Bu nedenle başlangıçta teknolojik gelişmişlik temelinde tasarlanan bu ölçeklerin parametrelerine zamanla

ülkelerin iç ve dış siyaseti zorunlu olarak eklenmiştir. Ülkelerin bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki gelişmişlik farklarının temelinde yatan sorunların sadece teknik altyapı eksikliği olmadığı, ülkelerin karşılaştığı sınırlılıkların içsel ya da dışsal faktörler göz önünde tutularak analiz edilmesi gerekliliği kabul edilmektedir (Savoldelli, 2013; Savoldelli vd.,2014). Bu anlamda teknik, örgütsel ve çevresel faktörler üzerine yapılan çalışmalar haricinde e-devlet uygulamalarının yaygınlaşması için dinamik bir yaklaşımın benimsenmesi ve süreç odaklı yaklaşımlar geliştirilmesi önerilmektedir (Zhang vd., 2014).

2001 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (UN DESA) tarafından iki yılda bir yayınlanan E-Devlet Araştırması, üye devletlerin e-devlet uygulamalarının gelişimini ölçmekte ve değerlendirmektedir. Değerlendirme, mutlak bir ölçüm olmanın aksine, ülkelerin birbirine göre e-devlet performansını yansıtmaktadır. 2022 yılı araştırmasına göre güçlü küme olarak adlandırılabilir ilk on beş ülkenin listesi Tablo 1'de yer aldığı gibidir.

Tablo 1. E-Devlet Gelişiminde Lider Ülkeler (2022)

Danimarka	VHEGDI ¹	1	0.9717
Finlandiya	VHEGDI	2	0.9533
Kore	VHEGDI	3	0.9529
Yeni Zelanda	VHEGDI	4	0.9432
İzlanda	VHEGDI	5	0.9410
İsveç	VHEGDI	5	0.9410
Avustralya	VHEGDI	7	0.9405
Estonya	VHEGDI	8	0.9393
Hollanda	VHEGDI	9	0.9384
Amerika Birleşik Devletleri	VHEGDI	10	0.9151
Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı	VHEGDI	11	0.9138
Singapur	VHEGDI	12	0.9133
Birleşik Arap Emirlikleri	VHEGDI	13	0.9010
Japonya	VHEGDI	14	0.9002
Malta	VHEGDI	15	0.8943

Kaynak: (United Nations, 2022a).

E-devlet gelişmişlik indeksinde Danimarka ve Finlandiya ilk iki sırayı alırken onları Kore takip etmektedir. Son yıllardaki atılımlarıyla Malta da listede önemli bir yol kat etmiştir. 2022 sıralamasında İran 91. sırada yer almaktadır. Tablo 2'de yıllara göre bakıldığında İran'da e-devlet altyapısında ilerleme görülse de ülkenin politik atmosferinden kaynaklı gerilemeler yaşandığı izlenebilmektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre İran'da E-Devlet Gelişmişlik Endeksleri

	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Sıralama	91	89	86	106	105	100	102	108	98	115	107

¹ VHEGDI: Very High E-Government Development Index- Yüksek Düzey E-Devlet Gelişmişlik Endeksi

Değer	0.64330	0.65930	0.60830	0.46494	0.45075	0.48762	0.42343	0.40670	0.38133	0.32819	0.32962
-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Kaynak: (United Nations, 2022b).

İran'daki e-devlet uygulamalarındaki zayıflıkların sebepleri arasında; üst düzey yöneticilerin bilinç ve tutumu, ulusal kapsamlı plan ve örgütlenme eksikliği, yasal prosedürlerin zayıflığı, altyapı sorunları ve gelişmiş teknolojilerin çekilmesindeki yetersizlikler sayılabilir. Ancak sıralama açısından gerilerde olması İran'ın bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişiminde isteksiz olduğu anlamına gelmemelidir. İran 2000'li yılların başından bu yana milli internet altyapısını kurmaya çalışmakta ve dijitalleşmede içe dönük ulusal bir politika izlemektedir. İran'da millileşme hareketi, ülkelerin kendi internet altyapısını geliştirmesi ve uluslararası şirketlere karşı bağımsızlaşması adına önemli bir örnektir. Batı ülkelerinin yaptırımına karşı refleks gösteren İran, dijitalleşme alanında bölgesel bir ağ yaratımının öncüsü olma gayreti içerisindedir. Ancak ülke içerisindeki toplumsal gerginlikler nedeniyle zaman zaman Facebook ve Twitter gibi sosyal medya platformlarının kısıtlanmasından kaynaklı sansür tartışmaları devlet ile toplumu karşı karşıya getirmektedir.

Çalışmanın devamında, İran'da bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler; ülkenin kendine özgü politik yapısı ve dış dünyaya karşı hükümetlerin reform girişimleri ekseninde tartışılacaktır.

2. İRAN İSLAM CUMHURİYETİNDE POLİTİK YAPININ BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ

1979 yılında Ayetullah Ruhullah Humeyni öncülüğünde gerçekleşen İslam Devrimi ile İran, köklü bir rejim değişikliği yaşamıştır. Yeni yönetim biçiminin ilkeleri, Şii inancı ve İslam Hukuku temelinde, halkoyuna sunulmuş kabul edilen 1979 Anayasası ile belirlenmiştir. İran Anayasası'nın birinci maddesine göre İran'ın yönetim şekli bir İslam Cumhuriyeti'dir. Medeni, cezai, mali, iktisadi, idari, kültürel, askeri ve siyasi bütün yasalarda İslami ölçü esastır (m.4). 1979 Anayasası, Kaçarlar döneminden bu yana gelişen ve 1906 Meşrutî hareketle kökleşen Batı tipi modern kurumları (yasama/yürütme ve yargı kuvveti ve bu kuvvetlere bağlı yapılar) bünyesinde barındırırken rejimin sürekliliğini sağlayacak dini yapıları sisteme dahil etmiştir. Şii inancından gücünü alan Rehberlik- *Velayet-i Fakih* makamı ve bu makama eklenen Koruyucular Şurası (Nigehban), Meclis-i Hibregan (Hibre Meclisi) ve Düzenin Yararını Teşhis Konseyi (Mecme-e Taşhise Maslahat-e Nezam) rejime özgü dini kurumlar arasındadır. İran Anayasa'sının 113. maddesine göre, Rehberlik makamından sonra en yüksek makam Cumhurbaşkanı'na aittir. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ile birlikte hükümet olarak yönetimden sorumludur (Dik, 2016: 74-77).

Rejimin ana karakterini oluşturan ve sistemin üstünde kapsayıcı otorite olan dinsel yapılar ile formel yapılar İran devlet yönetiminde ikili bir iktidar yapısını ortaya çıkarmıştır. İran'da politikaları belirleyebilme gücüne sahip tek bir aktör bulunmamakta olup süreç, iç içe geçmiş ilişkiler aracılığıyla şekillenmektedir (Peseran, 2011: 14). Dini yapıların politikaların belirlenim süreçlerinde baskın bir gücü olduğu söylenebilir. Hükümetlerin bu yapıyla olan ilişkileri de dönemin genel politik havasına yansımaktadır. Reformcu hükümetler döneminde daha gerilimli ilişkiler gelişirken, dini yapılara daha yakın hükümetlerde dış dünyaya karşı ve içe dönük politikalarda daha muhafazacı eğilimler gözlenebilmektedir.

1979 İslam Devrimi'nden bu yana İran, ekonomik yaptırımlarla mücadele etmektedir. Bu nedenle küresel düzlemde gücünü korumak için birçok alanda kendi olanaklarını harekete geçirmek zorunda kalmıştır. İran'da bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bu çabanın en somut örneğidir. Ortadoğu'da birçok ülke teknoloji ihraç ederek altyapısını güçlendirmeye çalışırken, sistematik yaptırımlar İran'ın kendi internet altyapısını geliştirmesinde zorlayıcı bir etki oluşturmuştur (Abbasi vd.,2008).

Teknolojik bağımlılığın politik bir bağımlılık haline gelebileceği endişesini taşıyan İran için İslam Devrimi'nden bu yana tüm hükümetler bu konuda sorumluluk üstlenmiştir. İnternet altyapısını güçlendirme girişimleri hemen her dönemde canlı olmakla birlikte bu gücü elde etme biçimi açısından politik aktörlerin tutumlarında farklılıklar bulunmaktadır. Reformcu Muhammed Hatemi (1997-2005) ve Hasan Ruhani (2013-2021) hükümetleri çok paydaşlı ve dış aktörlere açık bir yönetim politikası izlerken, Mahmud Ahmedinejad (2005-2013) hükümeti, devletin otoritesini kuvvetlendirmek adına daha korumacı bir politika izlemiştir. Her ne kadar tutumlarda farklılıklar olsa da İran hükümetlerinin uluslararası arenada Batı ülkelerinin ve özellikle ABD'nin hegemonyasına karşı dünya kamuoyunu yönlendirme gücü elde ettiği söylenebilir. Hatemi'nin, 1998'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda öne sürdüğü "medeniyetler arası diyalog" kavramı bu anlamda önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler, uluslararası ilişkilerin geliştirilmesinde, çatışmadan ziyade uzlaşmanın egemen olması gerekliliğini ortaya koyan bu kavram temelinde 2001 yılını "Medeniyetler Arası Diyalog Yılı" ilan etmiştir (Lynch, 2000: 312).

2002 yılında Hatemi kapsamlı bir reform programı olan TAKFA ile e-devlet girişimlerini ulusal bir plan dahilinde genişletmeye çalışırken, yaptırımlar nedeniyle küresel ödeme sistemi dışında kalan ekonominin kötüye gidişini engelleyecek altyapı geliştirme projelerine yönelmiştir. Diğer yandan uluslararası toplumu daha adil bir teknoloji paylaşımına ikna etmeye çalışmıştır. 2003 yılında Cenevre'de düzenlenen Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (World Summit on the Information Society –WSIS) toplantısına katılan Hatemi, küresel düzlemde gelişen siber dünyanın yeni bir diyalog düzlemi oluşturacağını öne sürmüştür. 2005 yılında Tunus'ta yapılan ikinci toplantıya katılan Ahmedinejad, Hatemiden farklı olarak, toplumu güçlendirmek yerine devletler arasındaki ekonomik güç dengesinin korunmasının öncelik taşıdığını iddia etmiştir. Sonuç itibarıyla İran, ülkeler arasındaki dijital uçurumun kapatılmasının gerekliliğini savunmaktadır. İran, başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin "Tahsisli İsimler ve Numaralar için İnternet Kurumu (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN)" gibi kuruluşlar aracılığıyla elde ettikleri kontrol gücünün ortadan kalkmasını ve tüm ülkelerin internet kaynaklarının yönetiminde eşit söz sahibi olmasını talep etmiştir. Gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere ülkelerin verdikleri destekle, Mart 2014'te Amerika Birleşik Devletleri, ICANN üzerindeki denetimini gevşeteceğini ve çok paydaşlı küresel bir topluluğa devredeceğini kabul etmiştir (Safshekan, 2017: 17). Bu gelişme İran ve diğer bölge ülkeleri için önemli bir kazanım olmuştur.

İran'ın uluslararası alanda yarattığı bu olumlu hava, 2015 yılında P5+1 ülkeleri ile (Almanya, Çin ABD, İngiltere, Rusya, Fransa) gerçekleştirilen "Kapsamlı Ortak Eylem Planı" müzakerelerine yansımıştır. Anlaşma, İran'ın nükleer faaliyetlerinin barışçıl olduğu üzerine uzlaşma sağlarken, yaptırımların kaldırılmasının da önünü açmıştır. Ancak, Donald Trump'ın ABD Başkanlık seçimini 2016 yılında kazanması ardından anlaşmanın karşısında olduğunu açıklamasıyla

birlikte İran'ın hem dış hem de kendi iç siyasetinde kriz meydana gelmiştir. Reformcu kanadı temsil eden Ruhani Hükümeti, dini Lider Hamaney tarafından İran'ın bağımsız ve devrimci ruhundan uzaklaştığı gerekçesiyle şiddetle eleştirilmiştir. Tüm bu gelişmelerden sonra 2017 yılında, dini Rehber Hamaney, kökleri çok öncesinde atılan yeni bir ekonomi politikası açıklamıştır. Hamaney'in Nevruz vesilesiyle verdiği mesajda 2017 yılı Direniş Ekonomisi: Üretim ve İstihdam yılı olarak ilan edilmiştir. Bu program, yaptırımlara karşı direnç geliştirme, yerli üretimin artırılması ve dışa bağımlılığın azaltılması misyonunu taşımaktadır. Yaptırımlarla başa çıkamayan İran, bilgi temelli ekonomi politikalarının geliştirilmesinin önemli ayaklarından biri olan ulusal internet ağının geliştirilmesi için altyapı girişimlerini bu süreçten sonra hızlandırmıştır (Dik, 2017: 364).

3. İRAN'DA İNTERNET TABANLI UYGULAMALARININ GELİŞİMİ

1970'lerin sonlarında İran'ın Ortadoğu'da birçok yabancı tedarikçinin şubelerine sahip, bilgi ve teknoloji sistemlerinde önemli bir merkez olduğu söylenebilir. İran endüstrisinde, 60'lı ve 70'li yıllarda Farsça dili destekleyen erken yazılım sistemlerinin geliştirildiği görülmektedir (Nicholson ve Sahay, 2003: 6). İran'da internet kullanımı ve altyapı güçlendirme girişimleri 1990'lı yıllardan itibaren hız kazanmıştır. Başlangıçta sadece hükümet kuruluşları ve özel sektörde kullanılmaya başlanan internet zamanla halkın büyük bir kısmı tarafından kullanılabilir hale gelmiştir (Borna ve Seifloo, 2014: 133).

İran'da günümüz Bilgi ve İletişim Teknolojileri Bakanlığı'nın tarihi, ilk telefon iletişim tellerinin İran'da kurulduğu 1886 yılına kadar uzanır. Posta teşkilatı ile başlayan örgütlenme; 1906'da Posta ve Telgraf Nezareti, 1929'da Posta, Telefon ve Telgraf Bakanlığı adını almıştır. 2003 yılından bu yana Bilgi ve İletişim Teknolojileri Bakanlığı olarak kabinede yer almaktadır.

1979 yılında Ayetullah Ruhullah Humeyni önderliğinde gerçekleşen İslam Devrimi sonrasında sağlıklı bir bilişim sisteminin kurulması için Yönetim ve Planlama organizasyonuna bağlı olarak Yüksek Bilişim Şurası (Shoraye Aliye Anformatike; Iran High Council of Informatics) adlı bir yapı kurulması kararlaştırılmıştır. 1980'lerden itibaren öncelikli hedef, devletin kendi kurumları arasındaki bilgi ağını kurmak olmuştur. Üst düzey yönetim süreçlerinin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak iyileştirilmesine yönelik bir çabanın olduğu görülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamuda yaygınlaştırılması adına İran'da başlangıç düzeyindeki girişimler tarihsel olarak şu şekilde sıralanabilir (Sharifi ve Zarei, 2004: 605):

- 1984–1985: Anabilgisayar sistemlerini kullanan Başbakanlık Bilgi Yönetim Sisteminin kurulması.
- 1992: Kabine toplantılarını yönlendirecek bilgi yönetim uygulamasının geliştirilmesi.
- 1993: Yüksek öncelikli ulusal projelerin izlenmesi ve temel süreçlerin kontrol edilmesinde bilgi teknolojilerinin kullanımı için altyapı çalışmalarının desteklenmesi.
- 1993–1994: Devlet için kapsamlı bilgi ihtiyaçları analizi yapılması ve daha sonra devlet ağı olarak adlandırılacak bir elektronik iletişim ağına olan ihtiyacın belirlenmesi.
- 1995: Kabineye sunulan teklif ve önerilerin karar süreçlerinde bilgi sistemlerinin kullanılması.

➤1997: Ana hedefi ülkenin üst düzey yetkilileri ile kabine arasında güvenli ve kaliteli iletişim sağlamak olan deneysel bir özel ağ uygulamasının geliştirilmesi.

➤2001: Kabine toplantıları için gerekli bilgileri sağlamak üzere İran'ın Hükümet Ağ Planı'nın başlatılması.

İran'da bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi için esas önemli adımlar 2000'li yıllardan sonra atılmıştır. Üçüncü Kalkınma Planı (2000-2004) doğrudan bir başlığını bilgi iletişim sektörüne ayırmış, bu alanda gelişmeyi kalkınma hedeflerinden biri haline getirmiştir (Ahin,2008: 209). E-devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması adına ilk girişim 2002 yılında Üçüncü Kalkınma Planı doğrultusunda alınan bir karar ile başlamıştır. Bu karar ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarına 2002 yılının sonuna kadar kendi internet sitelerini kurma zorunluluğu getirilmiştir (Safari, 2019: 67). 2002 yılından itibaren İran, çok daha güçlü ve ısrarlı bir politikayla bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasını bir plan dahilinde yürütme kararı almıştır. TAKFA programı olarak adlandırılan plan, kendinden önce yürütülen tüm çalışmaları bünyesinde konsolide ederek hayata geçirilmiştir.

3.1. TAKFA Planı (Barname-İ Tooseeye Karborde Fenaveri Ettallaat)

İran'da Devrim sonrasında kurulan Yüksek Bilişim Şurası, bilgi ve iletişim teknolojilerine verilen önemin bir göstergesi olarak ilk adım olmakla birlikte, H.E. Hatemi döneminde kurulan Ulusal Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ajansı (National ICT Agency-NICTA) kurumsal düzeyde çatı bir yapı olarak reform sürecini başlatmıştır. 1999 itibarıyla çalışmalara başlayan NICTA, 2002 yılından sonra TAKFA (Iran Development and Use of Information and Communication Technology Plan) olarak anılmaya başlanmıştır. TAKFA bir reform programıdır. Amacı, bilgi ve iletişim alanındaki gelişmeleri sektör bazlı yaygınlaştırmaktır.

TAKFA Planı 3 Temmuz 2002'de Hatemi'nin kabinesi tarafından onaylanmıştır. Onayı takiben e-devletin uygulanmasına ilişkin tüm idarelerin çevrimiçi olmasını emreden yönetmelik 13 Temmuz 2002 tarihinde İran Yönetim ve Planlama Teşkilatı tarafından kabul edilmiştir. Ulusal hizmetler için bir dizin görevi görecek olan "Mardom" adlı bir çevrimiçi portal kurulması zorunlu tutulmuştur ("SmallMedia", 2017). 2000 yılından itibaren uygulamaların gelişimi için hukuki zemin ulusal politika metinleri ile de desteklenmiştir. Tablo 3'te görüleceği üzere 2007 yılına kadar hem planlama hem de iç hukuki düzenlemeler açısından gerekli adımlar atılmıştır.

Tablo 3. Temel Politika Metinleri

2000	Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Kalkınma Politikası
2002	Kamu Sektörü Otomasyon Politikası
2002	Kamu Sektörlerinde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımına İlişkin Genel Kurallar
2003	Kamu kurumlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi ve uygulanması için Bakanlık Komisyon Yönergeleri
2004	Hükümet Kuruluşları İçinde Vatandaşların ve İşletmelerin Kayıtlarının Paylaşımı ve Değişimi Planı
2005	Bakanlıkların Gizlilik Yasaları ve e-İşlemlerin Güvenliği Kılavuzu
2006	E-Hizmet Merkezleri Geliştirilmesi İçin Kılavuz
2007	E-Devlete Yönelik Ulusal Rehber

Kaynak: (Bigdelli ve Cesare, 2011: 309).

TAKFA; altyapı, e-ticaret, e-hizmet, e-egitim, ileri teknolojik meslekler şeklinde beş bileşen altında toplanmıştır. Yüksek maliyet içeren TAKFA planının hedeflerine ulaşabilmesi için ulusal bütçenin % 1'lik kısmının kullanılmasına izin verilmiştir. Ortaöğretim düzeyindeki e-egitim için 20 milyon ABD doları tahsis edilerek, tüm okulların ve üniversitelerin

internet bant genişliği ikiye katlanmıştır. Uluslararası Bilgisayar Kullanım Lisansı (ICDL) hükümet tarafından tüm devlet çalışanlarına zorunlu kılınmıştır. TAKFA'nın bütçesi 2003 mali yılında 400 milyon ABD dolarına yükseltilmiş ve TAKFA'nın önemi konusunda tüm devlet görevlileri arasında farkındalığın oluşturulması için çalışmalar sürdürülmüştür (Jahangard, 2004: 35).

TAKFA programının uygulama esasları "Yönetim Sisteminde Gelişim ve Elektronik Devlet" planı çerçevesinde hazırlanmıştır. Planlanan faaliyet ve hayata geçirilen projelerden bazıları Tablo 4'te yer aldığı şekildedir.

Tablo 4. Faaliyet ve Projeler

Faaliyet	Proje
<ul style="list-style-type: none"> •18 vilayette elektronik portal oluşturmaya çalışılmıştır. • E-Devlete geçiş için iki bin hizmet türü seçilmiş ancak öncelikle iki yüz hizmete öncelik verilmiştir. •Elektronik devlet portalının "www.İran.ir" adresi ile kurulması sağlanmıştır. •İran'ın en büyük bilim ve araştırma portalının oluşturulması için çalışma başlatılmıştır. •Kimlik ve nüfus bilgileri deposu ile GPS sisteminin oluşturulması için çalışma başlatılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> •Otomatik bütçeleme sisteminin yapılandırılması •Ülkenin inşaat projeleri araştırma ve planlarının sanal arşiv haline getirilmesi •Kültür ve Turizm bakanlığının enformasyon sisteminin kurulması •İnternetin milli düzeyde geliştirilmesi • Enformasyon güvenliği senedinin hazırlanması •Milli elektronik kimliği senedinin hazırlanması •Güvenlik laboratuvarının kurulması •Ülke sağlık sistemi portalının hazırlanması •İran İstatistik Merkezi Bilgi ve İletişim Teknolojileri projesinin hazırlanması •Milli Enformasyon Merkezi projesinin hazırlanması

Kaynak: (Safari, 2019: 75-77).

Reformcu ve dışa dönük yüzüyle İran'da ılımlı bir atmosfer yaratan Hatemi'nin 2005 yılında seçimleri kaybetmesi ve görece muhafazacı ve korumacı söyleme sahip Mahmud Ahmedinejad'ın iktidara gelmesinden sonra TAKFA Planına son verilmiş ve plan kapsamında kurulan birçok hedef rafa kaldırılmıştır. Ancak TAKFA'nın kaldırılmasına rağmen, e-devlet konusunda hükümetin ısrarcı tutumu sürmüştür. 2007'de Ulusal Yönetim Yasası Parlamento'dan onaylanmış ve bu yasayla yürütmeye bağlı organların bilgi ve hizmet paylaşımını kolaylaştırmak için adımlar atılacağı ifade edilmiştir ("SmallMedia", 2022).

3.2. Ulusal İnternet Ağı (SHOMA)

İran'ın internet altyapısının gelişiminde küresel yabancı şirketlerin (Siemens, Alcatel) büyük yatırımlarla rol oynadığı bilinmektedir. Ancak İran üzerinde gerçekleşen ekonomik yaptırımlar zamanla yabancı şirket yatırımlarının azalmasına sebep olmuştur. Uzun süreli yaptırımlar, milli bir internet altyapısını zorunlu kılmıştır. Ancak tek faktör bu değildir. İran'da rejime yönelik toplumsal huzursuzlukların kitlesel eylemlere dönüşmesi devlet eliyle yerli uygulamaların geliştirilmesine neden olmuştur. 2009 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimine hile karıştırıldığı iddiasıyla başlayan ve Yeşil Hareket olarak adlandırılan rejim karşıtı protestoların internet üzerinden ve sosyal medya ağları kullanılarak organize edilmesi, Hükümet ve dini Lider Hamaney tarafından dış ülkelerin iç sorunlara müdahalesi olarak görülmüştür. Facebook ve Twitter gibi platformlara yasak getirilirken, protestolar sonrasında devletin kontrolü altında yerli uygulamaları destekleyecek alt yapı geliştirme çalışmaları hızlanmıştır.

Temelleri 2010 yılında atılan ve Beşinci Kalkınma Planından itibaren hazırlıkları başlayan milli internet altyapısı çalışmalarında bazı temel hedefler ortaya konmuştur. Bu hedefler; ülke bilgi ağının ulusal çapta genişlemesi, üretim güvenliği, elektronik yönetim ve kontrolün genişletilmesi, yerel içerik üretiminin teşvik edilmesi, bilgiye dayalı ekonominin teşvik edilmesi, yeni iş fırsatlarının yaratılması, ülkede internet erişiminin genişletilmesi olarak sıralanmıştır ("SmallMedia", 2017).

Hasan Rouhani'nin 2013 yılında cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra ulusal bazlı internet altyapısının geliştirilmesi adına 2014 yılında, "Elektronik Hizmetlerin İcra Organları Tarafından Geliştirilmesi" ile ilgili bir yönetmelik kabul edilmiş, ardından "İdari ve Teknik Kriterler Yasası" onaylanmıştır. Yasa, devletin ürettiği hizmet kümelerine dayalı olarak on dört çalışma grubu tanımlamıştır. 1) Sanayi ve Ticaret, 2) Sağlık, 3) Uluslararası İlişkiler, 4) İçişleri, 5) Sosyal ve Kültürel, 6) Enerji, 7) Çevre, Doğal Kaynaklar ve Tarım, 8) Refah ve Sosyal Güvenlik, 9) Hukuk, 10) Ekonomi ve Finans, 11) Güvenlik ve Kriz Yönetimi, 12) Bilgi ve İletişim, 13) Ulaşım ve Kentsel Gelişim ve 14) Eğitim ve Araştırma (Tajardoon, Shalmani ve Habibi, 2016: 1216- 1218).

İran'ın ilımlı Cumhurbaşkanı Hassan Rouhani, Ulusal İnternet Ağı projesini, İran'ın siber güvenliğinin ayrılmaz bir parçası olarak çerçeveleyerek girişimi "ülkenin bağımsızlığının kilit bileşenlerinden biri" olarak nitelendirmiştir. 2016 yılının ağustos ayında tamamlanan Ulusal Bilgi Ağı "SHOMA" adı ile tanıtılmıştır. Ulusal Bilgi Ağı'nın açılış töreninde konuşan İshak Cihangiri, İran halkının özgürce bilgi ve enformasyona ulaşması gerektiğini ve bu konuda her şeyin şeffaf olmasının gerektiğine vurgu yapmıştır ("Parstoday", 2016).

SHOMA, devletin kurumsal kapasitesini (government to government/devletten devlete), devletin özel sektörle ilişkilerini (government to business/devletten özel sektöre) ve devletin toplumla ilişkilerini (government to citizen/devletten topluma) internet tabanlı olarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda; İran merkezli işletmeler ve finansal hizmetler için altyapı, sağlık, vergilendirme, sosyal yardım gibi alanlarda e-devlet uygulamalarının güçlendirilmesi, üniversite ağlarının oluşturulması ve İran'da yaygın olarak kullanılan sosyal medya uygulamaları ve e-posta hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır (Bowen ve Marchant, 2015:23).

2017 yılından bu yana SHOMA bu hedeflerde önemli yol kat etmiş ancak henüz istenen düzeye ulaşamamıştır. 2022 yılında Ulusal İnternet Projesi'nin son durumu hakkında bilgi veren Bakan Zarepur, "SHOMA" projesinin yüzde 53'lük kısmının tamamlandığını ifade etmiştir. Yine açıklamalarında 35 milyon kişinin yerli sosyal medya uygulaması kullandığı bilgisini vermektedir ("İran İletişim Başkanından "Ulusal İnternet Projesi" Açıklaması", 2023).

İran'da uluslararası alanda yaygın olarak kullanılan internet uygulamalarına karşılık yerli uygulamaların yaygınlaşması, SHOMA projesinin temel hedefi olmuştur. Bu amaçla, aşağıda yer alan uygulamalar Facebook, Instagram ve Youtube gibi sık kullanılan platformların alternatifi olarak kurulmuştur.

Tablo 5. İran’da Alternatif Yerli Ağ Uygulamaları

Uluslararası Uygulamalar	İran Uygulamaları
Facebook	Cloob(Chat) // Facenama
YouTube	Aparat
Firefox/Google Chrome	Webgozar (web tarayıcı)
Instagram	Lenzor
Google Play	Cafe Bazaar
Google	Parsijoo
App Store	Sibche

Kaynak: (Iranian Internet Infrastructure and Policy Report, 2014: 3).

Cloob ve Facename yerel olarak üretilen iki popüler sosyal ağdır. Cloob, şu anda İran'ın çevrimiçi ekolojisinde aktif olan en eski yerli sosyal medya sitesidir. Her iki web sitesi de içeriklerin devlet tarafından onaylandığı ve İslami değerler çerçevesinde hareket edecek 'temiz' ve 'güvenli' platform olarak tanımlanmaktadır. Facenama, Facebook'a rakip olarak 2011 yılında kurulmuştur. Aparat, 2011'de piyasaya sürülen YouTube'un bir benzeridir. Hükümet, Aparat'ı bir video paylaşım platformu olarak tanıtmaya çalışsa da kısmen onu kullanan orijinal içerik yaratıcılarının olmaması nedeniyle, şimdiye kadar sınırlı bir başarı elde etmiştir. Lenzor ise Instagram benzeri bir fotoğraf paylaşım uygulamasıdır. Web tarayıcısı olarak kurulan Webgozar, Firefox/Google Chrome gibi tarayıcılara alternatif olarak kurulmuştur. Parsijoo da Google'a alternatif arama motorudur. Cafe Bazaar ve Sibche, uygulamaların indirildiği Google Play, Appstore benzeri sanal marketlerdir (“Iranian Internet Infrastructure and Policy Report”, 2014: 5-11).

Yerel şirketlerin desteklenerek devlet eliyle internet altyapısını geliştirme çabalarına karşı İran'da güçlü bir toplumsal muhalefet olduğu söylenebilir. Devletin doğrudan kontrolü altındaki bu şirketlerin internet ağına ve toplumun internete erişimine müdahale edeceği endişesi yaygındır (Çahmutoğlu, 2021: 5-7).

İran'da protestoların yoğunlaştığı dönemlerde Facebook ve Twitter gibi web sitelerine erişimin kısıtlanması sansür tartışmalarını canlı tutmaktadır. 2021 yılında gündeme gelen “Siber Alan Kullanıcılarının Haklarının Korunması ve Önemli Çevrimiçi Hizmetlerin Düzenlenmesi Yasası” temel hak ve hürriyetlerden biri olan iletişim hakkının kısıtlanması gerekçesiyle tepkiyle karşılanmıştır. Tasarının, Instagram, Twitter, Facebook, WhatsApp, Telegram ve Gmail gibi uluslararası platformlara erişimi engellerken, Google Chrome ve Yahoo gibi arama motorlarının kullanımına sınırlama getireceği iddia edilmektedir (Salami, 2022). Ancak yoğun protestolar nedeniyle tasarının askıya alınmasına karşın İran Yüksek Siber Uzay Konseyinin, Yüksek Düzenleme Kuruluna yaptığı atamalar ve yayınladığı direktiflerle üstü örtük olarak tasarıda yer alan maddeleri hayata geçirdiğine yönelik eleştiriler sürmektedir (Esfandiari, 2022).

SONUÇ

İran'ın 1990'lı yıllardan itibaren iletişim ve bilişim sektörüne önemli maddi kaynak aktardığı ve bu alanda gelişmeyi bir kalkınma hedefi haline getirdiği söylenebilir. İran'da bilgi ve iletişim teknolojilerindeki girişimler, reform programları temelinde planlı bir şekilde ilerlemiştir. İlk kapsamlı adımlar 2000'li yıllardan sonra atılmıştır. 2002 yılında Hatemi kabinesi tarafından kabul edilen TAKFA Planı, tüm kamu kurumlarında hizmetlerin çevrimiçi yürütülebilmesi için geliştirilen ilk büyük reform girişimidir. Büyük ölçüde başarıya ulaştığı görülmektedir. Ancak, İran'da formel hükümet yapıları karar alsa da dini lider ve ona bağlı yapılar tarafından onaylanmayan hiçbir düzenleme yürürlüğe giremez. Bilgi

ve iletişim alanında her ne kadar reformcu yenilikler getirilse de İran'da dış baskılara karşı direnme ve rejimin sürekliliğini koruma endişesi politikaları baskılayabilmektedir. Reformcu ve dışa dönük politika izleyen Hatemi'nin 2005 yılında seçimleri kaybetmesi üzerine iktidara gelen görece muhafazacı ve korumacı söyleme sahip Mahmut Ahmedinejad, TAKFA planına son vermiştir.

Dijitalleşme konusunda içe dönük ve millileşme tartışmaları, Ahmedinejad'ın ikinci dönemde yeniden Cumhurbaşkanı seçilmesi sürecinde başlamıştır. 2009 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimine hile karıştırıldığı iddiasıyla başlayan Yeşil Hareket protestoları sırasında sosyal medya ağları kullanılarak olayların organize edilmesi, Facebook ve Twitter gibi platformlara yasak getirilmesi ile sonuçlanmıştır. Protestolar sonrasında devletin kontrolü altında yerli uygulamaları destekleyecek alt yapı geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir. Kökleri 2010 yılında atılan milli internet ağı projesi SHOMA projesi 2017 yılında tanıtılmış ve yerli uygulamalar bu proje çerçevesinde finanse edilmiştir. TAKFA planı, ülkede e-devlet uygulamalarının yaygınlaşmasını hedeflerken, Ulusal İnternet Ağı Projesi SHOMA reformları bir adım öteye götürerek internet altyapısını dış dünyanın baskısına karşı millileştirmiştir.

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi sürecini hızla tamamlayan İran, gündelik yaşamda halkın büyük ölçüde kullandığı Facebook, Instagram gibi sosyal medya uygulamalarının yerli versiyonlarını yaratmıştır. Dışa bağımlılığın azaltılması açısından İran'ın bu girişimleri bulunduğu bölgede de uzun vadede diğer ülkelere referans olacaktır. Ancak bu olumlu gelişmelerin yanında bilgi ve iletişim politikalarına karşı yükselen eleştiriler de göz önünde tutulmalıdır. Toplumun izole edilmesi ve Facebook, Twitter gibi platformların yasaklanarak dış dünyayla ilişkisinin kesilmesi eleştirisi ülkede protestolara sebep olmaktadır. Doğrudan devlet kontrolü altındaki yerel şirketler tarafından kurulan alternatif yerli uygulamaların kişisel hesapların izlenmesi ve denetlenmesinde bir araç olarak kullanacağı endişesi sürmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasi, A., Niaraki, A., ve Dehkordi, B. (2008). A review of the ICT status and development strategy plan in Iran. *International Journal of Education and Development using ICT*, 4(3), 143-154.
- Ahin, T. (2008). İran İslam Cumhuriyetinde kamu yönetimi.(Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atashak, M., Mahzadeh, P. (2008). E-government status in Iran (TAKFA Plan case study). *World Applied Sciences Journal*, 4(2), 12-20.
- Bannister, F., Connolly, R. (2015). The great theory hunt: Does e-government really have a problem?. *Government Information Quarterly*, 32(1), 1-11.
- Basu, S. (2004). E-government and developing countries: an overview. *International Review of Law, Computers & Technology*, 18(1), 109-132.
- Bigdeli, A.Z., de Cesare, S. (2011). Barriers to e-Government service delivery in developing countries: The case of Iran. içinde: Carugati, A., Rossignoli, C. (eds) Emerging themes in information systems and organization studies. Physica-Verlag HD. https://doi.org/10.1007/978-3-7908-2739-2_24
- Borna, T., Seifloo, A. (2014). Electronic government, its environmental and social effects: case of Iran. *Journal of Planning*, 24(3), 131-138.
- Bowen, K., Marchant, J. (2015). Internet censorship in Iran: Preventive, interceptive, and reactive. B. Robertson ve J. Marchant (Ed), *Revolution decoded: Iran's digital landscape* içinde (ss. 15-27). <http://smallmedia.org.uk/revolutiondecoded>.

- Brown, M. M., Brudney, J., L. (2003). Learning organizations in the public sector? A study of police agencies employing information and technology to advance knowledge. *Public Administration Review*, 63(1), 30-43.
- Brown, M. M., Brudney, J., L. (2004). Achieving advanced electronic government services: Opposing environmental constraints. *Public Performance & Management Review*, 28(1), 96-113.
- Çahmutoğlu E. (Mart 2021). İran'ın Siber Gücü, İram Yayınları, https://www.researchgate.net/publication/350545148_Iran%27in_Siber_Gucu.
- Dik, E. (2016) "Merkezi Devletin Oluşumu ve Anayasal Gelişmeler", *İran Toplum, Devlet ve Siyaset*, Der: Burak Tangör, Ankara: TODAİE, 69-139.
- Dik, E. (2017). A new way in economy policies of Islamic Republic of Iran: the doctrine of resistance economy. Aydın M., Pınarcıoğlu N.Ş., Uğurlu, Ö. (ed) içinde: Current debates in public finance, public administration & environmental studies (ss.361-371). London: IJOPEC Publication.
- Esfandiari G. (9 Eylül 2022). Iran Accused of Secretly Implementing Controversial Draft Internet Bill. <https://www.rferl.org/a/iran-internet-bill-controversy-secretly-implementing/32026313.html>.
- Gilaninia, S., Mousavian, S. J., Hanifi, E., Omidi, S., Seighalani, F. Z. (2012). E-government development process in Iran. *J. Basic. Appl. Sci. Res*, 2(3), 2865-2871.
- Hanafizadeh, P., Khosravi, B., Badie, K. (2019). Global discourse on ICT and the shaping of ICT policy in developing countries. *Telecommunications Policy*, 43(4), 324-338.
- İran iletişim Başkanından "Ulusal İnternet Projesi" Açıklaması". (2023, Şubat 24). *Tesnim Haber Ajansı*, İran
- Jahangard, N. (2004). TAKFA Iran's Road to Knowledge-based Development, Ministry of Science, Research and Technology Iranian Information and Documentation Center (Research Center), Proceedings of the Meeting workshop on. Tahran.
- Layne, K., Lee, J. (2001). Developing fully functional E-government: A four stage model. *Government information quarterly*, 18(2), 122-136.
- Lynch, M. (2000). The Dialogue of Civilisations and International Public Spheres. Millennium: *Journal of International Studies*, 29(2), 307-330.
- Nawafleh, S., Obiedat, R., Harfoushi, O. (2012). E-government between developed and developing countries. *International Journal of Advanced Corporate Learning (IJAC)*, 5(1), 8-13.
- Nicholson, B., Sahay, S. (2003). Building Iran's software industry: an assessment of plans and prospects. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, 13(1), 1-19.
- Peseran E. (2011), *Iran's Struggle for Economic Independence-Reform and counter reform in the Post-Revolutionary Era*, New York: Routledge.
- Reece, B. (2006). E-government literature review. *Journal of E-Government* 3(1): 69-110
- Rezazadeh, F., Hamidi, N., Rezazadeh, Z. (2011). A SWOT and PEST analysis of e-Government in Iran. *5th. Symposium on Advances in Science and Technology, Reference Number 38*: 1-9.
- Safari, M. Y. (2019). Yerel yönetimlerde yeni medya uygulamaları ve halkla ilişkiler bir örnek olay olarak Tebriz büyükşehir belediyesi internet sitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Safshekan, R. (2017). Iran and the global politics of internet governance. *Journal of Cyber Policy*, 2(2), 1-20.
- Salami M. (20 Mart 2022). Iran's So-Called "Protection Bill" is an Excuse for Internet Control. <https://insidearabia.com/irans-so-called-protection-bill-is-an-excuse-for-internet-control>.
- Savoldelli, A. (2013). Measuring the public value of e-government: the eGEP2. 0 model. *Electronic Journal of e-Government*, 11(2), 373-388.
- Savoldelli, A., Codagnone, C., Misuraca, G. (2014). Understanding the e-government paradox: learning from literature and practice on barriers to adoption, *Government Information Quarterly*, 13(1), 63-571.
- Sharifi, H., Zarei, B. (2004). An adaptive approach for implementing e-government in I.R. Iran. *Journal of Government Information*, 30(5), 600-619.

- Small Media, Iranian Internet Infrastructure and Policy Report. (2014). <http://bit.ly/2H3G8XH>.
- Tajardo, M. G., Manzuri Shalmani, M. T., ve Habibi, J. (2016). A knowledge flow framework for e-government in Iran. *Information Development*, 32(4), 1216-1227.
- Tohidi, H. (2011). E-government and its different dimensions: Iran. *Procedia Computer Science*, 3, 1101-1105.
- United Nations (2002). Bench-marking e-government: a global perspective. <https://digitallibrary.un.org/record/3868821>
- United Nations (2003). *Global e-government survey*. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/reports/un-e-government-survey-2003>.
- United Nations (2022a). *UN E-Government Knowledgebase: E-Government Development Index*. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>
- United Nations (2022b). *UN E-Government Knowledgebase: E-Government Development Index / Iran (Islamic Republic of)*. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/79-Iran-Islamic-Republic-of>
- Yıldız, M. (2003). Elektronik (e)-devlet kuram ve uygulamasına genel bir bakış ve değerlendirme. M.Acar (Ed). *Çağdaş kamu yönetimi / içinde* (ss.305-327). Ankara: Nobel Yayınları.
- Zhang, H., Xu, X., Xiao, J. (2014). Diffusion of e-government: A literature review and directions for future directions. *Government Information Quarterly*, 31(4), 631-636.

EXTENDED SUMMARY

Studies examining the development of e-government in Iran generally focus on the progress of the country in this field and the main obstacles it faces, based on the scales developed by international organizations. In this study, the subject was approached from a different perspective. This study aims to analyze the digital reform efforts in the field of information and communication technologies in Iran based on the country's unique political conditions and social reflexes. For this purpose, two main reform programs in Iran will be examined. The first of these is the TAKFA program, which is seen as the beginning of the e-government reform in Iran; The second is the national internet network initiative SHOMA project.

E-government means the use of information and communication technologies in reaching public services, thus both increasing institutional efficiency and facilitating access to services. Initially focused on efficiency, "Can e-government improve public services?" The question of "Can e-government develop democracy?" is left to the question. The research seeks answers to three basic questions. Firstly, under which conditions did the developments in the field of information and communication technologies emerge in Iran? Secondly, why did the nationalization trend develop? Moreover, why do political reactions continue despite progress in technology in Iran?

There are many studies on the concept and content of e-government. Studies examining only the e-government literature shed light on the development process and dynamics of the concept. Some studies examine e-government applications based on relations between government, citizens, and the business world. This distinction is generally developed to understand the spread of e-government and transfer it to developing countries. In general, the literature on e-government, which will help to form the conceptual framework, has been reviewed and an examination has been made about what the developing literature on developing countries draws attention to. Policy texts developed by

international organizations are important for the transfer of e-government applications to developing countries. For this reason, international and national policy texts were also examined.

The developments in the field of information and communication technologies in the period after the Islamic Revolution in Iran were investigated. Policy documents and reform plans were analyzed by considering two main reform initiatives. In contrast to the internet applications that are widely used in the international arena in Iran, domestic applications are also examined.

Today, e-government applications are discussed not only in terms of facilitating access to services but also in the contentious nature of international economy and politics. As a result of the research, it has been seen that Iran which has shown a reflex against the sanctions of Western countries, is to be the pioneer of creating a regional network in the field of digitalization, and the reforms it has carried out in the name of digitalization will also inspire developing countries. However, censorship debates arising from the restriction of social media platforms such as Facebook and Twitter from time to time due to social tensions within the country bring the state and society into confrontation. It can be said that Iran has transferred significant financial resources to the communication and informatics sector since the 1990s and has made development in this field a development goal. Initiatives in information and communication technologies in Iran have progressed in a planned manner based on reform programs. The first comprehensive steps were taken after the 2000s. The TAKFA Plan, adopted by the Khatami cabinet in 2002, is the first major reform initiative developed to enable online services in all public institutions. The national internet network SHOMA project, whose roots were laid in 2010, was introduced in 2017 and domestic applications were financed within the framework of this project. Under the control of the state, infrastructure development activities to support domestic practices have accelerated. While the TAKFA plan aimed to spread e-government applications in the country, the National Internet Network Project SHOMA took the reforms one step further and nationalized the internet infrastructure against the pressure of the outside world.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Esra DİK, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Esra DİK who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Çalışmanın tamamı yazar tarafından yürütülmüştür. | *The entire study was conducted by the author.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the author.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | *The author declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

TARSUS ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

TARSUS UNIVERSITY
JOURNAL OF THE FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Yıl/Year:2023, Cilt/Vol:4, Sayı/Issue:1, ss./pp. 43-69

(e-ISSN:2757-5357)

KENT KONSEYLERİNİN YEREL KAMU POLİTİKALARININ OLUŞUMUNA ETKİSİ: İSTANBUL ÖLÇEĞİNDE NİTEL BİR DEĞERLENDİRME

The Effect of City Councils to the Formulating of Local Public Policies: A Qualitative Evaluation on the Scale of Istanbul

Fahrettin GÜLLÜCE

Doktora Öğrencisi / Sakarya Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
fahrettin.gulluce@gmail.com
0000-0002-9392-6229

Dr. Ertuğrul Selçuk GÜLDÜLER

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
egulduler@marmara.edu.tr
0000-0003-4785-8111

Makale Türü	:Araştırma
Makale Gönderim Tarihi	:01.03.2023
Makale Revizyon Tarihi	:14.03.2023
Makale Kabul Tarihi	:27.03.2023

Atıf/Citation: Güllüce, F. ve Güldüler, E. S. (2023). Kent konseylerinin yerel kamu politikalarının oluşumuna etkisi: İstanbul ölçeğinde nitel bir değerlendirme. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1) , 43-69.

Doi: 10.56400/tarsusiibdergisi.1258775

Öz

Kent konseylerinin Türk yerel yönetim sistemi içerisinde yaklaşık yirmi yıllık bir serüveni söz konusudur. Ancak geçen bu süreye rağmen kent konseyi modelinin etkinliği halen tartışma konusudur. Bu çalışmanın amacı İstanbul'daki kent konseylerinin yerel kamu politikalarının oluşumundaki etkinliğinin ne seviyede olduğunu tespit etmek ve tartışarak çeşitli önerilerde bulunmaktır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi esaslarına göre yürütülmüş olup, bu çerçevede doküman incelemesi yapmak suretiyle veri toplanmıştır. Örneklem dâhilinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Beykoz, Kadıköy, Avcılar, Başakşehir ve Silivri Belediyelerinin 2019-2022 yılları arasındaki meclis karar tutanakları incelenmiştir. Çalışma kapsamında kent konseylerinin belediyelerde kamu politikalarını oluşturacak karar organları nezdinde gündem oluşturma rolleri konusunda, yirmi yıllık geçmişleri ile doğru orantılı bir gelişimin henüz gerçekleşip gerçekleşmediği hususu araştırılmış, kent konseylerinin bu çerçevede yerel kamu politikalarının tesisinde etkinliği inceleme konusu yapılarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kent Konseyi, Yerel Kamu Politikası, Belediye, Politika Kapasitesi.

Abstract

City councils have a history approximately twenty years in the Turkish local government system. However, despite this period, the effectiveness of the city council model is still a matter of debate. This study aims to determine the effectiveness of the city councils in Istanbul in the formation of local public policies and to discuss and make various suggestions. The study was carried out according to the principles of the qualitative research method, and in this context, data was collected by making a document analysis. Within the sample, the council judgement of the Istanbul Metropolitan Municipality and Beykoz, Kadıköy, Avcılar, Başakşehir and Silivri Municipalities between the years 2019-2022 were examined. Within the scope of the study, it has been researched whether a development in direct proportion to their twenty-year history has taken place regarding the role of city councils in setting the agenda before the decision-making bodies that will form public policies in municipalities. Various suggestions have been made by examining the effectiveness of city councils in the establishment of local public policies in this framework.

Keywords: City Council, Local Public Policy, Municipality, Policy Capaci.

GİRİŞ

Dye'in tanımlamasıyla kamu politikası hükümetlerin bir konu hakkındaki yapma veya yapmama tercihlerinin tamamıdır (2013: 3). Tanımda her ne kadar hükümetler ifadesi kullanılmış olsa da kamu politikası oluşturma tekeli hükümetlere ait değildir. Yerel yönetimler ve dolayısıyla belediyeler de belli sınırlara tabi olmak kaydıyla, kamu politikası yapabilme salahiyetine sahip kamusal otoritelerdir (Özel, 2015: 42). Bunun için de literatürde yerel kamu politikası kavramı yer tutmaya başlamıştır. Belediyeler ise yerel kamu politikası kavramlaştırmasının önemli birer öznnesidir. Belediyelerin kamu politikası yetkisinin anlam ifade edebilmesi bu otoritelerin yeterli politika kapasitesine sahip olabilmesi ile mümkündür. Zira bir konuda karar alma ve uygulama yeteneği politika kapasitesi ile somutlaşmaktadır. Dolayısıyla, kamu politikası ile politika kapasitesi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Politika kapasitesi, bir kurumun personel sayısından bütçesine, kullandığı bilişim sistemlerinin nicelik ve niteliğinden kurumun denetlenme sayısına kadar birçok bileşenin birlikte inşa ettikleri soyut bir değerdir. Katılımcılık ilkesinin gerçekleşme oranı ve politika yapıcılarının danışman rolündeki aktörlerden destek alma seviyeleri de politika kapasitesi analizinde hesaplama dâhil edilen bileşenler arasındadır. Böylelikle, kent konseyi gibi yerel aktörlerin etkinlik seviyesi ile politika kapasitesi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu hipotezini öne sürmek mümkündür.

1980'lerin başından bu yana kamu yönetiminin trendlerinden biri olan yönetim olgusunun belki de en temel vurgusu karar alma ve yönetim süreçlerine toplumun dâhil edilmesi gereksinimidir (Bevir, 2012: 21). Bu vurguya uygun olarak, kent konseylerinin varoluş amacı da bir belediyenin kurulu olduğu tüm idari bölümlenmelerde yerel kamu politikalarının oluşumuna katkı sunma ve yerel kamu politikalarına katılım seviyesini iyileştirme vizyonu şeklinde belirlemiştir. Kent konseyleri ile ilgili literatürde yer alan akademik çalışmaların hemen hepsinde kent konseylerinin yönetim ilkesinin bir ürünü veya gereksinimi olduğunun altı kalın çizgilerle çizilmiştir.¹ Ancak kamu politikası zaviyesinden kent konseylerinin politika kapasitesi ile ilişkisinin henüz bir araştırma sorusunda çerçevelenerek ele alınmadığı görülmektedir. Yani kent konseylerinin bir politika yapıcı kurumun toplam politika kapasitesinin oluşumunda ne kadar yer tuttuğu, bunların etkinliğinin politika kapasitesine etkisinin ne yönde olduğu ile ilgili değerlendirmelerin literatürde yeterince yer bulamadığını ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla, bu içerikte bir çalışma yapılmasını teşvik eden temel motivasyon, kamu politikası perspektifinden kent konseylerinin, belediyelerin politika kapasitesine katkısı ve etkisinin araştırılması konusunda bir eksiklik olduğu şeklindeki gözlemdir.

Çalışmanın ana olgusu kent konseylerinin belediyelerin gündemini belirlemedeki etkinliği, amacı ise belediye meclislerinde oluşan dokümanların dilinden bu olgunun tanımlanması ve keşfedilmesidir. Araştırma amacını spesifikleştirmek maksadıyla "*kent konseylerinin gündem belirleme konusundaki etkinlik seviyesi ne durumdadır*" şeklinde bir genel araştırma sorusu tasarlanmıştır. Bu genel araştırma sorusunu rafine etmek amacıyla da birtakım alt sorular belirlenmiştir. Araştırmanın evreni İstanbul'daki belediyeler, örnekleme ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB),

¹ Lang, British Columbia Kent Konseyi'ni örneklem olarak seçtiği makalesinde, kent konseyi gibi siyasal kurumların katılımcı yönetim olgusunu gerçek kılmak üzere dizayn edilebileceklerine dair somut örnekler olduğunu vurgulamak suretiyle, kent konseyi ve yönetim ilişkisine dikkat çekmiştir (2007: 66). Bir başka çalışmada kent konseyi modeli "*yerel yönetim uygulamalarının yerel yönetim unsurlarına uyarlanmış hali*" olarak nitelendirilmiştir (Bozkurt, 2014: 235).

Beykoz, Kadıköy, Avcılar, Başakşehir ve Silivri Belediyeleri olarak belirlenmiştir. Bu üçgenleme sayesinde büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyeleri arasında bu konu özelinde kıyaslama yapma fırsatının oluşacağı değerlendirilmiştir. Araştırmada öncelikle kent konseylerinin politika kapasitesi içerisindeki konumu ortaya konulmuştur. Devamında da kent konseylerinin teşkilatlanma esasları, ilgili mevzuat baz alınarak açıklanmıştır. Kent konseylerinin bir politika transferi olup olmadığı tartışılmış ve bu bağlamda yabancı ülke örnekleri ile Türkiye'nin bakış açısı karşılaştırılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise nitel araştırma deseni kapsamında doküman incelemesi yapılmıştır. Burada örnekleme dâhil edilen belediyelerin meclis tutanakları ve gündemleri incelenmiştir. Bu şekilde kent konseyi kararlarının belediye meclis gündemleri içerisindeki oranı bulunmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda da kent konseylerinin etkinliği ile ilgili çıkarımlar yapılarak kimi önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

1. KENT KONSEYİ MÜESSESİNİN POLİTİKA KAPASİTESİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

Politika kapasitesi farklı bileşenlere ayrılarak incelenmekte olan bir olgudur. Her bileşen ise politika oluşturmak ve uygulamakla sorumlu ve yetkili kurumların insan kaynağı, bütçesi, bilişim sistemleri gibi unsurlarıyla ilişkilendirilerek incelenmektedir. Kent konseylerinin etkinliği de politika kapasitesi bakımından anlam ifade eden bir unsurdur. Bu nedenle, bu bölümde kent konseylerinin politika kapasitesi bakımından rolü açıklanacaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle politika kapasitesinin tanımlanması yoluna gidilecektir.

1.1. Politika Kapasitesinin Genel Tanımı

Politika kapasitesi bir kamusal otoritenin kamu politikası oluşturup, onu amacına uygun bir şekilde uygulayabilme yeteneği ile ilgili bir kavramdır. Dolayısıyla, bu olgunun kamu politikası ile sıkı bağlantısı söz konusudur. Bu nedenle, politika kapasitesini açıklamanın öncesinde kamu politikası kavramından söz etmekte fayda bulunmaktadır. Kamu politikası, bir süreç dâhilinde işleyen siyasa mekanizmasının ürettiği çıktılar olarak anılmaktadır (Heywood, 2015: 433). Bu kavram özelinde de literatürde bir tanım çeşitliliği söz konusu olmuştur. Bu konuda belki de en kısa ve öz tanım Dye tarafından geliştirilmiştir. Kamu politikası literatüründe adeta viral olan bu tanım “bir hükümetin yapmayı veya yapmamayı tercih ettiği her şey” şeklindedir. Kavramı, henüz literatürde tartışılmaya başladığı yıllarda tanımlama girişiminde bulunan ve siyasa (policy) bilimleri açısından kurucu rolüne vurgu yapılan (Turnbull, 2008: 73) Lasswell, Kaplan’la birlikte, kamu politikasını “hedef, değer ve tasarrufların bir program kapsamında projelendirilmiş biçimi” olarak betimlemektedir (1970: 71). Lowi ve Ginsburg ise kamu politikasını “bir ödül veya ceza hüviyetinde olabilen müeyyidelerle somutlaşan resmen açıklanmış niyet” tanımında çerçevelemiştir. Bir hareket veya hareketsizlik tarzı olarak kamu politikaları bir kanun, kural, statü, bildiri, yönetmelik, emir vd. şeklini alabilmektedir (1996: 607’den aktaran Fischer, 2003: 2). Bu çalışmanın konusu ile bağlantılı olarak, Jenkins de kamu politikası tanımına kapasite vurgusu yapmak suretiyle katkıda bulunmuştur. Bu anlamda, kendi kararlarını uygulayabilme kapasitesi, hükümetin eylem tarzını etkileyen ve şekillendiren temel etken olmasından dolayı, kamu politikasının önemli bir bileşeni olarak gösterilmiştir (Howlett ve Cashore, 2014: 19).

Siyaset bilimi ve kamu yönetimi literatüründe, nitelenen tarafta kapasite kelimesinin yer aldığı birçok söz öbeği geliştirilmiştir. Devlet kapasitesi, yönetsel kapasite, idari kapasite, politika kapasitesi şeklindeki söz öbekleri bu kapsamda gösterilebilecek yaygın örneklerdir. Bu çalışmanın odak noktalarından biri olan politika kapasitesi, kamu politikası ile ilişkisinin ağır basmasıyla diğer kapasite çeşitlerinden farklılaşmaktadır. Bu olgu, bir çalışmada “kamu kurumlarının iyi politika geliştirme ve uygulama kapasitesi” şeklinde tasvir edilmiştir (Gleeson vd., 2009: 2). Burada kullanılan “iyi politika” kavramının karşılığı olarak, Painter ve Pierre örneğinde olduğu gibi, bir başka çalışmada “akıllıca tercih” söylemi tercih edilebilmektedir. Politika kapasitesi ile ilgili kavramsal çerçevedeki çeşitlilik saklı kalmak üzere, “kamusal otoritelerin, kaynakları yönlendirme ve politika alternatifleri içerisinden akıllıca ve kanıta dayalı tercihler yapma yeteneği” şeklindeki tanımlama üzerinde bir genel kabul bulunduğunu ifade etmek mümkündür (Eckersley ve Tobin, 2019: 460).

Painter ve Pierre’in politika kapasitesi söz öbeğinin ilgili literatüre kazandırılmasında önemli etkileri olmuştur. Bu isimler politika kapasitesi için “makul müşterek tercihleri gerçekleştirebilmek adına zorunlu kaynakları toplayabilme ve kıt kaynakların kamuya tahsisi için stratejik istikamet belirleme yeteneği” (2005: 2) şeklinde bir açıklama geliştirmiştir. Bu açıklamada, bir kamu tüzel kişinin akıllıca politika tercihleri ile kamusal sorunları ele almasında nitelikli iş gücü, mali kaynaklar ve örgütsel sürdürülebilirlik gibi esaslara ziyadesiyle anlam yüklenmekte ve bunların politika kapasitesini makul seviyeye taşımayı mümkün kılacağı düşünülmektedir (Eckersley ve Tobin, 2019: 460).

Politika kapasitesinin ne şekilde işlevsel hâle getirileceği önemli bir uğraş olmuştur. Bu amaçla, politika çıktı ve sonuçlarının üstün nitelikler sergilemesini üst seviye politika kapasitesinin varlığı ile ilişkilendiren Wu, Howlett ve Ramesh (2018: 1), politika kapasitesini oluşturan unsurları bir tabloda tasnif etmek suretiyle, kullanışlı görülen bir operasyonelleştirme modeli geliştirmiştir. Bu modelde, bir kamu politikası oluşturmakla sorumlu otoritenin politika kapasitesini analiz etmede taksonomi yöntemi benimsenmiştir. Söz konusu taksonomi, politika kapasitesini bir beceri ve kaynaklar bütünü veya toplamı olarak (Wu vd., 2018: 3) tanımlamaya dayanmaktadır. Modelde birer beceri ve kaynak unsuru niteliğinde olan temel bileşenlerin her biri farklı açılardan incelenmiş ve gereksinimleri listelenmiştir. Bu minvalde, kapasitelerin iç içe geçtiği (nested) bir model oluşturulmuştur.

Tablo 1. Politika Kapasitesi: Beceriler ve Kaynaklar

Kaynak ve Kabiliyet Seviyeleri	Beceri ve Yetkinlikler		
	Analitik	Operasyonel	Siyasal
Bireysel	Bireysel Analitik Kapasite	Bireysel Operasyon Kapasitesi	Bireysel Siyasal Kapasite
Örgütsel	Örgütsel Analitik Kapasite	Örgütsel Operasyon Kapasitesi	Örgütsel Siyasal Kapasite
Sistemsel	Sistemsel Analitik Kapasite	Sistemsel Operasyonel Kapasite	Sistemsel Siyasal Kapasite

Kaynak: (Wu vd., 2018: 4).

Tablo 1’de gösterildiği üzere, politika kapasitesi taksonomisinde politika kaynakları bireysel, örgütsel ve sistemsel olarak üçe ayrılmıştır. Bu kaynakların her biri de analitik, operasyonel ve siyasal yönlerden beceri ve yetkinlik sorgulamasına tabi tutulmuştur. Bu suretle de her biri iç içe geçmiş dokuz farklı temel kapasite bileşeni ortaya konulmuştur. Wu, Howlett ve Ramesh bu bileşenlerin her biri için de bazı göstergeler sıralamıştır. Bu göstergelerin bir arada toplanmış hali Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Politika Kapasitesi Bileşenlerinin Açılımı

Bireysel Seviyede Politika Kapasitesi	Örgütsel Seviyede Politika Kapasitesi	Sistemsel Seviyede Politika Kapasitesi
<p>Analitik Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politika analizi ve değerlendirmesinde bilgi ve beceri sahibi olmak 	<p>Analitik Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analitik kapasiteli bireylerden yararlanma • Bilgi toplama ve analizi için donanım ve süreçlerin varlığı • Örgütün kanita dayalı politika ilkesine bağlılığı (organisational commitment) 	<p>Analitik Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bilgi toplama ve yayma sistemleri • Rekabetçi politika danışma sistemlerine erişim • Katı politika analizi ve değerlendirmesi için siyasal destek
<p>Operasyonel Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planlama, bütçe yapma, yetki devri, yönlendirme ve koordinasyon gibi yönetim işlevlerinde uzmanlaşma 	<p>Operasyonel Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Örgütün hedeflere bağlılığı • Mali kaynakların ve insan kaynağının kullanılabilirliği • İç süreçlerde koordinasyon • Performans yönetimi • İdari hesap verebilirlik 	<p>Operasyonel Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hükümetler ve kurumlar arası koordinasyon • Politika topluluk ve ağlarının uyumu • Kurum rolü ve sorumluluklarında açıklık
<p>Siyasal Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politika süreci ve paydaş konumları hakkında farkındalık sahibi olmak • İletişim, müzakere yapma ve uzlaşma sağlama becerilerine sahip olmak 	<p>Siyasal Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politika sürecinin meşruluğu • Paydaş angajmanı süreçleri • Anahtar politika yapıcılara erişim 	<p>Siyasal Kapasite</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politikaların siyasal sorumluluğu • Hükümete/kuruma güven • Devlet dışı aktörlerin politika sürecine katılımı • Politika girişimcilerinin varlığı

Kaynak: (Wu vd., 2018).

Tablo 2’de politika kapasitesi genel toplamına katkı sunan yirmi beş gösterge bulunmaktadır. Wu, Ramesh ve Howlett, politika kapasitesi taksonomisi içerisinde yer alan bileşenleri bireysel seviyede, organizasyonel seviyede ve sistemsel seviyede ayrı ayrı tasniflendirmek suretiyle farklı başlıklar altında açıklamıştır (bkz. 2018: 6-14). Burada bu bileşenlerin tamamının açıklamasına yer vermek bu çalışmanın konusunu fazlasıyla aşacağından, kent konseyleri ile ilişkili olan bileşen ve göstergelere odaklanmak gerekli görülmüştür. Bu bileşen ve göstergeler ise sistemsel seviyede analitik kapasite ile örgütsel ve sistemsel seviyelerde siyasal kapasite başlıkları altında yer almaktadır.

1.2. Kent Konseyi Modelinin Kapasite Bileşenleriyle İlişkilendirilmesi

Başlıkta belirtildiği şekilde bir ilişkilendirme yapabilmek için, Wu vd.'nin politika kapasite bileşenlerinin en azından üçünü nasıl açıkladıklarının bilinmesi gerekmektedir. Sistemsel analitik kapasite bileşeni için Wu vd. tarafından belirlenen göstergeler veri toplama ve dağıtımına imkân veren sistemler, kompetitif politika danışma sistemleri ve dikkatli bir politika analizi ve değerlendirmesine olanak tanıyan siyasal zemin gereksinimleri sıralanmaktadır. Burada lafzı geçen bilgiyi yayma göstergesi, politika süreci içerisinde yer alan hükümet dışı aktörlerden özel sektör organizasyonlarına kadar birden çok paydaşın, politikaya esas bilgi ve verilere hızlı ve kolaylıkla erişebilmesini ifade etmektedir. Politika bilgisi üretimindeki çeşitlilik ise danışman rolü bulunan farklı kişi veya kurumsal yapıların varlığı ile ilişkilendirilmektedir. Politika analizi ve değerlendirmeyi garanti altına alan siyasal zeminin olmazsa olmazları olarak da hesap verebilirlik, şeffaflık ve katılımcı yönetim ilkeleri esas gösterilmektedir (Wu vd., 2018: 11-12). Zira politika değerlendirmesi, salt resmi görevi bulunan politika aktörleri ile sınırlanmış değil, aynı zamanda politika evreni (*policy universe*) içerisinde yer alan tüm aktörlere yayılmış bir yetki veya sorumluluktur (Kraft ve Furlong, 2018: 174).

Örgütsel seviyede siyasal kapasite politika sürecinin meşruluğu, paydaşların politika sürecine angajmanı ve etkili politika yapıcılarının ulaşılabilirliği göstergeleri bazında değerlendirilmektedir (Wu vd., 2018: 8-11). Politika sürecinin meşruluğu, politikayı gerçekleştiren kurumun o politika konusunda tartışmasız bir şekilde sorumlu ve yetkili olmasına bağlı bir olgu olarak gösterilmiştir. Bu çıkarım, yazarların, “bakanlıklara genel sorumluluk verilmiş olmasından dolayı, bakanlıklar ve bunlara bağlı departmanlarca oluşturulan politikaların meşruiyetinin garanti altında olduğu” tezinden hareketle yapılabilmektedir. Yanı sıra, politika sistemlerini daha geniş katılıma açmak ve hükümet dışı organizasyonlar ve özel sektör unsurlarının politika sürecine katılımı ile politika meşruiyeti arasında olumlu yönde ilişki kurulduğu da görülmektedir (Wu vd., 2018: 11). Paydaş angajmanı mefhumu, çeşitli aktörlerin spesifik bir kamu politikasına ilgisi ve bu politikadan elde edecekleri muhtemel faydalar gibi hususları tanımlayabilmek için işletilen sistematik bilgi toplama ve analiz etme sürecine işaret etmektedir (Ravichander, 2022).

Sistemsel boyutta siyasal kapasitenin, politikardan siyasal sorumluluk, kamu otoritelerine güven, devlet dışı aktörlerin politika sürecine katılımı ve politika girişimcilerinin bu süreç içerisinde faaliyet alanı bulabilmesi gereksinimleri doğrultusunda incelenmesi öngörülmüştür (Wu vd., 2018: 13-14). Yeterli siyasal kapasiteye sahip bir politika sisteminin göstergesi niteliğindeki siyasal hesap verebilirlik unsuru, başarıyla sonuçlanmamış politikardan bu politikaların yapıcısı konumundaki aktörlerin sorumluluğu üstlenmesi ile açıklanmaktadır (Wu vd., 2018: 11-14). Hükümete güven (*trust in government*) kavramının, Easton'ın “siyasal sisteme destek” (*support for political system*) söyleminin büyük oranda muadili olduğu ve birbirleriyle ilişkili çeşitli elementlerden oluştuğu ifade edilmektedir (Christensen ve Lægreid, 2005: 489). Kamunun davranışsal karşılığına dayalı kamu politikalarının başarısını teminat altına alabilmede temel gereksinim olarak gösterilen güven müessesesi ile ilgili OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) tarafından beş temel etmen belirlenmiştir. Bu etmenler, kamusal hizmetlerin dağıtımında duyarlı ve güvenilir olmak ve şeffaflık, dürüstlük ve adalet ilkelerine uyumlu davranmak şeklindedir. Sistemsel siyasal

kapasitenin göstergelerinden olan devlet dışındaki politika aktörlerinin katılımı ise toplumun kamu politikası sürecinin her aşamasına angaje edilmesini ifade etmektedir. Paydaş angajmanından farklı olarak paydaş katılımı, neyin ele alınacağına belirlenmesinin dışında, gündeme giren herhangi bir politika konusu hakkında hangi seçeneğin nasıl uygulanacağı ve çıktısı ve sonuçlar üzerinde çıkarım yapma evrelerine de kamunun veya politika evrenin tüm unsurlarının rol almasını sağlamayı gerektirmektedir. Bu kapasite türünün son göstergesinin bir örneği olan politika girişimcisi ise resmi sistemin dışında yer alan ve buldukları dış konumdan kamusal otoritelere yenilikçi fikir önerileri sunan kişiler olarak tarif edilmektedir (Roberts ve King, 1991: 152). Ekonomi alanındaki girişimciden farklı olarak politika girişimcisi, politika sürecinde sarf ettiği enerjinin karşılığında maddi çıkar değil, siyasal popüleritesinin artması gibi geleceğe dönük bir çıkar beklemektedir.

Kent konseylerinin burada açıklanan kapasite bileşenleri açısından ifade ettiği anlam, bu yapılara yüklenen rollere odaklanmak suretiyle ortaya konulabilir. Kent konseyi düşüncesinin çıkış noktası olan Yerel Gündem 21'in temel vizyonu *"yerel yönetimlerle, sivil toplumu, kent gündemini belirlemek amacı etrafında birleştirerek, katılımcı demokrasiyi ve kentteki yaşam kalitesini geliştirmek"* şeklinde tarif edilmiştir (Arar, t.y.). Bu vizyon doğrultusunda Yerel Gündem 21, sürdürülebilir kalkınmaya dönük yerel politika ve programların gönüllülük esas çerçevesinde oluşturulması amacıyla, bir nevi yerel toplum meşveret platformu oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Srinivas, 2015). Bu açıklamalardan hareketle, kent konseyleri için biçilen rolleri *"yerel yönetimlerle yerel halkı bir araya getirmek, bunların birlikte fikir üretmesine zemin hazırlamak, yerel karar organlarına gündem önerisi sunmak veya kentin sorunlarına dikkat çekme"* şeklinde maddelemek mümkündür. Kent konseylerinin politika kapasitesine etkisi sistemsel analitik kapasite boyutunda kendisini göstermektedir. Zira bu yapıların gündem teklif ederek yaptığı danışmanlık faaliyeti, bu bileşenin politika danışmanlığı ve bilgi kaynaklarındaki çeşitlilik göstergesi bakımından katkı sunmaktadır. Bununla birlikte, örgütsel ve sistemsel seviyelerde siyasal kapasite de kent konseylerinin varlığı ve etkinlik seviyesinden etkilenmektedir. Bu husus için de bir açıklama getirmek gerekirse, bu bileşenleri oluşturan paydaş angajmanı ve çeşitli paydaşların politika sürecine katılımı göstergeleri zaten kent konseylerinin varoluş sebeplerindedir. Ayrıca, kent konseylerinin politika girişimcileri için uygun bir faaliyet alanı olabileceği de öne sürülebilir. Bu nedenlerle, politika süreçlerinde kent konseylerinin etkili olduğu kamu kurumlarının politika kapasitesi seviyelerinin, en azından sistemsel analitik ve siyasal ile organizasyonel siyasal kapasite bileşenleri açısından olumlu görünüm sergileme potansiyeli daha yüksektir.

2. TÜRK YEREL YÖNETİM SİSTEMİNDE KENT KONSEYLERİ

Türkiye'de kent konseylerinin yasal dayanağı 5393 sayılı Belediye Kanunu'dur. Kanun, 2005 yılında yürürlüğe girmekle birlikte, kanunun selefi niteliğindeki 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun geçerli olduğu dönemde de kent konseyi nevinden örnek uygulamalar söz konusu olmuştur. Ancak bu uygulamalar kent konseylerinin yapıları konusunda standart sergilememiştir. Zira gerek isimlendirmede gerekse de teşkilatlanma esaslarında çeşitlilik hâkim olmuştur (Özdemir, 2011: 37). 5393 sayılı Belediye Kanunu ve bu kanuna dayanarak çıkarılan ikincil mevzuatla kent konseyleri için bir standart oluşturulmuştur.

5393 sayılı Belediye Kanunu kent konseylerini münhasır bir başlık altında ele almıştır. Kanunları yorumlama yöntemlerinden biri olan sistematik yorum metodolojisine göre, bu kanunda kent konseyi için özel bir başlık ayrılmış olması, kanun koyucu iradenin kent konseyine verdiği önemin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "*Kent konseyi*" kenar başlıklı 76. maddesinde kent konseyi uygulaması ile ilgili genel hatlar belirlenmiştir. Standart belirleme işi ise bu madde uyarınca çıkarılacak bir alt norma bırakılmıştır. Söz konusu kanun maddesinde kent konseyleri için;

- Kent vizyonu ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi,
- Kentin hak ve hukukunun korunması,
- Sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma,
- Saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim

şeklindeki ilkeleri hayata geçirme rolleri belirlenmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu roller gerek yönetim gerekse de politika kapasitesi ile doğrudan ilgilidir. Ancak kent konseylerinin "hemşehrilik bilincini geliştirmek" görevi ile ilgili kısa bir değerlendirme yapmakta fayda bulunmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. maddesinde düzenlenen hemşehrilik anlayışı "*herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olduğu*" varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla, kent konseylerini adeta birer hemşehri derneği olarak da düşünmek mümkündür. Hatta bu mantığa göre, kent konseyleri, kentlerde insanların doğduğu yerin veya soy ağacının üst sıralarında bulunanların doğduğu yerin hemşehrisi oldukları bilincine dayalı olarak faaliyet gösteren hemşehri derneklerine karşı bir reaksiyon olarak değerlendirilebilir.

Kent konseyi ile ilgili standartlar ve çalışma esasları 2006 tarihinde yayımlanan Kent Konseyi Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Kent konseyinin tanımlaması da bu Yönetmelik'te yapılmıştır. Buna göre, kent konseyi hemşehrilik hukuku kapsamında merkezi yönetimden sivil topluma kadar birçok katmanı bir amaç etrafında buluşturan ve kente ilişkin meselelerin tartışılmasına ve çözümler geliştirilmesine olanak tanıyan, bu anlamda esas dayanakları ortak akıl ve uzlaşma olan demokrasi ve yönetim mekanizması olarak tanımlanmaktadır (md. 4/b).

Bu Yönetmelik; belediyelere kent konseylerini oluşturmak sorumluluğunu değil, oluşumlarına katkı sağlamak sorumluluğunu yüklemiştir. Bu katkı sorumluluğu kapsamında, belediye başkanlarına kent konseyi genel kurulunun ilk toplantısı için çağrı yapma görevi verilmiştir. Kent konseyi yerel seçimlerden itibaren üç ay içerisinde Yönetmelik'in 8. maddesinde belirtilen üyelerden teşekkül eder. Yönetmelik'in 8. maddesinde sayılan bu üyeler;

- "Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- Belediye başkanı veya temsilcisi,
- Toplam sayısı en fazla 10 olacak şekilde, ilde vali, ilçede kaymakamın belirleyeceği kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri,
- Muhtarlar (şayet mahalle sayısı 20'den az ise tüm muhtarlar, fazla ise muhtarların kendi aralarından seçecekleri en az 20 muhtar),
- Teşkilatlanmasını tamamlamış siyasi partilerin temsilcileri,
- Üniversitelerin temsilcileri (en fazla 2 temsilci, birden fazla üniversite varsa üniversite başına 1 temsilci),

- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, barolar ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
- Kent konseyi bünyesindeki meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi” şeklindedir (md. 8).

Yerel seçimlerden itibaren 3 ay içerisinde, bünyesinden kent konseyinin oluşacak olan bu üye havuzu ile ilgili bazı açıklamalar yapmak gerekmektedir. Öncelikle, kent konseyini oluşturmak amacıyla burada sayılan odaklardan üye veya temsilci ismi belirleyip bildirmelerini istemek veya bir başka deyişle bu konudaki koordinasyon ve sekreteryaya görevini üstlenmek konusunda kimin veya hangi makamın sorumlu olduğu konusunda boşluk gözlemlenmektedir. Belediye başkanı kent konseyi genel kurulunun ilk toplantısı için çağrı yapmakla mükelleftir. Genel kurulun ise 8. maddede sayılan kent konseyi üyelerinden oluştuğu ifade edilmektedir. Ancak genel kurulun ilk toplantı çağrısı ile kent konseyi teşekkülü için üye veya temsilci talep etmek farklı işlemlerdir. Zira genel kurulun oluşması kent konseyinin belirlenmesine bağlıdır. Bu konuda dikkat çekilmesi gereken diğer husus ise muhtarlar arasından üye seçme konusu ile ilgilidir. Yönetmelik, mahalle sayısının 20’den fazla olması durumunda, mahalle muhtarlarının kendi aralarından seçecekleri en az 20 muhtarın kent konseyi üyesi olacağı düzenlenmiştir. Ancak bu husus özelinde iki eşik değer belirlenmiştir. Birincisi, seçilen muhtar sayısının toplam muhtar sayısının %30’unu geçmemesi ve seçilen muhtar sayısının en az 20 olmasıdır. Bu iki eşikğin birbirleri arasında çelişkili olduğu görülmektedir. Örneğin, toplam mahalle sayısı 30 olan bir ilçede toplam muhtar sayısının %30’u 9’a tekabül etmektedir. Birinci eşığe göre bu ilçedeki mahalle muhtarları arasından kent konseyine seçilecek üye sayısının üst sınırı 9 iken, ikinci eşığe göre belirlenen alt sınır 20’dir. Dolayısıyla, bu ilçede mahalle muhtarları arasından en az 20 üyenin kent konseyine seçilebilmesi için, en fazla %30 şeklindeki birinci eşikğin uygulanabilme olanağı bulunmamaktadır.

Kent Konseyi Yönetmeliği’ne göre, kent konseyinin dört farklı organı bulunmaktadır. Bunlar, genel kurul, yürütme kurulu, meclis ve çalışma grupları ile kent konseyi başkanı şeklinde tasnif edilmiştir (md. 9). Kent konseyinin en üst organı genel kuruldur. Genel kurul diğer üç organın çalışma ve seçimine ilişkin ilkeleri düzenleyeceği çalışma yönergesi marifetiyle belirleme yetkisine sahiptir (md. 10). Genel kurul tarafından seçilen ve kent konseyinin organlarından biri olan kent konseyi başkanı genel kurula başkanlık eder. Yürütme kurulu ise en az yedi üyeden oluşmaktadır. Üyeler genel kurul tarafından seçilmektedir. Kadın ve gençlik meclisi başkanları yürütme kurulunun doğal üyesi olarak belirlenmiştir (md. 11). Genel kurul tarafından politika önerisi olarak kabul edilen görüşleri belediye meclisine sunma görevi yürütme kuruluna verilmiştir (md. 11). Genel kurulun gündemine alınan bu görüşlerin çıkış noktası ise kent konseyi bünyesinde oluşturulan meclis ve çalışma gruplarıdır (md. 12). Kent konseyi teşkilatlanması içerisinde bir de genel sekreterlik birimi öngörülmüştür. Genel sekreter, belediye başkanının teklif ettiği üç aday içerisinde yürütme kurulunca belirlenmektedir (md. 14). Genel sekreterin belirlenme yöntemine paralel olarak belirlenen çalışanların, sekreteryaya iş ve işlemlerini yürüteceği de yine ilgili yönetmelikte kayıt altına alınmıştır (md. 15).

Kent Konseyi Yönetmeliği’nin lafzından, belediyelerin kent konseylerine aynı ve nakdi yardım yapmak suretiyle konseyin mali kapasitesini oluşturma sorumluluğu bulunduğu anlaşılmaktadır. Zira Yönetmelik’in 16. maddesi “Belediyeler kent konseylerine, bütçelerinde ödenek ayırmak suretiyle aynı ve nakdi yardım yapar ve destek sağlar”

şeklinde amir hüküm içermektedir. Bu konuda, belediyelerin örgütsel anlamda operasyonel kapasitesi belirleyici rol oynamaktadır. Çünkü Wu vd.'ne göre örgütsel seviyede operasyonel kapasitenin göstergelerinden biri “mali kaynakların mevcudiyeti ve elverişliliği”dir (2018: 9-10). Dolayısıyla, belediye organizasyonunun operasyonel kapasitesi ile kent konseyleri gibi politika paydaşlarının katılımı arasında anlamlı ilişkiden söz etmek mümkündür. Bu ilişkinin olumlu yönde seyretmesi ise politika-bütçe ilişkisinin doğru yönetimine bağlıdır.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırma, kent konseylerinin yerel kamu politikalarının oluşumuna etkisini incelemeye dönük nitel bir çalışmadır. Çalışmada “örnek olay araştırma” deseni tercih edilmiştir. Yin'den aktarıldığına göre, bu araştırma deseninin “*olgu, durum, ortam, sistem veya organizasyon*” ayırt etmeksizin, çok çeşitli hususların detaylı ve derinlemesine tasvir edilmesi için uygulanması mümkündür. Durum analizi olarak da adlandırıldığı görülen örnek olay araştırma deseninin temel saiki, spesifik bir durum hakkında “ne”, “nasıl” ve “niçin” sorularına cevap aramak suretiyle incelemeye konu olgunun anlaşılmasını sağlamaktır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 110). Bu çalışmada da kent konseylerinin etkinliği olgusu hakkında “ne” sorusu sorularak bir keşif yapılması amaçlanmıştır.

3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Akademik anlamda evren kavramı, ortak niteliklere haiz olan ve daha sonra çeşitli tekniklere göre örneklem belirlemede kullanılacak her bir unsuru içerisine dâhil eden kapsamlı grubu ifade etmektedir. Genel evren ve araştırma evreni şeklinde varyasyonları bulunmaktadır. Evreni bu şekilde varyasyonlara ayırmak işlemi ise araştırmaları yürütülebilir kılmak için yapılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 125). Bu açıklamalar ışığında, bu araştırmanın genel evreni, Türkiye’de yetki ve sorumluluk alanı içerisinde kent konseyi kurulması gereken tüm belediyeler, araştırma evreni ise İstanbul’daki belediyeler olarak sınırlanmış ve seçilmiştir.

Araştırma örnekleminin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme yolu benimsenmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, nitel araştırmaların önceliği araştırma sürecinde elde edilen bulguları evrene genellemekten ziyade ana olgunun keşfedilmesidir. Bunun için de nitel araştırmalarda, örnekleme dâhil edilen ögelerin “*veri sunma açısından zengin olup olmadığı*” standardına bağlı kalmak suretiyle maksatlı biçimde birey veya araştırma alanı seçmeyi ifade eden amaçlı örnekleme yöntemi uygulanmaktadır. Amaçlı örnekleme de kendi içerisinde farklı türlere ayrılmaktadır. Maksimum çeşitlilik örnekleme bu türlerden biridir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, araştırmacının örneklem grubunu seçerken gruba dâhil ettiği ögelerin homojen olmamasına, çeşitli özellik ve niteliklere göre birbirlerinden farklılaşmasına özen gösterdiği örnekleme çeşididir. Bu örnekleme stratejisinin, farklı bakış açıları sunmak şeklinde avantajı olduğu ifade edilmektedir (Creswell, 2020: 266-268). Dolayısıyla bu çalışmada araştırma örnekleme belirlenirken, belediyelerin statüleri ve belediyeleri yöneten siyasi partilere göre çeşitlilik arz eden unsurlar belirlenmiştir. Bu kapsamda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Beykoz Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Avcılar Belediyesi, Başakşehir Belediyesi ve Silivri Belediyesi araştırma örneklemini oluşturmuştur. Örneklem, içerisinde aynı zamanda hem büyükşehir belediyesi hem de büyükşehir ilçe belediyesi, AK Parti, CHP ve MHP tarafından yönetilen belediyeleri

bulundurması sebebiyle çeşitlilik arz etmektedir. Bunun yanı sıra, örneklemin Avrupa Yakası ve Anadolu Yakası'ndan belediyeler şeklinde de çeşitlilik sunması göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca, kökeni 1800'lü yılların ikinci yarısı sonrasındaki Dersaadet döneminin belediye dairesi modeline uzanan ilçenin yanı sıra 2008 yılında kurulan ilçe de örnekleme dâhil edilerek farklı bir çeşitlilik unsuru oluşturulmuştur.

Kent konseyleri genel kurullarında alınan kararların belediye meclislerinde değerlendirilmesi ile ilgili daha önce yapılan çalışmaya rastlanılmamış olması bu çalışmanın birincil kısıtlarından biri olmuştur. Bu nedenle, tamamen yeni bir araştırma tasarımı geliştirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, kent konseyleri arasında internet sitesi ve sosyal medya hesabı kullanma ve faaliyet raporu yayımlama gibi konularda uygulama birliğinin bulunmamasını da verilere erişim konusunda bir kısıt olarak vurgulamak gerekmektedir. Zira bazı kent konseylerinin faaliyetleri ve genel görünümü salt bir faaliyet raporu üzerinden anlaşılabilenken, bazı kent konseyleri için aynı verilere ulaşmada sosyal medya hesabı, internet sitesi, belediye internet sitesi veya faaliyet raporunun bir arada incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada veri bazlı üçgenleme sayesinde bu kısıt aşılma çalışılmıştır. Hemen hemen tüm akademik çalışmalarda olduğu gibi, bu çalışmanın kısıtlarından biri de zamandır. Bu nedenle, örnekleme dâhil olan belediyeler ve bu belediyelerin faaliyet alanında görev yapan kent konseylerinin 2019-2022 yılları arasına dair veri ve dokümanları kapsam dâhiline alınabilmiştir. Bir başka çalışmada bu kapsam genişletilerek seçim dönemleri arasında veya aynı belediyedeki farklı başkan veya farklı siyasi partiye göre varyasyonlar gözlemlenerek kıyaslama yapılması mümkün olabilir. Diğer yandan, belediyelerin, bütçelerinde kent konseylerine teknik anlamda ödenek aktarması mümkün görünmediğinden ve bu konuda belediye uygulamaları bakımından yöntem çeşitliliği bulunduğundan, incelenen bütçe kararnamelerinden kent konseylerine ayrılan ödeneğin her zaman net olarak tespit edilememesi de bir başka kısıt olmuştur. Son olarak, belediye internet sitelerinde duyurulan meclis gündem tutanaklarının, belediyelerin internet sitelerindeki ulaşılabilirliği konusunda da bazı kısıtlarla karşılaşmıştır.

3.2. Veri Toplama

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Dokümanlar, ana olgunun anlaşılmasına katkı sunma potansiyelleriyle nitel araştırmalar için değerli bilgi kaynakları olarak görülmektedir. Bu tekniğin kullanımında araştırma sorularının yanıtlanmasına yarar doküman türlerinin belirlenmesi, dokümanların kullanımı için ilgililerden izin alınması, doküman içeriklerinin doğruluğunun araştırılması gibi temel ilkeler söz konusudur (Creswell, 2020: 288-289). Bu kapsamda, örneklem içerisinde yer alan belediyelerin belediye meclislerinin gündem maddelerinin listelendiği tutanaklar, gerek belediyelerin gerekse de kent konseylerinin internet siteleri, sosyal medya hesapları, belediyelerin bütçe kararnameleri ve faaliyet raporları, araştırma sorularının yanıtlanmasında kullanışlı bulunmuştur. Bahsi geçen dokümanların zaten kamuya açık olmaları ve uygun araçlarla kamuya duyurulmaları gereken dokümanlar olması gerekçesiyle, ayrıca izin alınmasına gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

Belediye meclisleri belediyelerin karar organıdır. Dolayısıyla, kamu politikası sürecinin ilk aşaması olan gündem oluşturma evresi belediye meclislerinin gündem tutanaklarında şekillenmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre,

belediye başkanları tarafından belirlenen meclis gündeminin üyelere ve halka bildirilmesi gerekmektedir (md. 21). Aynı kanuna göre, kent konseyinin ilgili organlarında politika önerisi olarak şekillenen görüşlerin ise belediye meclisinin ilk toplantısının gündemine girmesi zorunlu bir husustur (md. 76). Bu nedenle, meclis gündem tutanaklarının incelenmesiyle kent konseylerinin politika önerisi yapmadaki performansları ile ilgili fikir oluşabileceği düşünülmüştür. Nitekim belediyelerin meclis gündem tutanaklarındaki gündem maddelerinde teklif sahibi birimin açıklandığı görülebilmektedir. Bu bilgiden hareketle, şayet teklif sahibi Kent Konseyi ise gündem maddesinde bu detayın yer alacağı, kent konseyinin kaç gündem maddesinin teklif sahibi olduğu ve bu tekliflerin kaçının mecliste kabul gördüğü hususlarının anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir. Belediyelerin faaliyet raporları ise kent konseylerinden gelen görüşlerin ne kadar dikkate alındığı ve kent konseyi faaliyetlerinin belediye faaliyet raporlarına nasıl yansıdığı ile ilgili bilgi içerip içermediklerini sorgulamak amacıyla incelenmiştir. Bütçe kararnamele kent konseyleri için ayrılan bütçe tutarının, bunun ne kadarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin anlaşılabilmesi bakımından tetkik edilmiştir. Kapsam olarak, zaman kısıtı nedeniyle 2019-2022 yıllarına ilişkin dokümanlar değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde bulgular, her bir belediye için oluşturulmuş alt başlıklara tasnif edilmek suretiyle verilmiştir. Öncelikle İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), sonrasında Beykoz, Kadıköy, Avcılar, Başakşehir ve Silivri Belediyelerine ilişkin başlıklar oluşturulmuş ve içerikleri düzenlenmiştir.

3.3.1. İBB ve İstanbul Kent Konseyi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 1984 yılında çıkarılan 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan ilk büyükşehir belediyelerinden biridir. Bununla birlikte, İBB'nin büyükşehir belediyesi statüsünün ilk olarak 1868 tarihinde çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile gündeme geldiği de bilinmektedir (Gözler, 2018: 389). Dolayısıyla, İBB tarihinin Dersaadet ve Şehremaneti dönemlerinde şekillenmeye başladığını söylemek mümkündür. İBB'nin yetki alanında yaşayan hemşehri sayısı, TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) 2022 yılı verilerine göre 15.907.951'dir (TÜİK, 2023). İBB yetki alanında bulunan ilçe sayısı ise 39'dur.

İBB'nin resmi internet sitesinde İstanbul Kent Konseyi ile ilgili bir bölüme rastlanamamaktadır. Ancak, İstanbul Kent Konseyi (İKK) adına açılmış bir internet sitesi bulunmaktadır. Bu site incelendiğinde, İstanbul Kent Konseyi'nin Kadın Meclisi, Gençlik Meclisi, Çocuk Meclisi, Engelliler, +65 Meclisi ve Yüksek Öğrenim Meclisi olmak üzere 6 farklı meclisinin bulunduğu, bu meclisler bünyesinde 21 farklı çalışma grubunun bulunduğu görülebilmektedir. İKK'nin internet sitesinde yer alan "Projeler" bölümünde "Katılım Kafe", "Hadi İstanbul", "Katılım Okulu" başlıklı üç projeden söz edilmektedir. Bunlardan Hadi İstanbul Projesi'nin detaylarına inceleme tarihi itibarıyla erişilememektedir. Katılım okulu Projesi'nin açıklamasında "*katılım ve katılımcılık, yerel demokrasi, katılımcı demokrasi, yerel yönetimler, İstanbullu olmak gibi konular üzerine eğitim seminerleri ve eğitim kitleri*"nin hazırlandığı ifade edilmektedir (İKK, t.y.). Katılım Kafe Projesi'nin detayları ise bu proje ile ilgili bölümde yayımlanan Katılım Kafe raporlarından anlaşılabilir. Bu minvalde Katılım Kafe Projesi'ni İstanbul'un çeşitli ilçelerinde "world cafe" tekniği ile yürütülen

toplantılara ilgili ilçede yaşayanların katılarak görüşlerini bildirmesi olarak açıklamak mümkündür. Katılım Kafe Atölyeleri Kadıköy Raporu'ndan bir örnek vermek gerekirse, "Yerel-Kamu İletişim Kanalı" başlığı altında "Yerel paydaşlarla belirli aralıklarla bir araya gelerek öneri ve görüşleri alınabilir. Sistemli bir yurttaş - kamu iletişim modeli oluşturulabilir" şeklinde bir öneri kayda alınmıştır (İKK, 2021a: 5). İKK internet sayfasında buna benzer öneriler içeren 11 adet rapor bulunmaktadır. İKK 2022 Faaliyet Raporu'nda Katılım Kafe Raporları'nın ilgili ilçe belediyesine ve İBB'ne sunulduğu ifade edilmektedir (2023: 62).

İKK'nin 2020, 2021 ve 2022 yılları için faaliyet raporu yayınladığı görülmektedir. 2020 Faaliyet Raporu'nda katılımcı bütçe başlığı altında İBB'nin 2022 yılı bütçesi ile ilgili STK'lar (Sivil Toplum Kuruluşları) ve diğer bazı kuruluşların temsilcileri ile İBB yetkililerinin katıldığı toplantıların düzenlendiği; pandemi çalışmaları, büyükşehir sınırları içerisindeki kent konseyleri ile toplantılar, Taksim, Salacak ve Bakırköy Meydan düzenlemeleri hakkında halk oylaması proje yönetimi, eğitim ve çalıştaylar vd. şeklinde faaliyetlerin açıklandığı incelenebilmektedir. Bu faaliyet raporunda çalışma gruplarının öneri ve raporları bölümü ayrıca dikkat çekmektedir. Bu bölümde "Havai Fişek Kullanımının Sakıncaları Hakkında Rapor", "İklim Krizi ile Uyumda Kentsel Yeşil Alanlar" gibi dokuz adet öneri ve rapor başlıkları sıralanmıştır (İKK, 2021b: 46). 2021 ve 2022 Faaliyet Raporlarında da 2020 Faaliyet Raporu'nda açıklananlara benzer faaliyet ve etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Bahsi geçen üç faaliyet raporunda da, Kent Konseyi Yönetmeliği'nde düzenlenen usule göre, İKK bünyesindeki meclis ve çalışma gruplarının faaliyetleri sonucunda hazırlanan öneri veya raporların İKK Genel Kurulu'nda değerlendirmeye alınıp kabul edildikten sonra İBB Meclisi'ne gönderilmiş olması ile ilgili emareye rastlanamamaktadır.

İBB'nin 2019, 2020 ve 2021 yılları faaliyet raporları da kent konseyinin İBB faaliyetlerine ne şekilde etki ettiğinin anlaşılabilmesi bakımından bilgi içermektedir. 2019 Faaliyet Raporu'nda İKK Yürütme Kurulu üyeleri ile İBB'nin stratejik amaç ve hedeflerinin paylaşıldığı, bu kapsamda İKK bünyesinde kurulacak meclis ve çalışma gruplarına karar verildiği, İKK sosyal medya hesaplarının oluşturulduğu açıklanmıştır (2020: 50). 2020 Faaliyet Raporu'nda, İKK'nin faaliyetlerinin tanıtımının yanı sıra, İBB ve İKK'den katılımcılarla gerçekleşen toplantılar neticesinde oluşturulan çalışma modeli doğrultusunda İKK'nin ihtiyaç ve taleplerinin, İKK tarafından üretilen tüm bilgi, belge ve raporların belediyenin ilgili birimleriyle paylaşıldığı ve bu şekilde takibinin gerçekleştirildiği şeklinde ifade yer almaktadır (2021: 51). 2021 Faaliyet Raporu'nun kent konseyi ile ilgili bölümü de benzer şekil ve formattadır (2022: 54-55). Bunların yanı sıra, 2020 Faaliyet Raporu'nda kent konseyine destek çalışmaları kapsamında 132.753 TL, 2021 Faaliyet Raporu'nda ise yine aynı başlık altında 4.049.098 TL tutarında bütçeden harcama gerçekleştirildiği açıklanmıştır. Söz konusu faaliyet raporlarının hiçbirinde İKK Genel Kurulu'nda kabul edilen görüşlerin belediye meclisinde görüşülmesine dair sayısal vb. veriye yer verilmediği gözlemlenmiştir.

Tablo 3. İBB Belediye Meclisi Gündem Maddesi Sayıları

	2019	2020	2021	2022
Ocak	-	8	9	9

Şubat	-	7	5	5
Mart	-	7	2	4
Nisan	13	-	7	4
Mayıs	2	13	7	5
Haziran	1	-	4	7
Temmuz	6	10	2	8
Ağustos	-	-	-	-
Eylül	-	8	8	8
Ekim	8	7	9	7
Kasım	8	7	5	5
Aralık	8	5	5	4
Kent Konseyi'nin Teklif Sahibi Olduğu Gündem Maddesi Sayısı	0	0	0	0

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin belediye meclisi tutanaklarından derlenmiştir.

Tablo 3'te İBB'nin 2019 yılı ile 2022 yılı sonuna kadar meclis gündemine giren madde sayıları aylar bazında gösterilmiştir. Buna göre, ek gündemler haricinde, 2019 yılında 46, 2020 yılında 72, 2021 yılında 63, 2022 yılında ise 66 gündem maddesinin belediye karar organının gündemine getirildiği görülmektedir. Bu gündem maddeleri içerisinde, İstanbul Kent Konseyi'nin teklif sahibi olduğunu gösterir bir ibareye rastlanamamaktadır.

3.3.2. Beykoz Belediyesi ve Beykoz Kent Konseyi

İstanbul'un Anadolu Yakası'nda yer alan Beykoz Belediyesi, bu yakanın ilk belediyesi olma özelliği ile bilinmektedir. Osmanlı Devleti döneminde İstanbul'da kurulan belediye dairelerinden Onuncu Daire-i Belediye, Beykoz Belediyesi'nin tarihi kökenini oluşturmaktadır (Ergin, 1995: 1379). Beykoz Belediyesi'nin hizmet verdiği nüfus sayısı hâlihazırda 247.875'tir (T.C. İstanbul Valiliği, t.y.).

Açık kaynak araştırmasında Beykoz Kent Konseyi'ne münhasır bir internet sitesinin varlığına rastlanmamıştır. Beykoz Belediyesi'nin resmi internet sitesinde yapılan incelemede de Beykoz Kent Konseyi'ne dair herhangi bir sekme bulunamamıştır. Beykoz Kent Konseyi adına açılmış sosyal medya hesapları bulunmaktadır. Bu hesapların incelenmesinden Beykoz Kent Konseyi bünyesinde gençlik meclisi ve kadın meclislerinin bulunduğu ve bu meclislerin bir takım faaliyetlerine ilişkin paylaşım yapıldığı görülmektedir. Beykoz Kent Konseyi adına faaliyet gösteren aktif ve resmi bir internet sitesi bulunmadığından diğer meclislere ilişkin bilgi edinilememektedir. Beykoz Belediyesi resmi internet sayfasında yayınlanan bir haberden Beykoz Kent Konseyi için 2020 yılında açılmış bir ofis olduğu anlaşılmaktadır (Beykoz Belediyesi, 2020).

Beykoz Belediyesi'nin 2021 yılı Faaliyet Raporu'nda Yerel Yönetişim bölümünde Kent Konseyi için ayrılmış bir başlık bulunmaktadır. Bu başlık altında Kent Konseyi'nin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin tanıtıldığı görülmektedir. Bu kapsamda yürütme kurulu toplantılarının aylık düzenli bir şekilde yürütülmesi, Balıkesir Kent Konseyi'nce

düzenlenen 3. Kent Konseyleri Sempozyumu'na iştirak edilmesi, Afet Farkındalık Eğitimi gerçekleştirilmesi, "Hayat'ın Hakkını Veren Çocuklar Yetiştirmek" başlıklı seminer organize edilmesi gibi çeşitli sosyal projelerin yürütüldüğü açıklanmıştır (Beykoz Belediyesi, 2022: 168-169). Faaliyet Raporu'nun bu bölümünde meclise politika önerisi olarak sunulan herhangi bir kent konseyi teklif kararından söz edilmediği görülmektedir. Faaliyet Raporu'nun diğer bölümlerinde de bu içerikte bilgiye rastlanamamaktadır.

Tablo 4. Beykoz Belediye Meclisi Gündem Maddesi Sayıları

	2019	2020	2021	2022
Ocak	-	11	3	6
Şubat	-	3	3	3
Mart	-	4	6	5
Nisan	2	-	15	8
Mayıs	22	-	8	3
Haziran	8	-	8	3
Temmuz	10	24	5	4
Ağustos	-	-	-	-
Eylül	-	8	7	9
Ekim	-	8	6	9
Kasım	6	1	3	5
Aralık	9	-	11	5
Kent Konseyi'nin Teklif Sahibi Olduğu Gündem Maddesi Sayısı	0	0	0	0

Kaynak: Beykoz Belediyesi'nin belediye meclisi tutanaklarından derlenmiştir.

Tablo 4'te Beykoz Belediyesi'nin 2019 yılı ile 2022 yılı sonuna kadar meclis gündemine giren madde sayıları aylar bazında gösterilmiştir. Buna göre 2019 yılında 57, 2020 yılında 59, 2021 yılında 70, 2022 yılında ise 65 gündem maddesinin belediye karar organının gündemine getirildiği görülmektedir. Bu gündem maddeleri içerisinde, Beykoz Kent Konseyi'nin teklif sahibi olduğunu gösterir bir ibareye rastlanamamaktadır.

3.3.3. Kadıköy Belediyesi ve Kadıköy Kent Konseyi

Kadıköy Belediyesi de İstanbul'un Anadolu Yakası'nda yer almaktadır. Ergin, On üçüncü Kadıköy Daire-i Belediye'sini 1870'li yıllarda İstanbul'da yer alan 14 belediye dairesi arasında saymaktadır (1995: 1379). Kadıköy Belediyesi'nin resmi internet sayfasının Kadıköy'ün tarihçesi ile ilgili bölümünde Kadıköy'ün 1869 yılında Üsküdar Sancağı'na bağlandığı, 1930 yılında ilçe yapıldığı bilgilerine yer verilmiştir (Kadıköy Belediyesi, t.y.). Kadıköy Belediyesi'nin günümüzde hizmet verdiği nüfus sayısı 483.064'tür (T.C. İstanbul Valiliği, t.y.).

Kadıköy Kent Konseyi adına açılmış bir internet sitesi bulunmaktadır. Kadıköy Belediyesi'nin resmi internet sitesinde yer alan "Kent Konseyi" sekmesi de Kadıköy Kent Konseyi'nin internet sitesine yönlendirme yapmaktadır. Bu

sitede yer alan bilgilerden, Kadıköy Kent Konseyi'nin Kadın, Çocuk, Gençlik, Engelli ve Kıdemli Yurttaşlar Meclisleri şeklinde beş farklı meclisi bulunduğu; altyapı ve çevre, sağlık, hukuk, spor vd. gibi yedi farklı çalışma grubu bulunduğu anlaşılmaktadır. Kadıköy Kent Konseyi'nin Gençlik Meclisi'ne dair bir çalışma yönergesi yayımlandığı görülmektedir. Söz konusu internet sitesinde, diğer meclisler için hazırlanmış ve yayımlanmış olan çalışma yönergesi yer almamaktadır. Kadıköy Kent Konseyi internet sitesinde faaliyet raporu sekmesi yer almaktaysa da burada yayımlanmış herhangi bir faaliyet raporu bulunmamaktadır. Yine bu internet sitesinde Kent Konseyi'nin Yürütme Kurulu ve Genel Kurul Toplantı tutanaklarının yayımlandığı sekmelere de yer verildiği görülmektedir. Genel Kurul toplantı tutanakları bölümünde herhangi bir tutanak bulunmamaktadır. Yürütme Kurulu bölümünde ise 2016 yılında gerçekleşen sekiz toplantıya dair tutanakların yer aldığı görülmektedir. 2016-2023 yılları arasındaki Yürütme Kurulu toplantı tutanakları ise hâlihazırda söz konusu sitede yer almamaktadır (Kadıköy Kent Konseyi, t.y.).

Kadıköy Belediyesi'nin 2020 ve 2021 yıllarına ait Faaliyet Raporları incelendiğinde, kent konseyinin faaliyetlerinin açıklandığı ayrı bir bölüme yer verilmediği görülmektedir. Buna karşın, söz konusu faaliyet raporlarında, 2020 yılında Kent Konseyi ile birlikte çocuk çalışmaları içerikli toplantıya iştirak edildiği (2021: 94), 2021 yılında ise Kent Konseyi tarafından "İstanbulu Roman Kadınlar İçin Kentsel Hizmetler Atölyesi" düzenlendiği (2022: 100) açıklanmaktadır. Bu faaliyet raporlarında Belediye Meclisi'ne politika önerisi olarak sunulan herhangi bir kent konseyi teklif kararından söz edilmediği görülmektedir.

Tablo 5. Kadıköy Belediye Meclisi Gündem Maddesi Sayıları

	2019	2020	2021	2022
Ocak	-	12	5	6
Şubat	-	7	11	6
Mart	-	4	1	-
Nisan	8	-	-	8
Mayıs	5	-	11	7
Haziran	1	-	1	4
Temmuz	1	15	5	3
Ağustos	-	-	-	-
Eylül	5	8	8	4
Ekim	13	9	7	13
Kasım	2	1	4	4
Aralık	15	7	11	7
Kent Konseyi'nin Teklif Sahibi Olduğu Gündem Maddesi Sayısı	1	0	0	0

Kaynak: Kadıköy Belediyesi'nin belediye meclisi tutanaklarından derlenmiştir.

Tablo 5'te Kadıköy Belediyesi'nin 2019 yılı ile 2022 yılı sonuna kadar meclis gündemine giren madde sayıları aylar bazında gösterilmiştir. Buna göre 2019 yılında 50, 2020 yılında 59, 2021 yılında 64, 2022 yılında ise 62 gündem

maddesinin belediye karar organının gündemine getirildiği görülmektedir. Bu gündem maddeleri içerisinde, “Kadıköy Kent Konseyi’nin 17. Olağan Genel Kurul görüş ve sonuç metni, 2020-2024 Stratejik Plan Önerileri, Faaliyet Planı ve Faaliyet Raporu” bulunmaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2019). Gündem maddesi isminden, söz konusu görüş metninin bir politika önerisi olarak değerlendirilebilir nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Kent Konseyi’nin bu görüşü 2019 yılının Eylül ayında Kadıköy Belediyesi’nin Kentsel Tasarım Müdürlüğü tarafından Belediye Meclisi’ne getirilmiştir. 2019 yılının Eylül ayında alınan 15 Belediye Meclisi kararı içerisinde Kent Konseyi’nin bu görüşü ile alakalı olan karar bulunmamaktadır (Kadıköy Belediyesi Meclis Kararları, t.y.). Kadıköy Kent Konseyi Genel Kurulu’nda alınan bu görüş ile ilgili Belediye Meclisi’nde nasıl bir görüşme yapıldığının anlaşılması amacıyla, Belediye Meclisi’nin 2019 yılı Eylül ayı oturumuna ilişkin video kaydı izlenmiştir. Video kaydının 01:03:00 ila 01:05:40 aralığında bu görüş hakkındaki müzakere içerikleri yer almaktadır. Yaklaşık 3 dakikalık bu bölüm izlendiğinde, Meclis Başkanı’nın “konu ile ilgili herhangi bir oylama yapılmayacağını, sadece bilgi için meclise sunulduğunu, görüş belirtmek isteyen yoksa maddenin geçilmesini” ifade ettiği, AK Partili meclis üyesinin “Kent Konseyi’nce AK Parti ilçe teşkilatına davet yapılmamış olduğunu” dile getirdiği, raporun meclis üyelerine dağıtılmış olması gerekçesiyle içeriğinin mecliste ayrıca okunmadığı ve bu şekilde gündem maddesinin herhangi bir oylama yapılmaksızın geçildiği görülmektedir (Kadıköy Belediyesi Meclis Yayın Arşivi, t.y.). Dolayısıyla, belediye meclisinde kent konseyinin söz konusu görüşü ile ilgili herhangi bir karar alınmadığı anlaşılmaktadır.

3.3.4. Avcılar Belediyesi ve Avcılar Kent Konseyi

Avcılar Belediyesi İstanbul’un Avrupa Yakası’nda yer almaktadır. Bu belediyenin tarihsel arka planı ile ilgili genel bilgilere bakıldığında, Ergin’in 1870’li yıllarda İstanbul’daki belediye dairelerini sıraladığı listesinde Avcılar dairesinin yer almadığı görülmektedir (1995: 1378-1379). 1868 tarihli Nizamname’de o zamanki adı Ayastefanos (Yeşilköy) olan yerleşim birimi; Dördüncü, Eyüp Daire-i Belediye sınırlarının en uç noktası olarak belirlenmiştir. 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul’un batısındaki en uç belediye dairesi olarak belirlenen Makri Köyü Dairesi’nin (20. Daire) sınırları ise Ayastefanos ve Baruthane civarındaki mahalleler olarak belirlenmiştir (Koca, 1996: 77-81). Dolayısıyla, Dersaadet sınırlarında bugünkü Avcılar’a dair bir emare bulunmadığı anlaşılmaktadır. 1920’lerin sonunda Amindos ile Ambarlı Köylerinin birleşmesi neticesinde Avcılar’ın bir köy olarak bir yerleşim birimine dönüştüğü, bu köyün ise 1966 yılında belediye statüsüne kavuştuğu ifade edilmektedir (Avcılar Belediyesi, t.y.). Hâlihazırda, Avcılar Belediyesi’nin hizmet verdiği hemşehri sayısı 452.132’dir (T.C. İstanbul Valiliği, t.y.). İlçedeki mahalle sayısı 10’dur.

Avcılar Kent Konseyi adına açılmış bir internet sitesi bulunmamaktadır. Bunun yerine Avcılar Belediyesi’nin resmi internet sitesinde Avcılar Kent Konseyi ile ilgili bir bölme bulunmaktadır. Avcılar Kent Konseyi’ne ait sosyal medya hesapları bulunmaktadır. Avcılar Belediyesi resmi internet sayfasındaki kent konseyi bölümü ve kent konseyinin sosyal medya hesapları incelendiğinde, Avcılar Kent Konseyi’nin çocuk, gençlik ve kadına yönelik olmak üzere 3 meclisinin bulunduğu, çalışma grupları ile ilgili veri bulunmadığı görülmektedir. Avcılar Belediyesi resmi internet sitesinde Avcılar Kent Konseyi’nin 2020 yılı faaliyet raporunu yayınladığı dikkat çekmektedir. Buna karşın, 2019 ve 2021 yıllarının faaliyet

raporu internet sitesinin bu bölümünde yayımlanmamıştır. Ancak Avcılar Belediyesi'nin 2021 yılı Faaliyet Raporu'nda kent konseyi çalışmalarına yer verilmiştir. Avcılar Kent Konseyi'nin 2020 yılı Faaliyet Raporu'nda 'Genel Çalışmalarımız' başlığı altında 40'a yakın faaliyet açıklanmıştır. Bu faaliyetlerden bazıları şu şekildedir (Avcılar Kent Konseyi, 2021: 6-17):

- Kanal İstanbul Paneli: Akademisyenler ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile Kanal İstanbul'un konuşulması,
- Kanal İstanbul İnsan Zinciri: Küçükçekmece Gölü etrafında insan zinciri oluşturulması,
- Okullarda Eğitim: Okullarda "Afet ve Deprem Bilinçlendirme" ve "Hayvan Sevgisi ve Bakımı" eğitimleri,
- Engelsiz Spor Projesi: Spor hocaları eşliğinde spor dersleri,
- Teknoloji Paneli: İstanbul Gelişim Üniversitesi işbirliğinde "Teknoloji Bağımlılığı ve Bilgi Güvenliği" paneli,
- Köy Okullarına Destek: Tokat'taki köy okullarına spor ayakkabı desteği verilmesi,
- Covid 19 Bilgilendirme Çalışmaları: Sosyal medya aracılığıyla farkındalık oluşturma ve bilgilendirme çalışmaları,
- Kütüphane kurulması: 2021 yılında Kent Konseyi tarafından açılması planlanan kütüphane için kitap toplama kampanyasının başlatılması.

Avcılar Kent Konseyi'nin bir sosyal medya hesabı incelendiğinde İngilizce eğitim vb. konularda eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin 2023 yılında da devam ettiği şeklinde paylaşımlar incelenebilmektedir (Avcılar Kent Konseyi, 2023).

Avcılar Belediyesi'nin 2020 ve 2021 yıllarına ait Faaliyet Raporları incelendiğinde, kent konseyi faaliyetlerinin açıklandığı başlıklar bulunduğu görülmektedir. 2020 yılı Faaliyet Raporu, Avcılar Kent Konseyi'nin yukarıda detayları açıklanan 2020 Faaliyet Raporu ile benzer bilgiler içermektedir (Avcılar Belediyesi, 2021). Avcılar Belediyesi'nin 2021 yılı Faaliyet Raporu'nda, Kent Konseyi'nin sosyal medya aracılığı ile gerçekleştirdiği etkinlikler ve çeşitli konularda basın açıklamaları, çocuklara yönelik boyama etkinliği vb. gibi faaliyetlerin sıralandığı görülmektedir (2022: 106-112). Avcılar Belediyesi'nin faaliyet raporlarında "yerel demokrasinin gelişimi için işbirliği yapmak, ilçenin tanıtımı için projeler üretmek" şeklinde stratejik amaç ve "vatandaşla iletişimi güçlendirmek ve tanıtım faaliyetlerini yürütmek" şeklinde stratejik hedef tanımladığı, bunların performans göstergelerinden birinin kent konseyi meclisi toplantı sayısı olduğu diğer belediyelere göre farklı bir uygulama ve yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. 2020 yılında bu gösterge için belirlenen 60 (adet) hedefin 70 (adet) olarak gerçekleştiği (2021: 327), 2021 yılında ise 60 (adet) hedefin 60 (adet) olarak gerçekleştiği belirtilmiştir (2022: 350). Bu faaliyet raporlarında Belediye Meclisi'ne politika önerisi olarak sunulan herhangi bir kent konseyi teklif kararından söz edilmediği görülmektedir.

Tablo 6. Avcılar Belediye Meclisi Gündem Maddesi Sayıları

	2019	2020	2021	2022
Ocak	-	-	6	6
Şubat	-	-	8	9
Mart	-	-	9	8

Nisan	-	-	14	10
Mayıs	-	-	10	8
Haziran	-	-	6	9
Temmuz	-	-	2	12
Ağustos	-	-	-	-
Eylül	-	6	10	8
Ekim	-	4	8	5
Kasım	-	5	8	8
Aralık	-	6	3	6
Kent Konseyi'nin Teklif Sahibi Olduğu Gündem Maddesi Sayısı	-	0	0	0

Kaynak: Avcılar Belediyesi'nin belediye meclisi tutanaklarından derlenmiştir.

Tablo 6'da Avcılar Belediyesi'nin 2019 yılı ile 2022 yılı sonuna kadar meclis gündemine giren madde sayıları aylar bazında gösterilmiştir. Buna göre 2020 yılında 21, 2021 yılında 84, 2022 yılında ise 89 gündem maddesinin belediye karar organının gündemine getirildiği görülmektedir. Bu gündem maddeleri içerisinde, Avcılar Kent Konseyi'nin teklif sahibi olduğunu gösterir bir ibareye rastlanmamaktadır.

3.3.5. Başakşehir Belediyesi ve Başakşehir Kent Konseyi

Başakşehir, İstanbul'un Avrupa Yakası'nda yer almaktadır. Belediye statüsünün Osmanlı dönemine dayanan bir geçmişinden söz etmek mümkün değildir. Bu bakımdan Avcılar ile benzerlik göstermektedir. Bu belediye, Küçükçekmece ve Esenler'den ayrılan bazı mahallelerin Bahçeşehir Belde Belediyesi ile birleştirilmesi suretiyle 2008 yılında kurulmuştur. İlçenin nüfusu 514.900'dür (T.C. İstanbul Valiliği, t.y.). İlçedeki mahalle sayısı ise 10'dur (Başakşehir Belediyesi, t.y.).

Açık kaynakta yapılan araştırmadan, Başakşehir Kent Konseyi'nin Gençlik Meclisi ve Kadın Meclisi adına açılmış sosyal medya hesaplarının bulunduğu, Konsey'in 6. Olağan Genel Kurulu'nun 2020 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır (Başakşehir Belediyesi, 2020). Başakşehir Belediyesi'nin 2020 ve 2021 yılları Faaliyet Raporları'nda kent konseyi faaliyetlerine ayrılmış bölüm bulunmamaktadır. Faaliyet Raporlarında, kent konseylerinin dezavantajlı kesimlere eşit oranda katılım olanağı sağlayan mekanizmalar olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu faaliyet raporlarında Belediye Meclisi'ne politika önerisi olarak sunulan herhangi bir kent konseyi teklif kararından söz edilmediği görülmektedir.

Tablo 7. Başakşehir Belediye Meclisi Gündem Maddesi Sayıları

	2019	2020	2021	2022
Ocak	-	9	9	14
Şubat	-	3	6	2
Mart	-	3	2	3
Nisan	8	-	6	7

Mayıs	5	-	2	13
Haziran	3	-	3	11
Temmuz	5	12	4	4
Ağustos	-	-	-	-
Eylül	7	6	2	9
Ekim	4	6	4	5
Kasım	2	8	6	4
Aralık	13	12	12	9
Kent Konseyi'nin Teklif Sahibi Olduğu Gündem Maddesi Sayısı	0	0	0	0

Kaynak: Başakşehir Belediyesi'nin belediye meclisi tutanaklarından derlenmiştir.

Tablo 7'de Başakşehir Belediyesi'nin 2019 yılı ile 2022 yılı sonuna kadar meclis gündemine giren madde sayıları aylar bazında gösterilmiştir. Buna göre 2019 yılında 47, 2020 yılında 59, 2021 yılında 56, 2022 yılında ise 81 gündem maddesinin belediye karar organının gündemine getirildiği görülmektedir. Bu gündem maddeleri içerisinde, Başakşehir Kent Konseyi'nin teklif sahibi olduğunu gösterir bir ibareye rastlanamamıştır.

3.3.6. Silivri Belediyesi ve Silivri Kent Konseyi

Silivri ilçesi, İstanbul'un en batısında yer alan iki ilçeden biridir. Başakşehir ve Avcılar ilçeleri örneklerinde olduğu gibi, Silivri ilçesinin belediye statüsünün de Cumhuriyet öncesine uzanan bir tarihsel geçmişi bulunmamaktadır. Silivri'nin İstanbul'a bağlı bir ilçe olması 1926 yılında gerçekleşmiştir. Silivri ilçesi, yüzölçümü bakımından İstanbul'un ikinci büyük ilçesidir (Ayhan, 2017: 158). İlçenin nüfusu 217.163'tür (T.C. İstanbul Valiliği, t.y.). Silivri'deki mahalle sayısı ise 35'tir.

Silivri Kent Konseyi'ne ait bir internet sitesi bulunmaktadır. Bununla birlikte, kent konseyi adına çeşitli sosyal medya platformlarında açılmış hesapların da varlığı incelenebilmektedir. Silivri Belediyesi'nin internet sitesinde, kent konseyinin internet sitesine yönlendirme yapan herhangi bir sekmeye yerilmediği görülmektedir. Silivri Kent Konseyi'nin internet sitesi incelendiğinde, konseyin, kadın, gençlik ve engelsiz isimli 3 çalışma grubu ve çeşitli adlarda² 7 komisyon ile faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Silivri Kent Konseyi internet sitesinin projeler bölümünde 8 farklı projenin tanıtımı yapılmaktadır. Bu projelerin isimler Kent Buluşmaları, Kentin Şahitleri, Kent Birliği, Kent Kariyer Günleri, Kent Kengeşi, Kentin Can Dostları, Büyük Kent Arşivi ve Hayat Var Belgesel Serisi şeklindedir. Bu projelerin birkaçı hakkında genel bilgilendirme yapılacak olursa;

- Kent Buluşmaları projesinin Yerel Doku, Sosyal Doku ve Kentsel Doku Buluşmaları şeklinde üç farklı formatı bulunan, bu formatlar kapsamında, bir başkan yardımcısı ve en az üç yönetim kurulu üyesinin katılımıyla haftalık köy ziyaretlerinin gerçekleştirilmesi, her hafta bir memleket derneğinin ziyaret edilmesi ve haftada en az bir

² Çevre Komisyonu, Edebiyat ve Felsefe Komisyonu, Eğitim, Kültür, Sanat Komisyonu, Sağlık Komisyonu, Spor Komisyonu, Tarım ve Hayvancılık Komisyonu, Tarih Komisyonu

sivil toplum kuruluşu ile görüşülmesi esaslarına dayalı bir proje olduğu (Silivri Kent Konseyi Kent Buluşmaları, t.y.),

- Kentin Şahitleri Projesi'nin, kente kendi alanında emek vermiş isimlerin tespit edilmesi ve bu isimlerle kent konseyi başkanının moderasyonunda söyleşiler gerçekleştirilmesi içerikli olduğu (Silivri Kent Konseyi Kentin Şahitleri, t.y.),
- Kent Kengeşi projesinin ise bir tür danışma meclisi niteliği atfedilen ve bu kapsamda kente hizmet etmiş isimlerle yılda iki kez toplanılması ve bu toplantılarda kent konseyi faaliyetleri hakkında fikir alışverişinde bulunulması esasına dayalı bir proje olduğu (Silivri Kent Konseyi Kent Kengeşi, t.y.) ifade edilmektedir. Konseyin internet sitesinde genel kurul toplantıları ve toplantı tutanakları hakkında herhangi bir bilgilendirme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, faaliyet raporu yayımlama uygulaması da gözlemlenmemektedir.

Silivri Belediyesi'nin 2019 yılı Faaliyet Raporu'nda "*hemşehri hukukunun geliştirilmesi*" şeklinde stratejik amaç ve "*katılımcılık ve ortak akıl ilkesinin hayata geçirilmesi*" şeklinde stratejik hedef tanımlanmıştır. Bu hedef altında "*kent konseyi çalışmalarına öncülük edilmesi*", "*kent konseyi çalışmalarında her türlü kurumsal desteğin verilmesi*", "*kent konseyi bünyesinde kadın ve engelliler meclislerinin kurulması*" şeklinde faaliyetler açıklamalarına yer verildiği görülmektedir (2020: 115). 2020 ve 2021 yılları faaliyet raporlarında benzer hedef ve faaliyet tanımlamalarına yer verilmediği görülmüştür. Bu faaliyet raporlarında Belediye Meclisi'ne politika önerisi olarak sunulan herhangi bir kent konseyi teklif kararından söz edilmemiştir.

Tablo 8. Silivri Belediye Meclisi Gündem Maddesi Sayıları

	2019	2020	2021	2022
Ocak	-	17	18	12
Şubat	-	11	15	6
Mart	-	9	6	5
Nisan	14	-	21	18
Mayıs	8	-	13	13
Haziran	8	-	6	9
Temmuz	5	50	22	16
Ağustos	-	-	-	-
Eylül	10	13	18	20
Ekim	11	17	8	18
Kasım	9	8	9	19
Aralık	12	8	13	12
Kent Konseyi'nin Teklif Sahibi Olduğu Gündem Maddesi Sayısı	0	0	0	0

Kaynak: Silivri Belediyesi'nin belediye meclisi tutanaklarından derlenmiştir.

Tablo 8’de Silivri Belediyesi’nin 2019 yılı ile 2022 yılı sonuna kadar meclis gündemine giren madde sayıları aylar bazında gösterilmiştir. Buna göre 2019 yılında 77, 2020 yılında 133, 2021 yılında 149, 2022 yılında ise 148 gündem maddesinin belediye karar organının gündemine getirildiği görülmektedir. Bu gündem maddeleri içerisinde, Silivri Kent Konseyi’nin teklif sahibi olduğunu gösterir bir ibareye rastlanamamıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

21. yüzyılın, sürdürülebilir kalkınma vizyonu çerçevesinde planlanmasının bir bileşeni olan Yerel Gündem 21’in en önemli çıktılardan biri kent konseyleri olmuştur. Bu kapsamda, bir katılımçılık platformu olarak kent konseylerine yüklenen temel sorumluluk, yereldeki bütün paydaşları bir çatı altında toplamak suretiyle kapsayıcı bir ortak aklın oluşturulması olmuştur (Emrealp, 2005: 65). Bu şekilde teşekkül eden ortak akıldan yerel yönetimlerin politikalarına tesir etmesi beklenmiştir. Nitekim kent konseyi gibi katılım sağlayıcı mekanizmalar, özellikle organizasyon ve sistem seviyelerinde siyasal kapasite ile sistem seviyesinde analitik kapasite boyutlarıyla ilişkilendirilerek politika kapasitesinin birer bileşeni olarak ele alınmıştır. Yani kent konseylerinin politika kapasitesini olumlu yönde etkileme potansiyeline vurgu yapılmıştır.

Türk yerel yönetim mevzuatında kent konseylerine, belediyelerin karar organı olan belediye meclislerine gündem maddesi sunma ve politika alternatifi önerme şeklinde bir rol tanımlanmıştır. Bunun için kent konseylerinde bulunan meclis ve çalışma gruplarının faaliyetleri sonucunda oluşan önerinin kent konseyi genel kurulunda kabul edilerek belediye meclisine gönderilmesi usulü belirlenmiştir. Belediye meclisi bu usule göre tarafına ulaşan önerileri ilk toplantısında değerlendirip bir tasarrufta bulunmak ve meclisin öneri hakkındaki değerlendirmesini de tekrar kent konseyine bildirmek zorundadır. Bu çalışmanın örnekleme dâhilindeki belediyelerin 2019-2022 yılları arasındaki meclis gündem tutanaklarından bu usulün neredeyse hiç işletilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Doküman incelemesi kapsamında değerlendirilen faaliyet raporları, internet siteleri ve sosyal medya hesaplarında kent konseylerinin bir takım sosyal faaliyetler gerçekleştirdiği görülmektedir. Ancak bu faaliyetlerin yürütülmesi sürecinde elde edilen know-how’ın birer politika alternatifine dönüştürülme eğiliminin son derece düşük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, Türkiye’de kent konseylerinin birer STK gibi faaliyet gösterdiği, ancak bu mekanizmaların STK’lerin de içinde bulunduğu çeşitli paydaş gruplarıyla yerel karar organları arasında köprü olma rolü ile politika danışmanlığı ve gündem belirleme sorumluluklarının göz ardı edildiği çıkarımını yapmak mümkündür.

Çalışma bulguları doğrultusunda, kent konseyi bünyesinde faaliyet gösteren meclis ve çalışma grubu üyeleri ile genel kurulları nezdinde, kent konseyinin kamu politikası sürecinin parçaları olan gündem belirleme, politika alternatifi sunma ve hatta politika değerlendirme aşamalarındaki rolü ile ilgili farkındalık oluşturma ihtiyacı göze çarpmıştır. Bu nedenle, kent konseyi modelinin tüm unsurlarına yönelik kamu politikası konulu seminer, sempozyum vb. eğitici etkinliklerin düzenlenmesi hususunun değerlendirmeye alınmasında fayda bulunmaktadır. Bununla birlikte, kent konseylerinin faaliyet raporu yayımlaması noktasında bir uygulama birliği geliştirilebileceği önerisi de bu yapıların etkinliğini artırma açısından anlamlı görünmektedir. Yanı sıra, kent konseylerinin çalışma usul ve esaslarını düzenleyen Kent Konseyleri Yönetmeliği’ndeki çelişki ve boşlukların giderilmesi amacıyla, bahsi geçen normda düzenleme yapılması

gerekliliğini de vurgulamak gerekmektedir. Örneğin, kent konseyleri genel kuruluna katılacak muhtar sayısının belirlenmesinde bir hesap çelişkisi bulunmaktadır. Diğer yandan, belediye başkanlarına kent konseyi genel kurulunu ilk toplantısına davet etme sorumluluğu verilmiş, ancak bundan önceki bir aşamayı işaret eden genel kurulun oluşması ile ilgili koordinasyonun kim tarafından üstlenileceği konusunda boşluk gözlemlenmiştir. Yine aynı Yönetmelik'te veya Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği'nde kent konseyi genel kurulunda kabul edilerek belediye meclisine gönderilen önerilerle ilgili belediye meclislerinde izlenecek usul konusunda da bir belirsizlik durumunun söz konusu olduğu ifade edilebilir. Zira uygulamada, kent konseyinden belediye meclisine gelen önerilerin salt bilgi olarak meclise sunulduğu, buna karşın meclisin öneri hakkında herhangi bir karar almadığı veya başka tasarrufla bulunmadığı bir örnek vakidir. Bu nedenle, kent konseylerinde şekillenmiş politika önerilerinin belediye meclisinde görüşülmesi ve karara bağlanması ile ilgili, boşluk ve belirsizliklerden mümkün olduğunca arındırılmış bir nevi usul hukuku oluşturulması gerekliliği göze çarpmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arar, A. A. (t.y.). *Yerel gündem 21*. <https://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa>.
- Avcılar Belediyesi (2021). *Avcılar Belediyesi faaliyet raporu, 2020*. <https://www.avcilar.bel.tr/icerikDosyalar/6077efd71bc8e1618472919.pdf>.
- Avcılar Belediyesi (2022). *Avcılar Belediyesi faaliyet raporu, 2021*. <https://www.avcilar.bel.tr/icerikDosyalar/62567791b9ee41649833873.pdf>.
- Avcılar Belediyesi (t.y.). *Avcılar tarihi*. https://www.avcilar.bel.tr/kategori_icerik.php?t=7257ef253f7c9bdfaf301531adba82f4.
- Avcılar Belediyesi (t.y.). *Meclis belgeleri*. https://www.avcilar.bel.tr/kategori_icerik.php?t=3ed8410fbee97897d024bcbc7a2b8af9,
- Avcılar Kent Konseyi (2021). *2020 faaliyet raporu*. <https://www.avcilar.bel.tr/icerikDosyalar/60d5bcda926f01624620250.pdf>.
- Ayhan, F. (2017). İstanbul'un güneybatı ilçelerinde (Beylikdüzü, Silivri ve Büyükçekmece) ulaşımın nüfus ve yerleşmeye etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 155-165.
- Avcılar Kent Konseyi [@avckentkonseyi]. (2023, 13 Ocak). *Kadınlarımız İngilizce eğitimlerine devam ediyor. Kadın meclisimizdeki kadınlarımız İngilizce eğitimlerinin 5.Haftasında, eğitimlerine özenli ve özverili bir şekilde devam ediyorlar* [Resim Ekli] [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/avckentkonseyi>
- Başakşehir Belediyesi (2020). *Başakşehir Kent Konseyi 6. olağan genel kurulu yapıldı*. <https://www.basaksehir.bel.tr/basaksehir-kent-konseyi-6-olagan-genel-kurulu-yapildi>.
- Başakşehir Belediyesi (2021). *2020 faaliyet raporu*. https://www.basaksehir.bel.tr/Content/files/stratejik-yonetim/Faaliyet_Raporlari/faaliyet-raporu-2020.pdf.
- Başakşehir Belediyesi (2022). *2021 faaliyet raporu*. https://www.basaksehir.bel.tr/Content/files/stratejik-yonetim/Faaliyet_Raporlari/2021-Yili-Faaliyet-Raporu-Kitab%C4%B1.pdf.
- Başakşehir Belediyesi (t.y.). *Meclis gündemi*. <https://www.basaksehir.bel.tr/meclis-gundemi>.
- Başakşehir Belediyesi (t.y.). *Muhtarlıklar*. <https://www.basaksehir.bel.tr/muhtarliklar>.
- Bevir, M. (2012). *Governance: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Beykoz Belediyesi (2020). *Beykoz Kent Konseyi açıldı*. <https://beykoz.bel.tr/icerik/detay/beykoz-kent-konseyi-ofisi-acildi/1/n183>.
- Beykoz Belediyesi (2020a). *2019 faaliyet raporu*. https://www.beykoz.bel.tr/medya/Documents/DokumentsList/beykoz_20_w6zs7p7jvcyzw.pdf.
- Beykoz Belediyesi (2021). *2020 faaliyet raporu*. https://www.beykoz.bel.tr/medya/Documents/DokumentsList/beykoz_16_dnjd5re2t5njm.pdf.

- Beykoz Belediyesi (2022). *2021 faaliyet raporu*. https://www.beykoz.bel.tr/medya/Documents/DokumentsList/beykoz_237_sjxnqfivir3o4.pdf.
- Beykoz Belediyesi (t.y.). *Meclis gündem ve kararları*. <https://beykoz.bel.tr/rapor/detay/meclis-gundem-ve-kararlari/l6#>.
- Bozkurt, Y. (2014). Yerel demokrasi aracı olarak Türkiye’de kent konseyleri: Yapı, işleyiş ve sorunlar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 229-240.
- Christensen, T. ve Læg Reid, P. (2005). Trust in government: The relative importance of service satisfaction, political factors, and demography. *Public Performance & Management Review*, 28(4), 487-511.
- Creswell, J. W. (2020). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. (Çev. A. Avcu, D. Eryiğit, D. Dinçer vd.). 3. Baskı, İstanbul: EDAM.
- Dye, T. R. (2013). *Understanding public policy*. 14. Baskı, New Jersey: Pearson.
- Eckersley, P. ve Tobin, P. (2019). The impact of austerity on policy capacity in local government. *Policy and Politics*, 47(3), 455-472.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel gündem 21 uygulamalarına yönelik kolaylaştırıcı bilgiler elkitabı*. 2. Baskı, İstanbul: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı, <https://umraniye.bel.tr/images/kentkonseyi/YG21%20EI%20Kitabi.pdf>.
- Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i umur-i belediye*. 3. Baskı, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Fischer, F. (2003). *Reframing public policy: Discursive politics and deliberative practices*. New York: Oxford University Press.
- Gleeson, D. H., Legge, D. G. ve O’Neill, D. (2009). Evaluating health policy capacity: Learning from international and Australian experience. *Australia and New Zealand Health Policy*, 6(3). 1-15. doi:10.1186/1743-8462-6-3.
- Gözler, K. (2018). *Mahalli idareler hukuku*. 1. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe - yöntem - analiz*. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Heywood, A. (2015). *Siyaset*. 16. Baskı, Ankara: Adres Yayınları.
- Howlett M. ve Cashore, B. (2014). Conceptualizing public policy. Engeli, I. ve Allison C. R. (Ed.). *Comparative policy studies research methods series* içinde (ss. 17-33). London: Palgrave Macmillan.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). *Meclis gündemi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi. <https://application2.ibb.gov.tr/IBBWC/MeclisGundemi.aspx>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). *2019 faaliyet raporu*. <https://ibb.istanbul/BBImages/Slider/Image/faaliyet-raporu-2019.pdf>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2021). *2020 faaliyet raporu*. <https://ibb.istanbul/BBImages/Slider/Image/faaliyet-raporu-2020.pdf>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2022). *2021 faaliyet raporu*. <https://ibb.istanbul/BBImages/Slider/Image/2021-faaliyet-raporu.pdf>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2023). *2022 faaliyet raporu*. https://ibb.istanbul/BBImages/Slider/Image/2022_faaliyet_raporu_v2_26-04-23.pdf.
- İstanbul Kent Konseyi (t.y.). *Katılım okulu*. <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/katilim-okulu/>.
- İstanbul Kent Konseyi (2021a). *İstanbul Kent Konseyi Katılım Kafe Atölyeleri Kadıköy raporu*. <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2022/05/Kadikoy-Katilim-Kafe-Raporu.pdf>.
- İstanbul Kent Konseyi (2021b). *2020 faaliyet raporu*. <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2021/01/2020-Faaliyet-Raporu-1.pdf>.
- İstanbul Kent Konseyi (2022). *2021 faaliyet raporu*. https://istanbulkentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2022/01/2021_FAALIYET_web.pdf.
- İstanbul Kent Konseyi (2023). *2022 faaliyet raporu*. https://istanbulkentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2023/01/2022_Faaliyet-Raporu_HR.pdf.
- Kadıköy Belediyesi (2019). *Eylül meclis gündemi*. <https://www.kadikoy.bel.tr/Duyurular/eylul-meclis-gundemi>.
- Kadıköy Belediyesi (2021). *2020 faaliyet raporu*. <https://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>.

- Kadıköy Belediyesi (2022). *2021 faaliyet raporu*. <https://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>.
- Kadıköy Belediyesi (t.y.). *Duyurular*. <https://www.kadikoy.bel.tr/Duyurular>.
- Kadıköy Belediyesi (t.y.). *Geçmişte Kadıköy*. <https://www.kadikoy.bel.tr/Kadikoy/Gecmiste-Kadikoy>.
- Kadıköy Kent Konseyi (t.y.). *Kadıköy Kent Konseyi genel kurul toplantıları*. <https://www.kadikoykonseyi.org/AltSayfa.aspx?ID=33>.
- Kadıköy Belediyesi Meclis Kararları (t.y.). *Meclis kararları*. <https://eybs.kadikoy.bel.tr/ebelediye?cid=cp0204>.
- Kadıköy Belediyesi Meclis Yayın Arşivi (t.y.). *Meclis yayın arşivi*. <https://www.kadikoy.bel.tr/E-Belediye/Meclis-Yayin-Arsivi>.
- Koca, H. İ. (1996). Kanun ve nizamnameler ışığında dersaadet belediye teşkilatı (şehremaneti) (1855-1313). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kraft, M. E. ve Furlong, S. R. (2018). *Public policy: Politics, analysis, and alternatives*. 6. Baskı, Kaliforniya: SAGE Publications.
- Lang, A. (2007). But is it for real? The British Columbia Citizens' Assembly as a model of state sponsored citizen empowerment. *Politics & Society*, 35(1), 35-70.
- Lasswell, H. ve Kaplan, N. (1970). *Power and Society*. New Haven: Yale University Press.
- Özdemir, A.T. (2011). Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri. *Sayıştay Dergisi*, 83, 31-56.
- Özel, M. (Ed.). (2015). *Yerel yönetimlerde yerel kamu politikası yaklaşımları*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Painter, M. ve Pierre J. (2005). Unpacking policy capacity: Issues and themes. Painter, M. ve Pierre J. (Ed.). *Challenges to state policy capacity: Global trends and comparative perspectives* içinde (ss. 1-18). New York: Palgrave Macmillan.
- Ravichander, A. (2022). *Stakeholder engagement a tool to measure public policy*. Research to action. <https://www.researchtoaction.org/2022/02/stakeholder-engagement-a-tool-to-measure-public-policy/>.
- Roberts, N. C. ve King, P. J. (1991). Policy entrepreneurs: Their activity structure and function in the policy process. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2, 147-175.
- Silivri Belediyesi (2020). *Silivri Belediyesi faaliyet raporu, 2019*. https://www.silivri.bel.tr/sayfa/2019_yili_faaliyer_raporu/2517.
- Silivri Belediyesi (2021). *Silivri Belediyesi faaliyet raporu, 2020*. https://www.silivri.bel.tr/sayfa/2020_yili_faaliyet_raporu/2533.
- Silivri Belediyesi (2022). *Silivri Belediyesi faaliyet raporu, 2021*. https://www.silivri.bel.tr/sayfa/2021_yili_faaliyet_raporu/2541.
- Silivri Belediyesi (t.y.). *Tüm haberler*. https://www.silivri.bel.tr/haberler/arsiv_ajax/#.
- Silivri Kent Konseyi Kent Buluşmaları (t.y.). *Kent buluşmaları*. <https://silivrikentkonseyi.org/icerik?icerik=kent-bulusmalari>.
- Silivri Kent Konseyi Kentin Şahitleri (t.y.). *Kentin şahitleri*. <https://silivrikentkonseyi.org/icerik?icerik=kentin-sahitleri>.
- Silivri Kent Konseyi Kent Kengeşi (t.y.). *Kent kengeşi*. <https://silivrikentkonseyi.org/icerik?icerik=kent-kengesi>.
- Srinivas, H. (2015). *Sustainability concepts: Local agenda 21*. <https://www.gdrc.org/sustdev/concepts/18-la21.html>.
- T.C. İstanbul Valiliği (t.y.). İstanbul. <http://www.istanbul.gov.tr/ilcelerimiz>.
- Turnbull, N. (2008). Harold Lasswell's "problem orientation" for the policy sciences. *Critical Policy Studies*, 2(1), 72-91.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2022-49685&dil=1>.
- Wu, X., Howlett, M. ve Ramesh, M. (2018). Policy capacity: Conceptual framework and essential components. Wu, X., Howlett, M. ve Ramesh, M. (Ed.). *Policy capacity and governance: Assessing governmental competences and capabilities in theory and practice* içinde (ss. 1-28). Cham: Palgrave Macmillan.

EXTENDED SUMMARY

Policy capacity is an expanded version of the administrative capacity phenomenon according to the components of the new public administration paradigm. At the beginning of the components that make up, the difference is the principle of participation, which indicates the contributions of different actors to the policy processes. Participatory mechanisms are now considered as components of policy capacity, especially by relating them to the dimensions of political capacity at the organizational and system levels and analytical capacity at the system level. In other words, there is a positive and significant relationship between the total policy capacity and the effectiveness of mechanisms operating in line with the principle of participation. City councils are at the forefront of the mechanisms created to keep this principle alive in local governments. Main phenomenon of this study is the effectiveness of city councils in determining the agenda of municipalities. This research purposed to define and explore this phenomenon from the language of the documents formed in the municipal councils. To specify the research purpose, a general research question was designed to answer "What is the efficiency level of the city councils in setting the agenda". In almost all of the academic studies in the literature on city councils, it is underlined with thick lines that city councils are a product or a requirement of the governance principle. However, it is seen that the relationship of city councils with policy capacity from the point of view of public policy has not yet been framed in a research question. In other words, it is possible to state that the evaluations about how much city councils take place in the formation of the total policy capacity of a policy-making institution and how their effectiveness affects the policy capacity cannot be found sufficiently in the literature. Therefore, the main motivation that encourages a study of this content is the observation that there is a lack of research on the contribution and impact of city councils on the policy capacity of municipalities from a public policy perspective. The research is a qualitative study to examine the effect of city councils on the formation of local public policies. In the study, the 'case study' design was preferred. The general universe of the research is all the municipalities in Turkey where a city councils should be established within the scope of authority and responsibility. The research universe is limited and selected as the municipalities in Istanbul. A maximum variation sampling method was adopted in determining the research sample. While determining the research sample, types and characteristics were determined according to the status of municipalities and political parties governing the municipalities. In this context, Istanbul Metropolitan Municipality, Beykoz Municipality, Kadıköy Municipality, Avcılar Municipality, Başakşehir Municipality and Silivri Municipality formed the research sample. The sample is diverse as it includes both metropolitan municipality and metropolitan district municipality which are governed by the AK Party, the CHP and MHP. In addition, the diversity of the sample in the form of municipalities from European and Anatolian sides was also considered. Document analysis technique was used as a data collection method in the research. In this context, the reports listing the agenda items of the municipal councils of the municipalities included in the sample, the websites of both municipalities and city councils, social media accounts, budget decrees and annual reports of the municipalities were examined in answering the research questions. It has been evaluated that there is no need for separate

permission since the aforementioned documents are already available to the public and must be disclosed to the public by appropriate means. A working method has been adopted in which the city councils in the Turkish local government system can prepare policy proposals to be discussed and evaluated in the municipal council so that they can affect the municipal policies. However, it was concluded that this method was rarely implemented from the council agenda minutes of the municipalities within the sample of this study between the years 2019-2022. It is seen that the city councils carry out some social activities in the activity reports, websites and social media accounts evaluated within the scope of the document review. However, it is seen that the tendency to transform the know-how obtained during the execution of these activities into a policy alternative is extremely low. As a result, it has been concluded that city councils in Turkey operate like NGOs. Still, the role of these mechanisms as a bridge between various stakeholder groups, including NGOs, and local decision-making bodies, as well as policy consultancy and agenda-setting responsibilities are ignored.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Fahrettin GÜLLÜCE ve Ertuğrul Selçuk GÜLDÜLER, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Fahrettin GÜLLÜCE and Ertuğrul Selçuk GÜLDÜLER who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. | *The authors contributed equally to the study.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the authors.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazarlar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedirler. | *The authors declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*

AHP-TOPSIS YÖNTEMİNE DAYALI LOJİSTİK MERKEZ KURULUŞ YERİ SEÇİMİ: ÇUKUROVA BÖLGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

The Selection of Logistics Center Location Based on AHP-TOPSIS Method: A Study on Çukurova Region

Dr. Öğr. Üyesi Emre Kadir ÖZEKENCİ

Çağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İşletme Yönetimi
ekadirozekenci@cag.edu.tr
0000-0001-6669-0006

Makale Türü :Araştırma
Makale Gönderim Tarihi :30.03.2023
Makale Revizyon Tarihi :25.05.2023
Makale Kabul Tarihi :29.05.2023

*Bu çalışma 23-24 Eylül 2022 tarihinde düzenlenen "6. Ulaştırma ve Lojistik Ulusal Kongresinde" sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf/Citation: Özekenci, E.K.. (2023). AHP-TOPSIS yöntemine dayalı lojistik merkez kuruluş yeri seçimi: Çukurova bölgesi üzerine bir araştırma. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 70-84.

Doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1273882

Öz

Bu çalışmada, Çukurova bölgesinde lojistik merkezi olmaya en uygun yer veya yerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma kapsamında ele alınan aday şehirler Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) teknikleri arasında en çok tercih edilen *Analytic Hierarchy Process* (AHP) ve *Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution* (TOPSIS) yöntemlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Kriterlerin belirlenmesinde ilgili alan yazın taranmış, lojistik alanında uzman 4 kişinin görüşlerine başvurulmuştur. AHP yöntemi ile kriter ağırlıkları hesaplanmış ve alternatiflerin tercih sıralaması TOPSIS yöntemi ile yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, Adana alternatifinin Çukurova bölgesinde lojistik merkezi olmaya aday en uygun yer olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sıralamada Mersin ve Hatay aday şehirlerinin birbirine çok yakın değerler aldığı ancak Hatay şehrinin, Mersin'e kıyasla daha iyi değere sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, AHP, TOPSIS, Kuruluş Yeri Seçimi, Çukurova Bölgesi.

Abstract

The aim of this study is to determine the best locations to be a logistics center for the Çukurova region. The alternatives covered in this study were evaluated based on the Analytic Hierarchy Process (AHP) and Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution (TOPSIS) methods, which are the most preferred Multi-Criteria Decision Making (MCDM) techniques. In determining the criteria, the relevant literature was reviewed and the opinions of four experts in the logistics sector were consulted. The criterion weights were calculated by the AHP method and the preference ranking of the alternatives was made by the TOPSIS method. The results indicated that Adana is the most suitable location for a logistics center in the Çukurova region. Additionally, it was determined that Mersin and Hatay in the ranking were very close to each other, but Hatay had a higher value compared to Mersin.

Keywords: Logistics, AHP, TOPSIS, Location Selection, Çukurova Region.

GİRİŞ

Taşımacılık ve lojistik faaliyetleri günümüzde ülke ekonomilerini etkileyen en önemli parametrelerden biridir. Ulaşım maliyetlerinin ülke ekonomilerini doğrudan etkilemesi, ülkeleri ulaşım maliyetlerini düşürecek kombine taşımacılık stratejileri geliştirmeye yöneltmiştir (Tabak vd., 2019: 21). Son dönemde dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi gıda ve enerji fiyatlarında büyük dalgalanmalara yol açmıştır. Salgın sürecinde enerji fiyatları önemli ölçüde artmış ve buna bağlı olarak gıda enflasyonu meydana gelmiştir. Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) endeksine göre uluslararası gıda fiyatları 2007-2008 ve 2010-2011 küresel gıda krizlerinin seviyelerine çıkmıştır. Gıda enflasyonunu tetikleyen etkenlerin başında ise lojistik maliyetleri gelmektedir. Mayıs 2020’den bu yana, navlun fiyatlarının bir göstergesi olan Baltık Kuru Yük Endeksi (BDI) yaklaşık %400 artmıştır. Vos vd. (2022) ve Barua (2022), mazot maliyetinin, gıdanın üretilmesi, işlenmesi ve nakliyesini doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Dolayısıyla, akaryakıt fiyatlarındaki dalgalanmalar gıda ve lojistik sektörünü oldukça etkilemektedir. Bu doğrultuda, son yıllarda birçok endüstri kolu lojistik maliyetlerinden tasarruf etmek ve rekabette geriye düşmemek için lojistik merkez arayışına girmiştir.

Lojistik merkez kavramına literatürde, “lojistik köy”, “lojistik üs”, “ulaşım merkezi” gibi farklı isimlerde de rastlanılmaktadır (Ulutaş vd., 2020). Lojistik merkez, malların temin edilmesi, depolanması, nakliyesi, planlanması ve ihraç edilmesine ilişkin tüm faaliyetlerin belli noktadan gerçekleştirilmesi olarak ifade edilebilir (Budner ve Pawlicka, 2019: 370). Günümüzde, uluslararası ticaretin hız kazanması ve buna bağlı olarak lojistik hizmetlerinin çeşitliliği lojistik merkezlerine olan ilgiyi artırmıştır. Lojistik merkezin konumu, hizmet kalitesi ve ürünün maliyeti üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir (Tomić vd., 2014: 98). Dolayısıyla, ilgili merkezin nereye kurulması gerektiği sıkça tartışılan bir konu haline gelmiştir (Daganzo, 2005; Chen vd., 2007). Bu doğrultuda, kuruluş yeri problemini çözmeye yönelik çok sayıda yöntem geliştirilmiştir. Cinar ve Ahiska (2009)’a göre kuruluş yer seçimi niteliksel ve niceliksel birçok faktörü içermesi nedeniyle “Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV)” problemidir.

ÇKKV problemlerinin çözülmesinde AHP, MAUT, PROMETHEE, ELECTRE, CRITIC, VIKOR ve TOPSIS yöntemleri yaygın olarak kullanılmaktadır. AHP, ÇKKV problemlerinde tek başına kullanılabilirdiği gibi, farklı yöntemlere entegre edilerek de kullanılabilir. Bu gibi durumlarda AHP ile elde edilen ağırlıklar, farklı yöntemlerde girdi olarak kullanılmaktadır (Uludağ ve Doğan, 2016: 19). Alan yazın incelendiğinde, kuruluş yeri seçim probleminin çözülmesinde AHP-TOPSIS yönteminin başarıyla uygulandığı birçok çalışmaya rastlanılmaktadır. Örneğin, Wang ve Liu (2007); Li vd. (2011); Chen vd. (2014); Vasiljević vd. (2016); Elgün ve Aşıkoğlu (2016); Sirbiladze vd. (2019); Komchornrit (2021); Nong (2022) çalışmalarında, AHP-TOPSIS yöntemlerine dayalı olarak lojistik merkez kuruluş yeri problemini incelemiştir. Buna ilaveten, kuruluş yeri seçiminde AHP-TOPSIS bütünleşik yöntemin başarıyla uygulandığı birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (Ağaç vd., 2015; Uslu vd., 2017; Jozaghi vd., 2018; Konstantinos vd., 2019).

Türkiye son yıllarda lojistik sektöründeki gelişimini hızlandırmış ve hem kamu hem de özel sektör kuruluşları ile lojistik ve ulaştırma alanında çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (Tabak vd., 2019: 21). Türkiye’nin jeopolitik yapı ve iklim özelliklerinin uygunluğu nedeni ile lojistik alanında yüksek potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Örneğin, Çukurova

bölgesi üretim kapasitesi ve geniş hinterlandının yanı sıra yurt içi ve yurt dışına olan çok-modlu bağlantı kolaylığının sağladığı avantajlarla yalnız Türkiye'nin değil aynı zamanda Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'in en önemli ulaştırma ve lojistik merkezi konumundadır. Ayrıca, Çukurova bölgesinin zengin tarım arazilerine sahip olması ve tarım ihracatında kilit rol oynaması bölgenin kalkınmasında stratejik öneme sahiptir. Başka bir ifadeyle, lojistik merkezinin doğru şekilde seçilmesi, tarımsal ürünlerin güvenliğinin sağlanması ve sosyal kalkınma açısından da önem arz etmektedir (Ma, 2021: 1). Bu noktadan hareketle, bu çalışmada, Çukurova bölgesi için lojistik merkezi olmaya aday en uygun yer veya yerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, Çukurova Bölgesinde bulunan 3 aday şehir (Adana, Mersin ve Hatay) AHP-TOPSIS yöntemlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde, lojistik sektörünün önemi vurgulanmıştır. İkinci bölümde, konuyla ilgili geçmiş alan yazınına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmada kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, uygulama sonuçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Son bölümde ise, araştırma sonuçlarına dair genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Regmi ve Hanaoka (2013) çalışmasında Laos'taki lojistik merkezlerin konumunu AHP-GM yöntemleri ile değerlendirmiştir. Bu çalışmada, maliyet, zaman, çevresel etki, bölgesel ekonomik gelişme ve ulaşım bağlantısı kriterleri kullanılmıştır. Bulgular, bölgesel ekonomik gelişmenin en önemli kriter olduğunu ortaya koymuştur.

Stević vd. (2015) çalışmasında Bosna Hersek bölgesinde lojistik merkezi olmaya aday 3 alternatifi 6 kriter çerçevesinde incelemiştir. Yer seçimi problemi AHP yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, arazi maliyetinin en önemli kriter olduğunu ve Doboş bölgesinin lojistik merkezi olmaya aday en uygun yer olduğunu göstermiştir.

Atalay vd. (2017) çalışmasında lojistik merkezi yer seçiminde etkili olan kriterleri AHP yöntemiyle incelemiştir. Bu çalışmada, ekonomik, çevresel ve sosyal kriterleri çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Araştırma sonuçları, yer seçiminin belirlenmesinde ekonomik kriterlerin önemli rol oynadığını göstermiştir.

Zaralı vd. (2018) AHP-VIKOR bütünleşik yaklaşımıyla Kayseri ili için lojistik merkez yer seçimi problemini ele almıştır. Lojistik merkez yer seçimi alan, genişleme alanı, altyapı olanakları, kente, limana ve demiryoluna yakınlık, endüstri ve ticaret merkezlerine yakınlık ve arazi maliyetleri olmak üzere sekiz kriter dahilinde gerçekleştirilmiştir. Bulgular, genişleme alanının en önemli kriter olduğunu ve Kayseri ili için lojistik merkez olmaya aday en uygun yerin Boğazköprü konumu olduğunu ortaya koymuştur.

Erdal ve Aydoğmuş (2019) çalışmasında AHP yöntemi ile lojistik merkezin kurulacağı uygun yerin belirlenmesini amaçlamıştır. Literatür taraması sonucu yer seçimine etki eden 4 kriter tespit edilmiştir. Bu kriterler şu şekildedir; maliyet, arazi, konum ve sosyo-ekonomik faktörler. Araştırma sonuçları, konumun en önemli kriter olduğunu ve Tuzla bölgesinin lojistik merkez olmaya aday en uygun yer olduğu göstermiştir.

Tümenbatur (2021) Bakü-Tiflis-Kars demir yolu hattı ile yük taşımacılığında Türkiye üzerinden Avrupa'ya hangi demir yolu hattı ile taşımının gerçekleştirilmesinin değerlendirilmesi ve hat üzerinde oluşturulacak bir lojistik merkezin belirlenmesi amaçlanmıştır. Literatür taraması ve uzman görüşü sonucu belirlenen maliyet, süre, çevre, yük potansiyeli ve risk kriterleri incelenmiştir. Kriterler arasında maliyet faktörü en önemli kriter olarak ön plana çıkarken, yükün Mersin üzerinden taşınmasının en uygun yol olduğu saptanmıştır.

Güleryüz ve Coşmuş (2022) çalışmasında AHP ve TOPSIS yöntemleri kullanılarak plan aşamasında olan Çandarlı (İzmir), Filyos (Zonguldak) ve İyidere (Rize) lojistik köylerinin karşılaştırmıştır. Değerlendirmede kullanılan ana kriterler şu şekildedir; nitelikli işgücü, ulaşım altyapısı, ekonomik ve kalkınma. Bulgular, ulaşım altyapısının en önemli kriter olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Filyos bölgesinin diğer alternatiflere kıyasla lojistik merkez olmaya aday en uygun yer olduğu belirlenmiştir.

Geçmiş alan yazın incelendiğinde, lojistik merkezi kuruluş yeri probleminde AHP-TOPSIS yönteminin başarıyla uygulandığı birçok çalışma mevcuttur. Söz konusu çalışmalar çeşitli kriterler ve ÇKKV yöntemleri çerçevesinde birçok sektör için uygulanmıştır. Ancak, AHP-TOPSIS bütünlük yöntem ile Çukurova bölgesi için lojistik merkez olmaya aday şehirlerin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

2. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

2.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Çukurova bölgesi için lojistik merkezi olmaya aday en uygun yer veya yerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma kapsamında ele alınan alternatifler 9 kritere göre değerlendirilmiştir. AHP yöntemi ile kriter ağırlıkları hesaplanmış ve alternatiflerin tercih sıralaması TOPSIS yöntemi ile yapılmıştır. Bu çalışmaya ilişkin kriterler geçmiş alan yazın ve uzman görüşleri çerçevesinde belirlenmiştir. Analizlerin uygulanmasında "Microsoft Excel 2016" ve "Super Decision 2.10" paket programlarından yararlanılmıştır.

2.2. AHP

Prof. Thomas L. Saaty Analitik hiyerarşi sürecini 1971-1975 yılları arasında Wharton School'da (Pensilvanya Üniversitesi) yapmış olduğu çalışmalar sonucu geliştirmiştir. Saaty (1987)'e göre AHP genel bir ölçüm teorisidir. AHP literatüre kazandırıldığından bu yana karar vericiler ve araştırmacılar için önemli bir araç olmuştur. AHP özellikle son 20 yılda geniş uygulanabilirliği ve kullanım kolaylığı nedeniyle en yaygın kullanılan ÇKKV yöntemleri arasındadır (Vaidya ve Kumar, 2006; Ho, 2008). AHP gerek kriter ağırlıklarının belirlenmesinde gerek ise alternatiflerin sıralanmasında kullanılan bir yöntemdir. Ancak, AHP alan yazında daha çok kriter ağırlıklarının hesaplanmasında tercih edilen güvenilir bir yöntem olarak ön plana çıkmaktadır. AHP yönteminde kriter ağırlıklarının elde edilmesinde üç temel aşama kullanılmaktadır. İlk aşamada, ikili karşılaştırma matrisi oluşturulur ve dokuzlu ölçek aracılığıyla kriterlerin ve alt kriterlerin kendi aralarındaki önem dereceleri tespit edilir. İkinci aşamada, karar matrisindeki ilgili değerler matematiksel işlemlere tabi tutularak standartlaştırılır. Son aşamada ise elde edilen sonuçların tutarlı olup olmadığı

belirlenir (Ecer, 2020: 74-79). Ayrıca, Ishizaka ve Labib (2011) ÇKKV probleminin AHP yöntemiyle çözümlenmesinde öge sayısının 7 ± 2 (5 ile 9 kriter arası) olmasını belirtmiştir. Saaty (1987) tarafından oluşturulan dokuzlu ölçek kullanılarak ana ve alt kriterler kendi aralarında karşılaştırılır. Göreceği önem dereceleri Tablo 2’de gösterilmektedir. AHP yöntemine ilişkin adımlar ise şu şekildedir (Saaty, 1987; Ecer, 2020);

1. Adım: İlk olarak, karar problemine ilişkin üç aşamalı analitik hiyerarşi modeli oluşturulur. Bu yapının en üstünde genel amaç, sonraki bölümde kriterler ve en son bölümde ise alternatifler yer alır.

2. Adım: Daha sonra, Tablo 1’de sunulan tercih ölçeği kullanılarak kriterler kendi aralarında karşılaştırılır. İkili karşılaştırma matrislerinin her sütunu önce toplanır, sütunun her değeri bu toplam değerine bölünerek normalize edilir. Daha sonra, satırlar dikkate alınarak her satırın aritmetik ortalaması hesaplanır. Hesaplanan her bir ortalama ait olduğu satırdaki kriterin önem ağırlığını verir.

3. Adım: Kriterlerin özvektör değerleri hesaplanır. İkili karşılaştırma matrisinin sütunları ile kriter önem ağırlıkları çarpılarak toplanır ve böylece ağırlıklı toplam vektör elde edilir. Ardından, bu vektörün elamanları kendisine karşılık gelen kriter önem ağırlığına bölünür. Son olarak, bu değerlerin aritmetik ortalaması hesaplandığında λ_{max} bulunur.

4. Adım: Son olarak ise tutarlılık oranı (TO) Eşitlik (1), (2) ve Rassallık tablosu ile hesaplanır. İkili karşılaştırma matrisinin tutarlı sayılabilmesi için TO’nın 0.10’dan küçük olması gerekmektedir.

$$TG \text{ (Tutarlılık göstergesi)} = \lambda_{max} - n / n - 1 \quad (1)$$

$$TO = TG / RG \quad (2)$$

Tablo 1. Rassallık Göstergeleri

n^*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Değer	0.0	0.0	0.58	0.90	1.12	1.24	1.32	1.41	1.45	1.49	1.51	1.48	1.56	1.57	1.59

Tablo 2. Tercih Ölçeği

Değer	Tanım	Açıklama
1	Eşit önemli	İki kriterin eşit tercih durumu
3	Çok az önemli	Bir kriterin diğerine göre biraz daha önemli olması
5	Kuvvetli derecede önemli	Bir kriterin diğerine göre daha fazla önemli olması
7	Çok kuvvetli derecede önemli	Bir kriterin diğerine göre çok fazla önemli olması
9	Aşırı önemli	Bir kriterin diğerine göre çok çok önemli olması
2,4,6,8	Ara değerler	1-3, 3-5, 5-7, 7-9 arası değerlendirmeler

2.3. TOPSIS

TOPSIS uzlaşık çözüm kavramlarına dayalı olarak en iyi alternatifi belirlemek için Hwang ve Yoon (1981) tarafından önerilmiştir. Uzlaşık çözüm, ideal çözümden en yakın Öklid mesafesine ve negatif ideal çözüme en uzak Öklid

mesafesine sahip çözümü seçmek olarak kabul edilir (Tzeng ve Huang, 2011: 69). Pozitif ideal çözüm fayda kriterinin maksimize edilerek maliyet kriterinin minimize edilmesini hedeflerken, negatif ideal çözüm ise maliyet kriterinin maksimize edilerek fayda kriterinin minimize edilmesini amaçlar. Daha açık bir ifadeyle, kriterlerden elde edilen en iyi değerler pozitif ideal çözümü, kriterlerden elde edilen en kötü değerler ise negatif ideal çözümü oluşturur. TOPSIS sınırlı sayıda kriter arasından en iyi alternatifi seçmeye yardımcı olur. Anlaşılması ve uygulanması son derece açık ve kolay olan TOPSIS yöntemine olan ilgi küresel boyutta artış göstermektedir (Behzadian vd., 2012; Iqbal vd., 2021). TOPSIS yöntemi 6 adımdan oluşan bir çözüm sürecini içermektedir ve söz konusu adımlar aşağıda sunulmuştur (Opricovic ve Tzeng, 2004; Jahanshahloo vd., 2006; Wang ve Elhag, 2006; Changwu, 2014; Farias Aires ve Ferreira, 2019; Ecer, 2020).

1. Adım: Karar Matrisinin Oluşturulması

Yöntemin ilk aşamasında başlangıç karar matrisi oluşturulur. Karar matrisinin satırlarında alternatifler, sütunlarında ise değerlendirme kriterleri yer almaktadır. Eşitlik (3)'de m alternatif ve n kriterden oluşan bir karar matrisi gösterilmiştir.

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix} \quad (3)$$

2. Adım: Standartlaştırılmış Karar Matrisinin Oluşturulması

Eşitlik (4) aracılığıyla standartlaştırılmış karar matrisi oluşturulur. Formüldeki r değeri kriter sayısını, m değeri ise alternatif sayısını ifade etmektedir.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}} \quad (4)$$

Standartlaştırılmış karar matrisindeki tüm elemanlara ait değerlerin kareleri toplamının karekökü alınarak normalizasyon işlemi gerçekleştirilir.

3. Adım: Ağırlıklı Karar Matrisinin Oluşturulması

Ağırlıklandırılmış karar matrisinin oluşturulabilmesi için öncelikle kriter ağırlıkları hesaplanmalıdır. Kriter önem dereceleri eşit kabul edilebileceği gibi çeşitli ağırlıklandırma yöntemleri aracılığıyla da hesaplama yapılabilir. Kriter ağırlıkları toplamı 1'e eşit olmalıdır.

$$\sum_{j=1}^n w_j = 1 \quad (5)$$

4. Adım: Pozitif İdeal (A^+) ve Negatif İdeal (A^-) Değerlerinin Belirlenmesi

Eşitlik (6) ve (7)'te gösterildiği üzere, ağırlıklandırılmış karar matrisinin (V) her sütunundaki en büyük değer pozitif ideal (A^+) iken, en küçük değer negatif ideal (A^-) değeridir.

$$A^+ = \{ (\max v_{ij} \mid j \in J), (\min v_{ij} \mid j \in J) \} \text{ (maksimum değerler)} \quad (6)$$

$$A^- = \{ (\min v_{ij} \mid j \in J), (\max v_{ij} \mid j \in J) \} \text{ (minimum değerler)} \quad (7)$$

5. Adım: Mesafe Ölçülerinin Bulunması

Mesafe ölçütlerinin hesaplanması ile elde edilen uzaklıklara pozitif ideal uzaklık (S_i^+) ve negatif ideal uzaklık (S_i^-) adı verilir. Maksimum ve minimum ideal noktaya olan uzaklık Eşitlik (8) ve (9) yardımıyla hesaplanır.

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_i^+)^2} \quad (8)$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_i^-)^2} \quad (9)$$

6. Adım: Görelî Yakınlığın Hesaplanması ve Alternatiflerin Sıralanması

Son aşamada ise alternatiflerin ideal çözüme görelî yakınlık değeri Eşitlik (10) yardımıyla tespit edilir.

$$C_i^+ = \frac{S_i^-}{S_i^+ + S_i^-}; 0 \leq C_i^+ \leq 1 \quad (10)$$

Hesaplamalar sonucu en yüksek C_i^+ değerine sahip olan alternatif en iyi seçim olarak kabul edilir.

3. UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde uygulama sonuçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak, kriter ağırlıkları AHP yöntemi ile hesaplanmış ve daha sonra alternatifler TOPSIS yöntemine göre sıralanmıştır.

3.1. Kriterlerin Belirlenmesi ve Ağırlıklarının Hesaplanması

Seçim kriterlerinin belirlenmesinde ilgili alan yazın taranmış ve lojistik sektöründe uzun yıllardır görev alan 4 uzmanın görüşleri alınmıştır. Bu çalışmada ele alınan kriterler literatürde en yaygın kullanılan kriterler olarak ön plana çıkmaktadır (Chen ve Qu, 2006; Yu vd., 2009; Kayıkcı, 2010; Elgün ve Elitaş, 2011; Erkayman vd., 2011; Regmi ve Hanaoka, 2013; Żak ve Węgliński, 2014; Peker vd., 2016; Uyanık vd., 2020). Kuruluş yeri seçimine; yatırım maliyeti (K1), işgücüne erişim (K2), güvenlik (K3), çevreye etki (K4), doğal kaynaklar (K5) ve ulaşım ağlarına yakınlık (K6, K7, K8, K9) kriterleri çerçevesinde karar verilecektir. Tablo 3'te seçim kriterlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 3. Seçim Kriterleri

Kriter	Gösterim	Amaç	Açıklama	Ağırlık
Yatırım Maliyeti	K1	Min	Arazi ve yapı maliyeti	0,1516
İşgücüne Erişim	K2	Maks	İş gücü pazarına yakınlık	0,0281
Güvenlik	K3	Maks	Emniyet düzeyi	0,0981
Çevreye Etki	K4	Min	Gürültü, emisyon, vb. etkiler	0,0485
Doğal Kaynaklar	K5	Maks	Elektrik, su, telekomünikasyon, vb. altyapı imkanları	0,1516
Denizyolu Yakınlık	K6	Maks	Denizyoluna ulaşılabilir olması	0,1304
Demiryolu Yakınlık	K7	Maks	Demiryoluna ulaşılabilir olması	0,1304
Havayolu Yakınlık	K8	Maks	Havayoluna ulaşılabilir olması	0,1304
Karayolu Yakınlık	K9	Maks	Karayoluna ulaşılabilir olması	0,1304

Tablo 3'te görüleceği üzere, bu çalışmada 7'si fayda ve 2'si maliyet temelli olmak üzere toplam 9 kriter incelenmiştir. Arazi ve yapı maliyetinin minimum seviyede olması tercih edildiğinden "yatırım maliyeti" minimum olarak hedeflenmiştir. İnşaat ve nakliye operasyonundan kaynaklı faaliyetlerin "çevreye" olan etkisi minimum düzeyde hedeflenmiş ve böylece çevre dostu bir tesis planlanmıştır. Ayrıca, söz konusu merkezin iş gücü ve lojistik ağlarına erişimi maksimum düzeyde istenmektedir. Daha açık bir ifadeyle, lojistik merkezin iş gücü pazarına ve geçiş güzergahlarına ulaşılabilir noktada olması istenmektedir. Ek olarak, merkezin elektrik, su, telekomünikasyon gibi alt yapı tesislerinin bulunduğu, suç oranı düşük ve trafik kazalarının çok görülmediği bir bölgeye kurulması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, "güvenlik", "doğal kaynaklar" ve "lojistik ağlarına yakınlık (denizyolu, demiryolu, havayolu, karayolu)" kriterleri maksimum olarak hedeflenmiştir.

Kriter ağırlıklarının hesaplanmasında AHP yöntemi kullanılmıştır. AHP yönteminin uygulanmasında "Super Decision 2.10" paket programından yararlanılmıştır. İlk olarak, Super Decision programında amaç, kriterler ve alt kriterlere ilişkin hiyerarşik yapı oluşturulmuştur. Daha sonra ikili karşılaştırma matrisleri oluşturulmuş ve ilgili sektörde faaliyet gösteren uzman görüşleri işlenmiştir. Bu matrislerin oluşturulmasında Saaty (2008) tarafından geliştirilen tercih ölçeği (1/9) kullanılmıştır.

Karar matrislerinin oluşturulmasından sonra yargıların ne derece tutarlı olduğunun saptanması önem arz etmektedir. Tam ve Tummala (2001) karşılaştırma matrislerinin tutarlı olabilmesi için uzman görüşlerinin geometrik ortalamasının alınmasını önermiştir. Bu doğrultuda, uzman kişilere dair yargıların geometrik ortalaması alınmış ve TO hesaplanmıştır. Bu çalışmada TO= 0,0235 olarak saptanmıştır. Saaty (2008)'e göre karar matrisinin tutarlı olabilmesi için hesaplanan değer 0,1'in altında olması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu araştırma kapsamında oluşturulan karar matrisinin tutarlı olduğu tespit edilmiştir.

3.2. TOPSIS Yöntemi ile Problemin Çözümü

1. Adım: TOPSIS yönteminde ilk olarak karar matrisinin oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışmada 3 karar noktası (merkezler) ve 9 değerlendirme kriteri bulunmaktadır. Dolayısıyla, TOPSIS yöntemi için (3x9) boyutlu karar

matrisi oluşturulmuştur. Tablo 4'te lojistik sektöründe uzmanlaşmış 4 kişinin 9 kritere göre değerlendirmeleri ile önceden tespit edilmiş olan kriter ağırlıkları verilmiştir.

Tablo 4. Karar Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9
W_j	0,1516	0,0281	0,0981	0,0485	0,1516	0,1304	0,1304	0,1304	0,1304
A1	5	4,25	5	4	5	4,75	4,5	4,75	4,75
A2	5	4	5	3,5	5	5	3,75	4,25	5
A3	5	4	4,75	3,25	5	5	4	4	5

2. Adım: Karar matrisindeki kriterlere ilişkin her bir değerın karelerinin toplamının kareköküne bölünmesiyle elde edilmiş olan standartlaştırılmış karar matrisi Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Standartlaştırılmış Karar Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9
A1	0,5774	0,6007	0,5870	0,6421	0,5774	0,5576	0,6344	0,6312	0,5576
A2	0,5774	0,5653	0,5870	0,5618	0,5774	0,5870	0,5287	0,5648	0,5870
A3	0,5774	0,5653	0,5576	0,5217	0,5774	0,5870	0,5639	0,5316	0,5870

3. Adım: Ağırlıklı karar matrisinin elde edilebilmesi için Tablo 5'teki standartlaştırılmış karar matrisi ile ilgili kriterlere ilişkin AHP yönteminde bulunan ağırlıklar çarpılarak Tablo 6'te sunulan ağırlıklı karar matrisi oluşturulmuştur.

Tablo 6. Ağırlıklandırılmış Karar Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9
A1	0,0866	0,0120	0,0528	0,0257	0,0866	0,0725	0,0825	0,0821	0,0725
A2	0,0866	0,0113	0,0528	0,0225	0,0866	0,0763	0,0687	0,0734	0,0763
A3	0,0866	0,0113	0,0502	0,0209	0,0866	0,0763	0,0733	0,0691	0,0763

4. Adım: Ağırlıklandırılmış karar matrisinin oluşturulmasından sonra kriterlerin fayda temelli mi yoksa maliyet temelli mi olduğunu gözlemlemek için pozitif ideal (A^+) ve negatif ideal (A^-) değerleri çözümlenmiştir. A^+ için oluşturulan ağırlıklandırılmış karar matrisinin sütunundaki en yüksek değer, A^- için en düşük değerler seçilmiştir. Sonuç olarak, A^+ ve A^- ilişkin çözüm kümeleri Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Pozitif İdeal (A^+) ve Negatif İdeal (A^-) Çözüm Kümeleri

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9
A^+	0,0866	0,0120	0,0528	0,0209	0,0866	0,0763	0,0825	0,0821	0,0763
A^-	0,0866	0,0113	0,0502	0,0257	0,0866	0,0725	0,0687	0,0691	0,0725

5. Adım: Ağırlıklandırılmış karar matrisindeki her kritere ait değerlerden pozitif ideal ve negatif ideal değerler çıkarılarak Tablo 8'deki pozitif ideal uzaklık ve negatif ideal uzaklık değerleri bulunmuştur.

Tablo 8. Pozitif ve Negatif İdeal Uzaklıklar

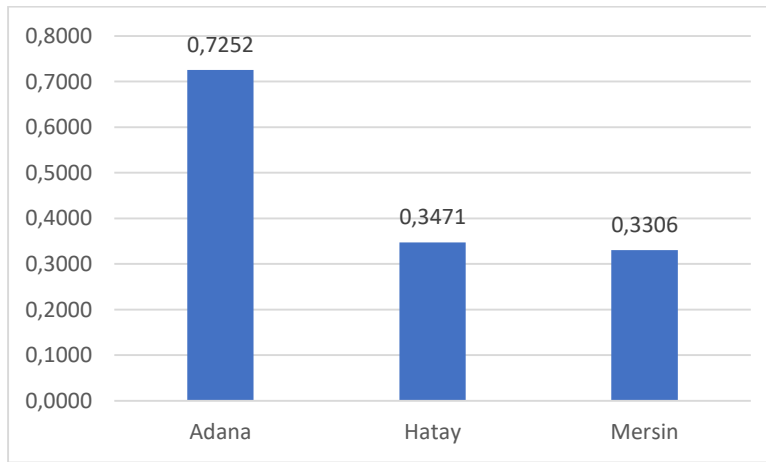
	S_i^+	S_i^-
A1	0,0072	0,0191
A2	0,0163	0,0081
A3	0,0161	0,0086

6. Adım: Göreli yakınlığın hesaplanması ve sıralanmasında ise; her bir alternatif değeri için negatif ideal çözüm değerini, kendi değeri ve aynı alternatife pozitif ideal çözüm değerinin toplamına bölünmesiyle bulunmuştur. Tablo 9'da TOPSIS yöntemi kullanılarak elde edilmiş alternatif sıralamalarına yer verilmiştir.

Tablo 9. İdeal Çözüme Göreli Yakınlık ve Tercih Sıralamaları

	C_i	Sıra
A1	0,7252	1
A2	0,3306	3
A3	0,3471	2

Tablo 9'da bu çalışma kapsamında değerlendirilen 3 alternatifin en iyiden en kötüye doğru sıralaması gösterilmiştir (Adana>Hatay>Mersin). Elde edilen sonuçlara göre, Adana alternatifi %72,52 performans değeri ile birinci sırada yer almaktadır. Alternatiflere ilişkin nihai sıralama Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Sıralama Grafiği

SONUÇ

Lojistik merkezler giderek daha karmaşık hale gelen tedarik zinciri ve lojistik faaliyetlerinin yönetilmesinde kilit rol üstlenmektedir. Söz konusu merkezlerin lojistik ve sanayi açıdan gelişmiş bölgelere kurulması kaynakların verimli dağılımına ve maliyet/zaman optimizasyonuna yardımcı olmaktadır. Ancak, lojistik merkezinin nereye konumlandırılacağı çözülmesi gereken büyük bir problemdir. Kuruluş yeri seçiminde ezbere dayalı tek bir strateji uygulanamamaktadır. Daha açık bir ifadeyle, her bölgenin kendine özgü yapı ve farklılıkları bulunmaktadır. Dolayısıyla, kuruluş yeri seçiminde statik yaklaşımdan ziyade dinamik bir bakış açısıyla tüm değişkenler göz önünde bulundurularak

çözüm önerisi sunulmalıdır. Bu çalışmada tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi ve ihracatında büyük pay sahibi olan Çukurova bölgesi için lojistik merkez yer seçimi problemi incelenmiştir.

Lojistik merkez olmaya aday şehirlerin değerlendirilmesinde ÇKKV teknikleri arasında en sık tercih edilen AHP-TOPSIS bütünleşik yöntemi uygulanmıştır. İlk olarak, kriter ağırlıkları AHP yöntemiyle hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, yatırım maliyeti ve doğal kaynaklar en önemli kriterler olarak belirlenirken, işgücüne erişim en önemsiz kriter olarak tespit edilmiştir. Karar vericilere göre yatırım maliyeti ve altyapı imkanları lojistik merkezin kuruluş sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu bulgular, literatürdeki diğer çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Stević vd., 2015; Atalay vd., 2017; Tümenbatur, 2021; Güteryüz ve Coşmuş, 2022). Kriter ağırlıkları belirlendikten sonra, alternatiflerin sıralanması TOPSIS yöntemi ile yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, Adana alternatifinin Çukurova bölgesinde lojistik merkezi olmaya aday en iyi değere (0,73) sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sıralamada Mersin ve Hatay şehirlerinin birbirine çok yakın değerler aldığı ancak Hatay şehrinin (0,35) Mersin'e (0,33) kıyasla daha iyi değere sahip olduğu saptanmıştır.

Çukurova bölgesi verimli toprak ve uygun iklim koşullarıyla ülkemizin tarımsal üretimi ve ihracatında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, söz konusu bölgedeki elverişli su kaynakları ve toprak yapısı sebebiyle tarımsal üretim miktarı ve ürün çeşitliliği oldukça fazladır. Buna ilaveten, Çukurova bölgesinin sahip olduğu stratejik konum daha açık bir ifadeyle, Ortadoğu, Körfez ve Afrika pazarlarına olan yakınlığı ülke ihracatı ve lojistiği açısından büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma sonucunda elde edilen bulguların lojistik sektöründe faaliyet gösteren karar vericilere bir bakış açısı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın gelecekte kamu-özel sektör iş birliğiyle yapılması planlanan merkezlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer yandan, bu çalışmanın sadece Çukurova bölgesi kapsamında yapılması çalışmanın bir kısıtıdır. Gelecekte yapılması planlanan çalışmalar farklı bölgeler dahilinde genişletilebilir. Ayrıca, farklı ÇKKV teknikleri kullanılarak yeni çalışmalar alan yazınına kazandırılabilir. Özellikle son yıllarda sıklıkla tercih edilen Bulanık AHP ve Bulanık TOPSIS çerçevesinde farklı sektör ve kriterler dahilinde çalışmalar genişletebilir.

KAYNAKÇA

- Ağaç, G., Baki, B., Peker, İ. ve Ar, İ. M. (2015). Çok kriterli karar verme tekniklerini kullanarak serbest bölge yer seçimi: Doğu Anadolu Bölgesi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 79-113.
- Atalay, A. G. Ö., Karakaş, A. ve Akça, A. G. M. (2017). Türkiye'de Lojistik Merkezi Yeri Seçiminde Kriterlerin Ahp ile Ağırlıklandırılması: Kars İli Üzerine Bir Analiz. *Ataturk University Journal Of Economics & Administrative Sciences*, 31(3), 109-122.
- Barua, A. (2022, 31 May). Sizzling food prices are leading to global heartburn [Deloitte, blog yazısı]. <https://www2.deloitte.com/xe/en/insights/economy/global-food-prices-inflation.html>
- Behzadian, M., Otaghsara, S. K., Yazdani, M. ve Ignatius, J. (2012). A state-of-the-art survey of TOPSIS applications. *Expert Systems with applications*, 39(17), 13051-13069.
- Budner, W. W. ve Pawlicka, K. (2019). Logistics centre–location and its significance for the city. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences Epsbs*, 71, 369-380.
- Changwu, H. (2014). Application of the TOPSIS method and gray correlation model in the competitiveness evaluation of basketball teams. *Comput. Model. New Technol*, 18(12C), 833-837.

- Chen, C. L., Yuan, T. W. ve Lee, W. C. (2007). Multi-criteria fuzzy optimization for locating warehouses and distribution centers in a supply chain network. *Journal of the Chinese Institute of Chemical Engineers*, 38(5-6), 393-407.
- Chen, K. H., Liao, C. N. ve Wu, L. C. (2014). A selection model to logistic centers based on TOPSIS and MCGP methods: the case of airline industry. *Journal of Applied Mathematics*, 2014. 1-10.
- Chen, Y. ve Qu, L. (2006). Evaluating the selection of logistics centre location using fuzzy MCDM model based on entropy weight. In *2006 6th World Congress on Intelligent Control and Automation* (ss. 7128-7132). IEEE.
- Cinar, N. ve Ahiska, S. S. (2009). A decision support model for bank branch location selection. *International Journal of Mechanical, Industrial Science and Engineering*, 3(12), 26-31.
- Daganzo, C. (2005). *Logistics systems analysis*. Heidelberg: Springer Science & Business Media.
- Ecer, F. (2020). *Çok kriterli karar verme geçmişten günümüze kapsamlı bir yaklaşım*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Elgün, M. N. ve Elitaş, C. (2011). Yerel, ulusal ve uluslararası taşıma ve ticaret açısından lojistik köy merkezlerinin seçiminde bir model önerisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 630-645.
- Elgün, M. N. ve Aşıkoğlu, N.O. (2016). Lojistik köy kuruluş yeri seçiminde TOPSIS yöntemiyle merkezlerin değerlendirilmesi. *AKÜ İİBF Dergisi*, 18(1), 161-170.
- Erdal, H. ve Aydoğmuş, H. Y. (2019). Analitik hiyerarşi süreci ile lojistik merkezi yeri seçimi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 129-136.
- Erkayman, B., Gundogar, E., Akkaya, G. ve Ipek, M. (2011). A fuzzy TOPSIS approach for logistics center location selection. *Journal of Business Case Studies (JBSCS)*, 7(3), 49-54.
- Farias Aires, R. F. ve Ferreira, L. (2019). A new approach to avoid rank reversal cases in the TOPSIS method. *Computers & Industrial Engineering*, 132, 84-97.
- Güleryüz, S. ve Coşmuş, Ş. (2022). Lojistik köy seçimi için AHP-TOPSIS temelli bir karar verme yaklaşımı. *Journal of Transportation and Logistics*, 7(2), 321-340.
- Ho, W. (2008). Integrated analytic hierarchy process and its applications—A literature review. *European Journal of operational research*, 186(1), 211-228.
- Hwang, C.L. ve Yoon, K. (1981). Methods for multiple attribute decision making. *Lecture Notes in Economics and Mathematical Systems*, 58–191. doi: 10.1007/978-3-642-48318-9_3.
- Iqbal, M., Ma, J., Ahmad, N., Ullah, Z. ve Ahmed, R. I. (2021). Uptake and adoption of sustainable energy technologies: Prioritizing strategies to overcome barriers in the construction industry by using an integrated AHP-TOPSIS approach. *Advanced Sustainable Systems*, 5(7), 2100026.
- Ishizaka, A. ve Labib, A. (2011). Review of the main developments in the analytic hierarchy process. *Expert Systems with Applications*, 38(11), 14336-14345.
- Jahanshahloo, G. R., Lotfi, F. H. ve Izadikhah, M. (2006). Extension of the TOPSIS method for decision-making problems with fuzzy data. *Applied Mathematics and Computation*, 181(2), 1544-1551.
- Jozaghi, A., Alizadeh, B., Hatami, M., Flood, I., Khorrami, M., Khodaei, N. ve Ghasemi Tousi, E. (2018). A comparative study of the AHP and TOPSIS techniques for dam site selection using GIS: A case study of Sistan and Baluchestan Province, Iran. *Geosciences*, 8(12), 494.
- Kayikci, Y. (2010). A conceptual model for intermodal freight logistics centre location decisions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(3), 6297-6311.
- Komchornrit, K. (2021). Location selection of logistics center: A case study of greater mekong subregion economic corridors in Northeastern Thailand. *ABAC Journal*, 41(2), 137-155.
- Konstantinos, I., Georgios, T. ve Garyfalos, A. (2019). A Decision Support System methodology for selecting wind farm installation locations using AHP and TOPSIS: Case study in Eastern Macedonia and Thrace region, Greece. *Energy Policy*, 132, 232-246.
- Li, Y., Liu, X. ve Chen, Y. (2011). Selection of logistics center location using Axiomatic Fuzzy Set and TOPSIS methodology in logistics management. *Expert Systems with Applications*, 38(6), 7901-7908.

- Ma, L. (2021). Research on location selection of agricultural products logistics distribution center based on two-stage combination optimization algorithm. *Journal of Physics: Conference Series*, 1881(4), 1-6. doi:10.1088/1742-6596/1881/4/042085
- Nong, T. N. M. (2022). A hybrid model for distribution center location selection. *The Asian Journal of Shipping and Logistics*, 38(1), 40-49.
- Opricovic, S. ve Tzeng, G. H. (2004). Compromise solution by MCDM methods: A comparative analysis of VIKOR and TOPSIS. *European Journal of Operational Research*, 156(2), 445-455.
- Peker, I., Baki, B., Tanyas, M. ve Ar, I. M. (2016). Logistics center site selection by ANP/BOCR analysis: A case study of Turkey. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 30(4), 2383-2396.
- Regmi, M. B. ve Hanaoka, S. (2013). Location analysis of logistics centres in Laos. *International Journal of Logistics Research and Applications*, 16(3), 227-242.
- Saaty, R. W. (1987). The analytic hierarchy process—what it is and how it is used. *Mathematical Modelling*, 9(3-5), 161-176.
- Saaty, T. L. (2008). Decision making with the analytic hierarchy process. *International Journal of Services Sciences*, 1(1), 83-98.
- Sirbiladze, G., Khutsishvili, I., Sikharulidze, A. ve Ghvaberidze, B. (2019). Hesitant Fuzzy TOPSIS based facility location selection problem. *Bulletin of TICMI*, 23(2), 131-141.
- Stević, Ž., Vesković, S., Vasiljević, M. ve Tepić, G. (2015, May). The selection of the logistics center location using AHP method. *2nd Logistics International Conference içinde* (ss. 86-91). Belgrade, Serbia.
- Tabak, Ç., Yıldız, K. ve Yerlikaya, M. (2019). Logistic location selection with Critic-Ahp and Vikor integrated approach. *Data Science and Applications*, 2(1). 21-25.
- Tam, M. C. ve Tummala, V. R. (2001). An application of the AHP in vendor selection of a telecommunications system. *Omega*, 29(2), 171-182.
- Tomić, V., Marinković, D. ve Marković, D. (2014). The selection of logistic centers location using multi-criteria comparison: case study of the Balkan Peninsula. *Acta Polytechnica Hungarica*, 11(10), 97-113.
- Tümenbatur, A. (2021). Orta koridor üzerindeki demir ipekyolu güzergâhı ve lojistik merkez yer seçimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(3), 102-110.
- Tzeng, G. H. ve Huang, J. J. (2011). *Multiple attribute decision making: methods and applications*. New York: CRC press.
- Uludağ, A. S. ve Doğan, H. (2016). Çok kriterli karar verme yöntemlerinin karşılaştırılmasına odaklı bir hizmet kalitesi uygulaması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 17-48.
- Ulutaş, A., Karakuş, C. B. ve Topal, A. (2020). Location selection for logistics center with fuzzy SWARA and CoCoSo methods. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 38(4), 4693-4709.
- Uslu, A., Kızıloğlu, K., İşleyen, S. K. ve Kahya, E. (2017). Okul yeri seçiminde coğrafi bilgi sistemine dayalı AHP-TOPSIS yaklaşımı: Ankara ili örneği. *Politeknik Dergisi*, 20(4), 933-943.
- Uyanik, C., Tuzkaya, G., Kalender, Z. T. ve Oguztimur, S. (2020). An integrated DEMATEL-IF-TOPSIS methodology for logistics centers' location selection problem: an application for Istanbul Metropolitan area. *Transport*, 35(6), 548-556.
- Vaidya, O. S. ve Kumar, S. (2006). Analytic hierarchy process: An overview of applications. *European Journal of operational research*, 169(1), 1-29.
- Vasiljević, M., Stević, Ž., Ćosić, I. ve Mirčetić, D. (2016). Combined Fuzzy AHP and TOPSIS Method for Solving location Problem. *Horizons*. 373-383.
- Vos, R., Glauber, J., Hernández, M. ve Laborde, D. (2022). COVID-19 and food inflation scares. McDermott, J. ve Swinnen, J. (Ed.). *Covid-19 global food security 2 years later içinde* (ss. 64-72). International Food Policy Research Institute (IFPRI).
- Wang, S. ve Liu, P. (2007). The evaluation study on location selection of logistics center based on fuzzy AHP and TOPSIS. In *2007 International Conference on Wireless Communications, Networking and Mobile Computing* (pp. 3779-3782). IEEE.
- Wang, Y. M. ve Elhag, T. M. S. (2006). Fuzzy TOPSIS method based on alpha level sets with an application to bridge risk assessment. *Expert Systems with Applications*, 31(2), 309-319.

- Yu, X., Zhang, X. ve Mu, L. (2009). A fuzzy decision making model to select the location of the distribution center in logistics. In *2009 IEEE International Conference on Automation and Logistics* (pp. 1144-1147). IEEE.
- Žak, J. ve Węgliński, S. (2014). The selection of the logistics center location based on MCDM/A methodology. *Transportation Research Procedia*, 3, 555-564.
- Zaralı, F., Yazgan, H. R. ve Delice, Y. (2018). AHP ve VIKOR bütünleşik yaklaşımıyla lojistik merkez yer seçimi: Kayseri ili örneği. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 34(3), 1-9.

EXTENDED SUMMARY

This study aimed to determine the most suitable location to be a logistics center for the Turkish agricultural sector. In this context, 3 candidate cities (Adana, Mersin and Hatay) in Çukurova Region were evaluated based on AHP-TOPSIS methods. The alternatives discussed in this study were evaluated according to 9 criteria. The criteria weights were calculated with the AHP method and the order of preference of the alternatives was made with the TOPSIS method. The criteria for this study were determined within the framework of previous literature and expert opinions. "Microsoft Excel 2016" and "Super Decision 2.10" package programs were used in the analysis. In determining the selection criteria, the relevant literature has been scanned and the opinions of 4 experts who have been working in the logistics/agricultural sector for many years have been taken. The criteria discussed in this study stand out as the most widely used criteria in the literature (Chen ve Qu, 2006; Yu vd., 2009; Kayikci, 2010; Elgün ve Elitaş, 2011; Erkayman vd., 2011; Regmi ve Hanaoka, 2013; Žak ve Węgliński, 2014; Peker vd., 2016; Uyanık vd., 2020). The selection of establishment location will be decided within the framework of the criteria of investment cost (K1), access to the workforce (K2), security (K3), environmental impact (K4), natural resources (K5) and proximity to transportation networks (K6, K7, K8, K9).

Firstly, a hierarchical structure was created regarding the purpose, criteria and sub-criteria in the Super Decision program. The preference scale which is developed by Saaty (2008) was used in the creation of these matrices. After the decision matrices are formed, it is important to determine how consistent the judgments are. Tam and Tummala (2001) suggested taking the geometric mean of expert opinions for the comparison matrices to be consistent. Accordingly, the geometric mean of the judgments of the experts was taken and the consistency ratio (CR) was calculated. In this study, CR= 0.0235 was determined. According to Saaty (2008), the value must be below 0.1 for the decision matrix to be consistent. Therefore, it has been determined that the decision matrix created within the scope of this research is consistent.

According to the results of the analysis, it has been observed that the alternative with the code A1 (Adana) has the best value (0.73) that is a candidate to be an agricultural logistics center in the Çukurova region. In the ranking, it was determined that the candidate cities with the codes A2 (Mersin) and A3 (Hatay) were very close to each other, but the city of Hatay (0.35) had a better value compared to Mersin (0.33). It is thought that the findings obtained as a result of this study will provide a perspective to the decision-makers operating in the logistics and agriculture sectors. It is foreseen that it will contribute to the centers planned to be built with the cooperation of the public-private sector in

the future. On the other hand, conducting this study only within the scope of the Çukurova region is a limitation of the study. Future studies can be expanded with different regions and criteria.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Emre Kadir ÖZEKENCİ, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Emre Kadir ÖZEKENCİ who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Çalışmanın tamamı yazar tarafından yürütülmüştür. | *The entire study was conducted by the author.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the author.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | *The author declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*